

Erkl, V. - odchylka od pravidla

"Vyslytují-li se ... hromadná odchylka pravidelně jen u jedného určitého spis-e, lze ji považovati za jeho osobní lidovstven, která se stanovíra spis. usm. zůstává odchylkou a se stanovíra správnosti j-ové musí být jako odchylka považována za chybu"

fr. Kollářovy vokalizace selzy, hernose, mlčí (slav. dcera 1832)
Holičova záliba v -r- : hospodářství, mory, rytířů
záliba učit. spis-u v -ny : kultura

"Vyslytují-li se však taková odchylka pravidelně a u velmi části i u mnohých jiných dobrych spis-u neboli v usm. spis. představuje takovou odchylkou a stává se pravidlem o sobě, které platí a pravidla zřetelně sice neopodporují, ale zuzují jeho rozsah a pro už je jakási v'kladu vysvětl. Mích, proč se v tomto případě usm. spis. dal cestou jinou. V tomto případě nemůžeme prakticky o chybě, výběr o výmorce stře v praxi sluší dbátí právě tak jako pravidla zřetelného."

Etel - o řetnosti slov

• Kýmam slova se ... tvoří a ustálují tepme užívání (aplikaci)
a jin částku spojování slova s určitou představou vzniká ona
určitost (řetnost) výrazu, která je, jakou v jeho vlastnosti,
etymologické řetnosti hledání znamená. Proto každé slovo a
výraz domácí vžití a pro jistou představu ustálují bude
vždycky umělejší, přesnější a výraznější než
slovo převzaté nebo nahodilné z cizího řetnosti slovnice,
jež slovo cizí označovalo, takže představu jasně
přesněji než slovo domácí.

MORAVSKÉ
ZEMLSKÉ
MUZEUM
V. Etel, Síře mork, NR 1, 17, 240

Ertl - abeced. příměcha spr. čistiny

63 K. Hoffe ji požadoval od filologa. b. Čas. akad.

Ertl ji & navrhuje šlechticů

66 „lepší a formu čítba dobych autorů šlechticů jsou šlechticů
lepšími raději než všichni ti abecední řádkové“

CU

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Entl - o fenoménu

35 fenomén 80. a 90. let:

„Se antickým lybku germanismů vzplela frilů horlivá nuda brusci
i mnohý fochiv a stary vzraz čarý, nědy i frivodem stary uaz
vzraz nám, za pětů imitaci šl prohlásovdu (co přto za člověka),
pro podobnosti z germ. vzboviti z j-a nejednu šp vzraz, štiny se
šim rdal nedle prvho vzrazu nejpodobněho štkovněmu, ač lepsi
znalec čibi mezi oběma fabulů rozal (voice ne, toj už uždy ne,
a už ne) atd.

ze špazci j-a x jeho špazci, špazci germanizovali jeho bolšatstvo, u-
čkapajke jeho canin

„Pod přich vellemu profall špaz. špaz one vzrazone neprizorenosti
a štrojenosti, štrone štrone u mnohých špaz u one čoby (a kosiny,
u šmilovčeho a j.) a štrně draždita špaz e udane vlastněmu
a štrone štrone štrone (jako Čech) z štrone štrone.“
zbračeli štrone štrone štrone a štrone štrone, štrone

Est, V. — purismus - jeho excesy

„Dvojku směrem k umění bráti u nás práce na obranu j-a. nepu ho-
hájeti proti znečarování, plnění jeho folklorních výrazů, neprav-
ným a nečestným, vyběz bráti ho také proti ochuzování, omrzujícímu
bohatsství a vyběz jeho výrazových prostředků. K této chybě zavedla
velmi často přílišná horlivost ocistna, která v každé shodě mezi j-em
káním a němčinou viděla nebo i nacházela germanismus a mohone
voliti mezi dvěma způsoby souznačnými, odrazovala velmi často
způsob přírodnější, volala k němu, bez vřadění jeho k němu
něčes. a zavržení hodne, tato uzkostlivost, opírající se z pravidla
j-em o podobnost, nakazovala vynechání stánu obou j-ů a neohlédajíc
se na vývoj dějinný, nepu vylicovala z j-a německé odělnou ústa-
lana a samostatně vyrostla, vyběz zavedla za ne uvažující vy-
razy na dro nce čestější, nebo správnější, ve skutečnosti však
lečdy nepravné, strojené, nešité, nebo nesprávné.“

Děti, NR 2, 78, 164 %

Čiže - ruzisany

34 ruzisany u lichom gli dobrane ochotni prohléditi: přimo za obobaceni a
okrástleni f-a, ač se jim přirozeny cit j-oví stejne vzpra' a struktura
růči se jimí sbejné rozrušuje jako každem výrazem, který se přirozene
a 2 přirozene' fobraly v j-ě unyrsimul'

Ču

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Exh. V. - Slovenčina jako měřítlo čistoty

32 dříve: obdiv nad neformálností 'mor. nářečí'

je formátu: 'objevení' slovenčiny

33 "vytržení" na její čistotu, vše ovšem dotvářeno už jazykově-

nou
pomenutí - omyl

čů

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Erstl, V. — spisovatel

„Spirovní jazyk je soubor forem daných i pro
básky; básníci mohou spis. jaz. obolacovati,
ale ne plichtit“

NR 7 221

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Ertl - spisovatele'

"Jak Smetana, stojí na vyšší současněho umění budebunko,
posunul ji kypředu, ověřil a očistil studiem čes. písne
lid., právě tak by měli naši spis-e', vychovaní Smetan
j-ovou tradici generaci předěšlých, chrániti svou řeč
od starobné papírove' sědi a zmlazovati a očistovati.
Ji pro nový život studiem řeči lid., ne pouhým kopiro-
váním, vybrat jenněm vřběrem ouetě fůrě, stere'
by mohli řeč spisovnou nastoj ověru přece' jěn
nesmlně kolonalejši a jennějši' než jazykoi dialekt,
vzfrusit, oživit a zladit jěště jennějši."

NR 6, 22, 177

[Erf], [V.] - spisovatele' - vzory jazyka osvězmelet lid. proz

Klášera, Jč; Erben, Němcová; Rais, Frašed;
Herben, Lužický

- p. NR 8, '24, 175

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Ortl - spis. jazg

"Spis. jazg, to nem' nič, šterom uilivome u nas ve špied-
u'idi Cocha'ly, nem' to ani nič jihocēs, ani zapalovsar,
ani v'elvodomorav, ubiz je to loine, společna nič celého
ces. naroda, vytvořena společnou prací vyžadatelů spis-u
celého naroda. Je uade všemi rozložená a rozložena
krajany a uistěm pravě proto, že o ni pracovali všichni
u'ci všech krajů, fr. spisovatelé se podle svého významu
(ne krajové fr. spisovatelé) jidni družili. Čena této spis.
nič je tih v'eb. Čena v'eb. kossah zajiřmá, a
podminka tohoto kossahu a tih i praktického významu
spis. nič je pravě jej jednotnost. Kdo foružeje jednot-
nost spis. ja v'celo uznaneho a zrozumitelneho,
pabe neprob' kulturn' k'rich na potomstvu. Tato
jednota spis. ja nem' v'ad' l'ozna' bez sebe d'ne,
✓

"... také změna významu i vazy ^{se} může vysvati v různých příp
cích bez jakékoliv vzájemné závislosti."
"pak nepřetékajícím vodícím při zřetělování germanismů a vlast
aricku je pochá, lyt sebe okatejší shoda dvou vazeb,
neběže-li se při tom v jazyce minulost ja 4

T. 167

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

47

vyššího právní vědy & jazyků „j-ovému učiteli“
devátých let

OK

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Stane se u nás podrobněji ochotně a rád řády, S do
chápe, jakou kulturní a sociální cenu má jednotný
jazyk spis, uznávám co největšího počtem při slušném
sebe j-ověho cílu.

V. Ertl o rodu sulst. Olomouc
nar. listy 13. a 14. 3. 1928
představen v Nuč 7, 28, 140-3
str. 143

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Česk., V. - spis. jazyk

- 23 není to řeč, kterou se učí v učeb. knize,
- 24 ale je to "doimé, společná řeč celého čes. národa, vytvořená společnou prací vynikajících spis-u celého národa"
- "je náde všemi zvládnutí a vlastnostmi. Spojování a učitelství proto, že o ní pracovali příslušníci všech knáží, přízřivobužice se podle svého významu (ne krajové příslušnosti) je dno dno jediným jednotným, její povinností je "největší kulturní brácha na potomstvu" sebe sama

32 "méněkem dovedlosti dno spis. jazyk není něco lidu, nýbrž ten staro spis. kni, jazyk je zachován v dětech našich vynikajících spis-u a méněkem jazyk"

68 "sociální hodnota, kterou si národ ne bez účasti svého kolektivního intelektu vytvořil jako celonárodní prostředek dorozumění"

ČU

[Entk, IV.] - spis-ja2

"jazyk není výsledkem chladné úvahy, ním dříve bylo možno
jednoduché, který by mohl řídit jeho vývoj, dnes výhled a
zřetel zřetel, jedinou napařeno a je druhé ualeno, výhled a
je výsledkem kolektivní spolupráce věd, přezně, učitelů
kolektivní záruky psychologů a učitelů."

NŘ se ustává tedy je j-u jako záruka nebo mentor,
"výhled spíše jako státní na číselu hospodářci a nebo jako
hospodář pozorující a milující své pole a snazící se poznati,
čeho si žádá a co mu chybí."

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

- l NŘ 8, 24, 188

[Ent]l, [V.] - spory o spávnost

2

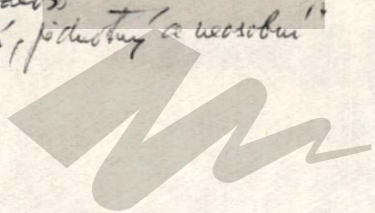
spory jsou jako v Sažide' jiné udi

Ale to, co vzniklo a s u' i p. A [přes] [Procházka]
fokl'da' za spory filologiče', bývají zpravidla spory mezi
filology a diletyanty, neboť s j-u se troufá u nás
rozhodovati každý tak jako při debátě o politice.

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Exh. V. - Správnost

- 13 "Gramaticky správné není ... to, co se nám zdá logické nebo estetické, nýbrž to, v čem se většina dobrých spisovatelů není doly shoduje."
- 60 J-ova správnost je "fojem čistě negativní, něco takového jako uafi.
občanská zachovalost"
"princip kolektivní, jednotný a neosobní"

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Ertl, V. - správnost ✓

"Ten, kdo mistrně grasuje, nemá důkladných a bezpečných vědomostí o jeho podstatě, stává se při nejhoroucnější lásce k jemu z jeho ochránce jeho šlechtě, ohrašá důvěrou v zásady jeho správnosti a zavazuje přístlu generacím fračci s odhlášením nedůvěry i nahromaděných bludů."

"jde o to, aby zásady jeho správnosti byly založeny na celé síři a hloubce vědeckého poznání, v němž borkem není nikdy tak předsobných a nahromaděných přesunů, jaké se jevívaly v názorech našich brunců."

MORAVSKÉ
ZELENSKÉ
MUZEUM

NR 6, 107

Erk - správnost

✓

174 "druhá" stránka? neformální správnost a oprávněnost j-ových
zpráv podle teorie; šlo by sám v teorii, myslí přičině
správnost a právě tomu tváři šlo, se v j-e přirozeném zřet-
sobem vyvinul a v něm ustálil

"Sebe kritičtější a logicky dokonalejší teorie je bezcenná,
nem-li ve shodě se skutečným přirozeným j-ím."

175 "Existenciální právě každému j-aru dává usus, a ušolí
shoda s vyumělkovanými teoremi; u šolém teorie je toliko
usus zroumat, a vyhladat;

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM E. NR 7, 23

[Einf], [V.] - úsus

177. Úsus v j-e ... je star, & učením jazyč v součn výrobě dospěl. "

• Význačnou vlastností ussu je ovšem jest jeho konservativnost: její
jedina slova jedná v rámci jednotné věci přezto prostředem doroz-
kominacího, jedná se vzhledem k formě j-a přezto vytvoř
tradice. "

"Úsus spis. jest ten úhvar j-a, který se ustálil statickým vývojem
v současném dialektu k-ře se přezto formálně vzájemným rovná-
vám co možná nepřetržitě počtu slovených výtvorů uán' dolů. "

statické formování" star. "pro mechanické ovládnutí spis. j-a "

"ale, pro hlubší chápání, kritické rozuzlování a vlastní práce prof. j-
jazykové tvůrčí úsilí se doplňovat formálním dynamickým "

(= vědomé nebo intuitivní formování zásad a zákonů, které jsou
upřesněny v celém tom souboru výhradě a formě j-a učitelské práce dolů
a zpět a jejíž výsledky je třeba to, čemu říkáme usus. ")

"spis.-usus objaty a proměněny co nejúspěšnějším formálním statickým
a dynamickým jest jediný a nevyhnutelný princip. Kritický "

- CND 8

178

[Art]l, [V.] - úzus - voluvst

181 . Dobrá znalost spis. úzu zabezpečuje tedy spis-e nejen
proti vytkání j-ové kritiky, nýbrž zároveň mu i voluvst
v práci tvůrčí. "

188
189 NK při americkí individualní voluvst v j-e
" [v j-e] jsou individualní víc než zde jinde musí býti pozorová-
ny se stanovou občerství a v něm každý individualní výbor
subjektivně sebe dokonalejší existuje tvale bezcevným a určité
porozumění, neobstane-li se mu včas živostní rezonance
je v tom velmí často i mnohá zornost: hevidoucí, že voluvst
v jednom určitém případě porušuje jasnou a mnohdy nedostí-
chávanou strukturu nájemní shromáždění, vyžádá samé své účelne
stavit, nicí nepochopení detail a ohrožení doavadní bezpeč-
nou voluvst ostatních.

" Zásady a normy, které si j. kolektivní práci mnohých generací vytvo-
řil, směřují nejen k tomu, abychom se dovedli co nejvíce vyjadřo-
vat."

vati, ale hlavně s Tomášem, abychom si výsledky z té do nejpevnějších
odstředků rozuměli;

— e NR 8, '24

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Estl - j-ový úzus starší

48 j-ová teorie více frázem se dovolává v mnohých případech fráze
starší, háje jí nafr. výrazy, jejichž přesnost a správnost je
z jazyč. hled. jistě bledá v porovnání (muskla jiti...),

49 vzniklým se zapomenutí ... výraz, které se z nedostatečné zna-
losti ^{stř. s. l.} a vylučují jinými, méně správnými (... na vlastní vůli),
anebo až příliš upozornějí na takové případy, kde neumožňují
nedbalost ochrání jazyk proti jeho uvolnění a cenný výrazový
fundidit, jímž starší spisovatelé vládnouť lepe a
účelněji než doba naše (in současně - vstevní...)

MUZEUM

Estl

Erstl, V. - statistika jako Subternum existenci oprávněnosti
dublet

V statistice, podle už formujeme existenci destrukci v je
a jejich existenci oprávněnost rozhodnutí bezpečně je u krajní
rozdíly, buď velmi značné nebo velmi nezávažné, uvažujeme-li,
že v několika stěch případů je mezi dvěma formami, na fi.
fojelu a fojele, navělejší rozdíl procentní (na fi. 30:40
n. 40:50 a p.) uvažujeme z toho usuzovati, že oba strany
žijí vedle sebe a že tedy oba mají právo na život žijí-li-li
však že je mezi oběma stranami formami rozdíl značný, že na fi.
na 60 slovných stran je 20 případů její případů je 10 neslou-
ných, uvažujeme z toho se může pravem souditi že se jazyk
(usus) rozhodl už definitivně pro slovné její a že strany
neslovné jsou odchýleny, anomálie, zprůsobena' důvodů
individuálních, které jí sice vysvětlují, ale právo na existenci

v j-e j¹ redavaji¹ 4

Erte NR 8, 202

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Ertl - Strejček

46 redakce NK 6 let nezasovala na Strejčkovy vyjadry pro NK
"bratři práce", "područka", "svědomitou práci" NK
nedostatečné znalosti jazyka, fideuciování Jozef, "člověku"
zacházení s doklady, fideuciování vyrobil NK, sněje se
journu Strejčka. NK

Lid Nov 13/1 '23 vyhláší NK "fideuciování poskytl odbor-
nicou a rvaou rozros" v polemice se Strejčkem
Ertlové

red. kada rozhodla, ať Ertl odpovídá Strejčkovi za utok
ve Vest-jednoty, ať Ertl odpovídá Strejčkovi
"s jistou fideuciování a záležitosti bojuje Strejčka
uražena Edy s jistou fideuciování pro NK"

48 "Může se fak vůbec věřit jedinému slovu z toho, co
[Strejček] o j-e napíše."

Ertl, Společně, s mládeží, k-
dostě, NK 8, '23

E[rtl, V.] - Sbrašed

- 272 „Brus Sbrašed se vyznačuje týmito vyznačujícími vlastnostmi jako jiné brusy foršované různými dilektanty v poslední době; máme na mysli zejména Brusy, o nichž NK. referovala, Klenčínský a Maškovský. Stejně by mohly být dobře a čtenářem sledujícími poučení o správnosti různých výrazů úspěšně, Sděl v nich nepřijímá skutečný lingvista pro takového čtenáře slovo za slovem zadržal, Sděl však sice rádci věřit a Sděl je jejich radce bez zlého úmyslu vodi za nos.“
- 276 „schází mu skutečné vzdělání lingvistické“
- 280 „jako Maškovský se mu nedostává přiměřené i záhodné znalosti desítek spis. j-a“, archaismy a brus. j-a
- „neměl by tu být Čech dost lábivý s uvořením podivnému čtenáři“
- „zesměšňování však o porušení j-a“

282 závidost na křiškovi

E[rl] NR 10 '26

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

E(řtl), V. - terminologre

človák' Ed. Bažanta, autora Stavbu' mechaniz I (1917),
že "omeziv pohyblivou svetoběžnou terminologii svého předmětu
na přírodně nejpraktičnejší, snažil se vyjadřovati se co nejvíce a
nejlépe česky".

NR 2, 18, 200-201

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Exh. V. - úsus

ovčák

„I chybne' tvary mohou v j-e kaliti prava, jestliže jin
j-ová fraxe, usus, dopomize s vteistov nad tvary
Spravny'ni“

motto z čl 27ah SČJK 85

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Etal - vliv střed. školy na j-ovu kulturu

- 70 dnev. střed. škola nedostatkem svého cíle ve vyučování mater. j-ou
- 71 "znalost správného užívání specifických výrazových prostředků v rozslabé formě, inteligent. slova mluvi [škola] s vým odlehčením vstříbit dohledem"
- 76-77 chybna' metody: "učování j-ovného učitelů v mateřské škole na základě čistě a formální" vliv vyučování j-ou klasické
- 78 ylování j-ovného vyučování od svoty
- 82 odhodnotit učitelův odb. předmetů, dobrý jazyk v ob. učebnic
sfatné učebnice, zejména Mašková Čerba' učebnice a cvičebnice
- 83 pro 1. a 2. tří. střední školy 1926 "nejúspěšnější metoda"
přiznata metody cizích j-ou
- 89 pro vyučování mater. škola j-ou není možno stanoviti nejlepší
univerzální metodu (rozdíly podle krajů)
záleží o individuálním rozvojem žáka
met. se sestavit z datosti krajů odchylně

- 93 "teoretická předložení praktických znalostí, jontu předložím za
 nezbytnou a podstatnou součástí jontu učitelství, neboť
 na něm se zakládá právě rozdíl mezi vědnou sferou učitelství
 a mezi znalostí čisté mechaniky a fyzikou, která
 je ydání vědy sálčným hrám bludných analogií, zakládá
 a jontu mechanické pochodu psychologické."
- 95 pro metodu platí požadavek individualizace
 učitelství na učitelství
- 97 nedostatky systému učitelství v učitelství na úrovni, představenosti

MORAVSKÉ
 ZEMSKÉ
 MUZEUM

CU

Exhl. V. — o sveřáznosti řeči

32 j-oví 'faktici' (zol. moravští) v posled. čtvrtině 19. stol. :
"hlediska a práce řeči zohledí v její 'sveřáznosti'
odlišnost zol. od její ušlech. "

řečnicková řeči lid. ; původ., neformální typ j-a

programové se s tím vztah na jiné umělecké 'Smetanovi

i. chvění jazyka lid. j-oví před porovnáním prož. cizím:

"porovnání řeči cizím j-oví, z umělecké rozdílnosti se jeho
uslovená, složitá a jemná struktura" "obvážně se u řeči
možnost co nejdůležitější se upřesnit a co nejefektivněji
prozněti dle"

Rantler, Prasek, aj.

dokud v valné části inteligence

č. 1
č. 1

§ [titl] - synonyma - jejich bruscově vypracování
§ smrti // na smrt odsouditi

„jak těžko je vyložit stáru brusově předsest, že se dvou
vrazů, v nichž i jinný cit jazyk vidí jen vraz těžce
flaknosti; musí být jeden špatný nebo arfon méně
dobrý, a jak se těžko ujíma názor, že mohou být
v j-e vedle sebe dva souznačné vraz stejné
dobře“

§. NR 12 46

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Erl, V. - učebnice

od školních slabikářů až do univ. přednášek a "Empedokla"
"Emily, které by i po stránce ~~formální~~ měly být nejen bezvadné, ale
"přímou světle" dobrý malec je a dokonale stylizka"
"skvělý sloh" literár. historie, zásluha Věchova
chatrný paz. a sloh jiných oborů, lékař., chemie.
veliká jasnost zájmu, kompozice z chemie, fyziky aj. !
malá pozornost molozů a řádů učebnicím
"učebna" Emilia, byť věcně sebe dokonalejší, ale při tom
je ově vadná a slohově řemeslná, je stejně škodlivá
jádro Emilia neuravna

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

E. NR 5, 278

Exh. V. - ^{úředný} administrativní jazyk

„Když nebyla správa by si tedy měla opravdu uvědomiti,
že s návratem vlády věci našich v ruce její nastala př-
i povinnost pečovati o pulenování, vyčišťování a vde-
lávání našich j-a, a s zvláště tam, kde slohy svých
zákonů pronomná s celému národu, s jeho dušou
i přístiu generaciu.“

Č. NR 5, 287(A)

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

ExR, V. — úvodní částka

„Kari úvodníci, kteří v době něm. úřadování měli na
světlé stolicích něm. slovník a fod. poučce, aby si ne-
přehodili kvalifikaci sebe menší chybou v něm. konceptu,
neostýchají se, přístě vyjm' v světlé makr. a stat.
je, ani chyb' velmi krutých ... odmítají se suverénní
poučcevní řáde' poučce, domnívajíce se, že čís. človeku
stačí, jsou edže j' tomu rozumět, ač ani toho
vždyč nelhá

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

NR 6, 101

Ertl, V. - úřední činnost - germanismy

„Je to Eleba dlouholeté radoucí otročiny naší úřadu,
z něž se dosud nedovedly vymákniti z velké části pro
svou vlastní fohrdlnost a uctěnost k vlastnému, nyní
státnímu j-u. Dnes už není výhledu na závislost na
textu německých zákonů a nariadení, neboť se dnes em-
cipují činy ...“

E. N. 5, 284 (A)

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Exll - úřední, obchodní, čistina

37 "tvorila se namnoze slovočinou fukul'da'm'u nóm. spisu do čes.?"

74 "naši úředníci, obchodníci, advokáti jsi' při nejlepš' věci čistinou,
nemž Čech stěží formová' svůj vlastní jaz?"

1
ČU

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Erkl, V. - ustálenost ja

"Druhá' forš'ed' uarich, j'auu p' uejen stary' zvyk, u'brz' i
ustálena' j'ova' forma. Ustálenost j' ovz'ek forem, i' Edyž
uznaly uakodile nebo i' chybně p' z'v'ostu' foekun'urou
kazd' r'eci & dorazem' jejiko u'čelu, f. j. vzájemného
dorzumívání. Proto p'otě z'měna'm ustálených forem vyjadro-
vání citíme instinktivní odpor, z'edme, z'í u'raží
j'ovz'cit."

ceřari fa'u x fan foslanc
fa'u Bul x fan Benceky'

ZEMSKÉ
MUZEUM

Erkl, V. Nr 8, 27, 136

"j'obn'ob, doboralost j'a p'ov' jeho stabilitě, v jeho vyrazoně
ustálenosti. Kdo touto stabilitou obráta' Edy se maži' podložiti
stareknu d'ovu, na fi- f'ijmení, z' divodů' parj'ichroli v'z'mam ofacny',
nez' dosud m'elo, z'p'izobuzi z'matek' a v'raci' v'voj j'a do dob
Edy z'm' slova musil b'iti f'ovázen p'otě u'razny'ím f'istem, a'ly

se mu dobře rozumělo . 7

x-139

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Exhl, V. - Ústav pro jazyk český

97 návrhy: spolek a la Sprachverein, ^{slav. ústav} Towarzystwo miłośników języka polskiego

Jednota sv. Cechy - také druh nevhodný

98 trvalá instituce, kontinuita práce

99 potřeba autority

101 "netane nám na myslí nezářa' směřna' instituce j-ové' policie,
 rychle' takové' zařízení, které' by, opíraje' se autoritu vědeckou
 a státní, mohlo pracovat preventivně, profylakticky proti šířeni'
 nepřesní' zřady j-ové, pro ustrnutí nedbalosti v j-ové
 domě, a profovinnou úctu k rěči mateřské."

102 slovníková kancelář
 redakční rada MR zpracovala návrh na ústav v prvních měsících
 a) opatřit materiál
 b) pečovat fakticky o šíření a prohlubování znalosti rěči mateřské'
 v říjnu 1918

103 velká slovníková úprava

— 2 svazky slovník faktický

— The Saurus (od prvního stop číselky do současnosti) - nejdůležitější
 probádání čs. nářečí včetně slovenštiny
 učeb

105 práce o slov.-slovní a zdobalování j-á, poměry

106 na způsob Sanders Wörterbuch der Hauptschwierigkeiten in
 107 der deutschen Sprache 4.

- 107 vlnitice bdi' kvale nad čistotou a ušlechtilostí materi. věci
108 slovníky - ověřte nepřesnosti
terminologie, jazyk úřední
nevíže za slovní a učebnic
109
110 základem k uvolně Gt Slovákova kancelář
112 1922: „Vem' dost peněz v republice křivobouřné' na jazyk čs

NR 6

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Český V. - úzus

16 " Poslední koncovka slova arci ma' vždycky jež sáma, Eterný' doude l'ý.
přiznání a s'obny, ale často také' náctný rozmarný a rozmocilý. "

49 " Či je úhar kolektivní a sebe dohodaly si' yhoor jednotlivcův může
zůstati d'letem určitém ~~uvoronym~~, nedostane-li se mu uzáku'
v práci ostatních

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Či

Ertl, V. - věcná l-ra utváří chyby

"Ale j-ová flevel, stov' deunit'isť, šfatue' předady a pod. literatura
produlují a sítí; valda' dalsí' jistitele... Mají-li noviny, předady
atd. v duemím j-ovém úřadu uhol iniciativní, jst zase l-ra,
škera' jí fomaha' utvářovat; škera' má o to zásluhu, aby se staré
chyby nezapomínaly a nové narozené nesaměly hned fo porodu.
Je to škera, škera' upm' učina' je s rychlým a zbežněm přičemí
jako noviny, vybrz' s toum, aby se jí' obsah vřidřoval jemně a
švale vřamet' čenatí... S jíím obrabem, vřalady, foučami
a paragrafy se vříba' přirozene vřamet' i forma, v nižšion
odem; každ' obrat, by byl sebe chybnější, škera' se jemu
slozou j-ové řády generaci a vřstev' těmí spis od chovanih,
jemně začleutíím svorním škera' se da' mnohem lehčěji
zasaditi než vypáčiti.

l-ra učebnicová'
řákovy

E. NR 5, 277-8

Exh. V. - vědecký páž?

vědci dbají na j-ovou správnost svých frází ve svět. j-ě
"ale ~~odkládají~~ ^{odkládají} ihned ostýchavost, j-árníže začínou frází fo
česku. Tu se j-íkem j-ová j-írnost (s elegancí an. uamluvou)
Zda' věci tak vedlejší a zbytečné, jako slepému nauka o
barvách nebo bláznovému vylechnutí deváté symfonie."

NR 6, 101

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Entl, V. - vinici za chyby v cís.

„neblahou zísłuhou nevyužitím nejrozmarnitějších j-ových zrušností,
v zavedení tvarových i jiných nedbalostí a v neúnavném
importování kcců a výrazů neces. mají především bodalylé,
kcesně předklady a douci tisč.

E. NR 5, 277

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

[řil, V.] - vojenský pazl

271 „jako každý stát má svou vlastní řeč a v ní i svoje specifické chly, má je zapřete i obor vojenský, a to tím spíše, že je strážke j-ové zeměncům tak dobo- uale jako žádná jiná instituce ve státě.“

E. NR 10

(rec. Šra'sova Výboru
vazeb a xcemí z oboru
vojenského, '26)

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

^{Ertl}
styl Matějův z Mikovic

„prost, jednoduchý a uhlédaný“ jeť i jeho
sloh. Nemluví uměle sestřizovaně, period,
stereó ty chlouban tehdejšíh, na slavných
dítěch upoblených spisovatelů, zejména s^{lohu}
velslavně, v^{ěže} sloh jeho plyne ve větech
jednoduchých, malouj jedrzenost formulo stupně
přesahujícíh.

Ertl, Mikovic

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ

MUSEUM

Brno, 27, XXXIV

37 - snaha vyjadřovat se zbraně

37 "snaha vyjadřovat se zbraně, j-emu literárně"
"usilí vyjadřovati se jinak, než se kulová obdoba"
to není možné - to je zvloučeno // ucomplete pro

38

podle útes, stopene'

ČU

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

E[470 V.] - vzdělání j-ové

269

„přem' a základní podmínkou vyžadovati z duševní j-ové
bily vzdělání shat' jin' náctví vzdělání j-ové; škola zvláště
u nás musí být' do hloubky a fakticky, o' Bratři! a
povrchně, jest u nás proti jiným světům ve vzdělání
kvalit' duševní bradice spůsobu'.
... před se bude j-ové vzdělání odlyvat' tak letágle
jako dosud, je přem' a ychovat' Bratři pro valnou
většinu duševní generace práce zrovna tak, u nás,
jako bychom se přem' uvažovali. Buďte, ať tě
vzděl.'

DOBRAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

NR 7, 269

Entl, V. - zákonu

278 nutnost vénovat péči i j-ové a slohové formě
vliv na jazyk odborný, ba i na jazyk vůbec
muselo slovo přísti do řes. ze zákonu
(a občinu)

„měla by být j-ová forma našich zákonů dohodána, j-ové
nefosborněná, stylistické virtuozní“
starší jazyk právníků, (od rozím. Encl. po Obnovení zřízení zem.)
- chlouba čistiny

279 I i zákonné úřady pečovaly o správnost j-a
účast Jana Hejdučka až do Gebauerova
„jazyk našich zákonů, podle něho soudců, je stále ještě mnohem
blíže formě staršího právního jazyka o daní z obrátu a jazykům
než j-u v obecném“
MORAVSKÉ
KRAJSKÉ
MUZEUM

E. NR 5

Ertl, V. - zlytečnosť

„Zlytečnosť je výtkou podstatnou jej lebnúť, podoľ o výraz
cizi' alebo jeho uafodobenium, šterij' se zavá'di' do vlastného-
j-a z uerualosti výrazu domáctiho.“

„Výška zlytečnosti se frýš'ti' v brucišče' fraxi velmi častě z ued-
statku smyslu pro zvoj řeči a její' fobíly vůbec a pro požadavky
individualne zádoucilo- výrazu zolqst'“
(viz NR 2, 70)

ERL NR 10 110
ZEMSKÉ
MUZEUM

Jeb Ertl - cizí slova

ověřit, doplnit

„^{slov} Zlýčinných cizích se užívá namnoze jen z jistoty a z zábratí
myšlenkové chudoby a nepřimutosti. Nadebyťecne užívání slov cizích
nemá svědectví, vedláme v píš, užívá Eusebio a forrebluho,
neboť každ' vzdělanec má k sobě jistotu co užívat a tudíž jazyk
užívá, jak u nás a jise. Nemožto slova cizí, jsou v j-e bráno
ceva, nemají u nědy té jistoty a učitosti v j-ě namože, jako slova
domácí, jížich vřezání dlouholetým užíváním a za stálosti stýh
se slov, jížich jížich jížich jest vybraném do jemných ob-
stíně; jížich byvat slova cizí, valedávka zvláště od spis-
a jížich nepřime uho jížich myšlicích. Nadebyťecne užívání
slov cizích tržuje i vlastní učil mři, t. j. dorozumívání
mezi jednoborci, které j-á a tržuje oblast j-á, na negativní
sloves, narodného celku. A jížich jížich uadly se čne užívání
slov cizích i suizováním vlastních j-á, stávením na odvr jížich
chudoby tam, kde jížich jížich opravdomiti vzdělanec vůbec nemí.“

Jebauer-Ertl - cizi' slova

"Z hřtečnyh slov cizka se užívá namože jen s přičiností a s ra-
bryti nepřemově chudoby a nepřemosti. Nadhřtečně užívá se
slov cizích namí svědečství vzdělání vyššího, vybrě Eusebia a
povrchlosti, neboť každý vzdělanec má znáti předevšim co nejch-
ladněji jeji uakřs, jímě ulivo' a jise. Umno to slova cizi,
jancel v je osamocena, nevaji uedz k nepřemosti a učitosti v zna-
mově jara slova domáci, jejičiz vžnan dlouhotežm užívalku
a za státoho stje se slov etymologič jřbužim; jest vžbro-
šan do jenužih odstavní. jřb tyvaji' slova cizi vžhledávaka
žolastě od spis-u a uenka nepřemě nebo jalově uřhčih.
Nadhřtečně užívá se slov cizích, kteruje i vlastni u'cil moci, t. j.
dovrozumvati uedi jednoblovi nebož ja a kuzuje oblast ja
na nepřemě, Elomež narod. celku. A foršuje nadhřtečně užívá se
slov cizích i suičovákku vlastnič ja, stavěním na oděv jeho
chudoby tam, kde ji' pro opravdovéh vzdělance vřbee uenl."

Jeb. - Erb - synonyma

" Shoda nebo podobnost významová mezi dvěma synonymy se jeví nejpatrněji, máme-li na zřeteli slova sama o sobě. Ve spojení se slovy jinými (v kontextu) se však objeví zpravidla mezi dvěma synonymy vedle kvalit souhlasných i jemné, ale patrné odlišny, pro které se prostá záměna synonymy stává v jistých případech neuvěřitelnou.

Velvnicki čes 1' 26, 1442

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Jeb-Tráv - cizí výrazy

446 " Proti spis. j-u se zejména v dnešní době velmi chybuje,
a to nejčastěji příjímáním slov z cizích j-u, zejména
z něm. a z franc.

" cizí slova, názvy (cizí slovníkový materiál) "

X " cizí formy

" Vnikání cizích slov do všech j-u je přirozený
následek kulturního styku mezi národy; "

447 " ... soba by vzal náplň zvláštní prospích našemu j-u
z toho, kdybychom se snažili nahrazovat šdepary
cizí názvy nové tvorbou názvem domácími. "

Jeb-Tráv Příruční učebnice
'36⁵

Jel. - Tráv. — porušování čestiny

„Porušování organismu našeho j-a... cizími prvky zále-
dí nejvíce v tom, že se ustálene domácí způsob
vyjadřování vyplněl nahrazení způsob cizími
slova jsou cizí, ale užívá se jich po způsobu
cizím. Má-li čes. zůstati čestnou, t. j. j-em, etym
si k síci letou práci svých předků ustálil své vazby,
řecí, někdy shodné s cizími, ale často od nich
odchylné, musí se tímto způsobem brániti. Jsou
proti jpkmu duchu a zbytečné, protože uduše factive
vazby cizí. A musí se jim brániti tím více, tvo-
ří-li se, zpravidla proti duchu našeho j-a, cizím
vlivem slova nova. Ta jsou zbytečná a dvojnásob
nepravá, významem a tvorbou (odlivniti a pod.).
Překážkou učence 30, 447

Job. - ~~Tragv~~ ^{Tragv} jurisimus

"cizi' forma, t. j. napodobení cizích vzez. historických slov domáckými nebo nové tvořenými, cizi' vliv na hláskovou nebo zvukovou podobu domáckých slov a na význam domáckých slov. Touto cizím vlivem se jazyk brání a musí se mu bránit, protože se jím pokrývá jeho organismus, jeho struktura."

Tragv

36⁵

447

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Ječ - Tráv

purissimus

"Porušením organismu každého j-a ... cizím proly
záleží nejčastěji v tom, že se ustálené domáčí způsoby
vyjadřování mystičes nahrazení způsoby cizím:
Slova jsou česka, ale usilua se jich po způsobu cizím
ma-li čes. zastati čes-ou, t.j. j-em, etny si křikilabou
prací svůji poudlur učen ubáčil své vazby, rcemí, ueddy
shodné s cizím, ale často od nich odchylue, musí se
těmto cizotám bráuti. jsou proti jejímu duchu a
zlyčue, protože máme poutané vazby česka. A musí
se jim bráuti tím více, čím-li se zpravidla proti
duchu každého j-a, pizem plivem slova uova.
ta jsou zlyčue a dvojnásob nesprávná, vyžadameu
a tvoreniu (colivuiti a pod.).

Průmysl 36.5 447

Jeb - Tráv - spis. jaz. 2

"Spis. jaz. musí býti jednotný do té míry, aby
šel, kdo se mu dobře naučí, uel byl předvapován
novými tvary, novými slovy pro staré pojmy,
nebož slými významy starých slov, protože to
ztěžuje porozumění věcem, vyplentám."

Průhled - 365 446

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

F

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Citaf J. F.

pokrok ciny
v obrozehi 40. let

A již nyní mluva česká znamenité
(bojím se, že příliš směle) pokroky učinila
u vzdělání svém, kterými se za dvacet
let více proměnila, nežli přičiněním
naroda za dvě století.

J. F. ČCM 1844 242

Je-li potřeba f-fie k-ře cise' 2

MORAVSKÉ
ZEMLSKÉ
MUZEUM

Filipec
historie techniky "funkční styl"

O historii pojmu "funkční styl" viz J. Filipec,
Černá synonyma z Alcedívka stylistiky a lexikologie,
Praha 1961, 126 n.

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Filipец, J. — Synonyma u Brusici

„Neblahý následkem názoru o zaměnitelnosti synonymy je nedostatek zřetel k významové přesnosti slov a nedůslednost při zpracování hesel. Dedicováno tohoto postupu realizované je ještě u Brusici 19. a 20. století. Tu se zamítala slova pořádaná za sjatím, měřba a p. a bez zřetel k významové odlišnosti se neuvážlivě nahrazovala jinými.“

Cela synonyma „, 61, 253

Filipec, Josef - Franta Sumavský
Kott

"Inflaci slovníku, počky bene, ale dobově pochopitelné
úsilí pochlubit se bohatstvím českých ekvivalen-
tů, široké pojetí slovníku a diletantismus v tvo-
ření slov můžeme pozorovat v pozdějších
sloupcích, zvláště typicky v slovníku
Franty Sumavského"

průklad August - 19. slovník
Fuchst - 8 - v

"přebujlost" slovníku u Kott, který se
jinak drží Jungmannova slovníku
Česka slovník ... , 1961, 253

Fischer, O. - cizí slova

"Přítom si arci jasné uvědomujeme, že ořehavou věcí
je třpet cizí přísady v domácíu slovníku a že je radno
učivati jich s určitým odlišností, s rezervou a s roz-
myslem. J-ov' roz' a tradice kulturní samy určit' v-
znamové a hlavně citové zabarven' slova."

fr. Lusthaus pro věnce udo velmi odlišné
pro uas odlišné přísady v' ducho z nejkrás-
nejšího stě cis. přesevnicov

"Druhá j-y urodin' u nás vplynul daleko více než si
běžná fráze přiznává, z urodin' u nás vplynul daleko více než si
pojmu."

O. Fischer, Lázeň dobor, Lid Nov 16/1 32
cit - podle NR 16 58

Fischer, O. - kult rodučka j-a versus mezinárodnost

"Nečtyřlístek nikdy a nečtyřlístek snad ani dnes požaduje, aby se
na snahy o involuční hranici a o rozšíření obzoru odfovi-
dalo argumenty, odpovídající zavedením rozborčeni. Po va-
to, zda se mi, bylo by radně rozgovat rovněž vlastenectvem,
ještě stupňovaným. Všichni dobře s kultem rodučka j-a
stopitve a fadaime, kteří bychom byli podla vděčni, pou-li
me při svých pozorování vytyčování ušlechťených dal
vyšší."

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM
O. Fischer, Káim's darlov, Lid Nov 16/1 32
cit. podle NK 16 18

Fischer, O. — vývoj čí.

"Jako by dlouhá stagnace, již byl národní vývoj
před obrozemím zdražen, propovírala dodatčnou
si jistých prospích, vybiřovala se intenzitou růstu
a vedoucí k novým úkolům."

O předkladu básn. děl. ~~Pro~~ Duře a díla.
Pro 29, 280

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

V. Flajšhaus - deset principů braničství

- 264 1. Jedem jest uá rool, jodna jtho keč - se' jedine' uer, se' jedine' se drž!
- 265 Kriterium: lid, ne podřadci, drákenici, baby na trlu ...
bez udrěim'ich forem
duch j-a, čes' mysleni'
- 2. Čidm bolševu se uerlanoj' neuševj toho, čebol lid se štiti'
"lid ukuvi' g'atvne' a dobre"
- 3. Čti starš' - nempli si, žes uoudrějši' než omi
"nemunš' uerlyčy uositi' g'at; stara' čamara tak' uerla g'atua"
- 4. kever' ušommu na slepo, ani sobe ne
kever' braničim (ani P. Zoubovi)
- 266 5. Piš, jak ukuviš - a ošim ukuš, jak myšliš
autori si uerla za tim, čo j'is, uemyšli' uic
zpracitovat' se ueritě
- 6. Dve pou jen cest, žeris vedou' k čiti: srounabaci' a historiča'
nšičal si starš'li jomateš, slovoat' udrěci' v čes. zaměti' i na
slovenku, fildžed' & fildžine, luš. seb. aj.
u držeti' ducha slovančeho
- 7. Jako kada a ohe' vany se pouhyh' fantasi' a libyč' di'čabli'
princip' demobracie, uenari'zovat

8. Časové se mění i co bývalo, není! Nedržíš urtovejch.
"já na ouyly, domníváš-li se, že tvary živeho ja jsou horší"
"nežli staré tvary živeho"

9. Co nemis, nech toho - nedávej se do toho
"fís. jaz. vládě s sebou jarož řeka mnoho urtoval"
"normaš-li je, neživěj jich, náfi. vazeb předvod."

10. Já jest první osoba i bud svůj
"přidi na's naše svědomí" ^{loutky} ~~sláfi~~ zrec
v mlkovení a myšlení j-ovf cit

otupuje se a žazí
fís. tak, jaá mlkovení, amlm tak, jaz. myšlet
ale mysl, jaá žazí cit
čti díla přední, už se od lidu
fís. "celou částou dluh", varuj se cizích slov
"d'bej pravdy ... vnejsi i vubru"
^{zbytných}

V. Flašhaus, J-ovf desatero, NR 1, 717,

Flajshaus, V. - Brusy

A. March - Louec Krol 1823, 1827

Palach, J. - Karolinské muzeum 1837

Jungmann - Kapominabel, -u- 1843

organizoval první svačkovou knihu o Brus
číslo 1877. kniha Brus (vyšlala ceny 100 duráků 1845)

číslo: kalouč - nečíslo

"Brusy", NČ 5, 26, 65

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Flajšhaus, V. - Brunč

"Mezi 'Brunč' a 'festitel' (j-a) čim'va' se ne'Edy',
tyž' rozdil' asi jako mezi 'řemeslní' a 'ametek'."

"'Brunč' jako 'kritik' představení' tedy jary'si star soudni'
a policejni', jež' není' oblíben' ani u obecenstva, než' u
u festižerů'."

mnogo 'Brunčů' Eberť psali ušeroum' čitnou'

zrus Janův, Hattaliv, Praskiv
Korinovy Kavory dly upřic

"'Bursariti' huddari'"

X festitel' j-a a zároveň 'Brunč': Hus, Blahoslav, Palachy'

"'Brunč'"; NČ 5, 26, 33

Flajšhaus, V. - brusič - ^{žib} chyly

purista - proti cizím slovům

neologismy

archaismy

"přesně logičt" a tedy "falešně distinktní"

"konzervativní"

"Brusič", NČ 5, 26, 39

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Flajšhaus, V. - Brusnicový

"frabě fraci' teichto opovrhovančch Brusniců dostoupila
nade vše ovoho vysokého stupně dobovalosti ..."

"Je pravda, že unozé brusnič rasti daleko za more,
často se vetřeli do jejich učhu lidé' nezajici'
všec dobre ani ulavnice ani slovn' sa; ale
veliča' čast' jejich frako byla úrodná, přičemž
zdaruje' ovoce a urostouzi' ovoho počtem'
ramen, s jichž se uelč, nemely' literátes
na ně divaba'."

"Brusnič", NČ 5, 26, 66

Flajšhaus, V. - cizí slova

"Je to jisté zase chvalitebná snaha vyjadřovat se
slyšim j-emu maderičku (atoli pravě mabz si libují
nejvíce v slovech cizích, 'modou' počínaje a 'mildádem'
ukončíc) - ale vsi dnu cítíme, jak máme a zbytečně
bychom hledali tu výraz po 'serafuel', 'boj'ot'
atp. a jak těžko formujeme v 'žehnat', 'elobout'
atd. žral uciš' 4

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Brno, Nul' 5, 26, 34

Flajšhaus, V. - gramatická
lexikografie

"Spokojuje se úlohou pouliční referenta: soustátuje,
co jazyk vytváří, čemu dává přednost, co zachovává..."
"nepředpisuje, jenom soustátuje"

"Breviari" NUC 5, 26, 49

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Flajšhaus, V. - jobniba historického brusu

"Tepme tarovz' brus, zalozeny' na dišladnem slovniku
ety mologickem, vedickem Lamenovovi' a historické
syntaxi, bude mozi zase zjednat' uctu skutečnem
braveni' j-a".

"Bravci", NUC 5, 26, 65

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

V. Flapšhaus - o jazy. citu

"... veškeré své uševení a vyškolení řídí věrně a správně touž jazy-
cím, kteréž jsi zdědil po svých předcích, a u nás ti odrazali celé
své kulturní dědictví, ale také všechny budoucí poslání své i
Tvého národa. V tom jazyce citu máš první a nejlepší grammatiku,
vybohabši a nejdišladněji slovnice, ten te spojuje se všemi
Toužimi žemovými bratřími od Sumary & Tatarsku, ten te staví
do jedné řady se Štěstím, Husem, Chelcičem ... Palackým,
Čechem ... Citíš dobře každou odchylku, které se dofontis
- a citíš také dobře, jak jazyk tento cit jazyk náš vstch
se otupuje a žazi."

ČESKÉ
ZEMSKÉ
MUSEUM

Flapšhaus, Jové desátos, NR 1, 17,

267

Flajšhaus, V. - Konzervativnost Brusičů

"odpor proti všemu nedoloženému", "novobuoni"
"u sbírce spis. j-a chyba velmi přirozená"
"znocněna" "úcta k tradici"

"Busiči", NČ 5, 26, 33-34

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Flajšhaus, V. — logičnost a důslednost brusičů

"vlastní a společná chyba brusičů"

"Jazyk divný, jako život vůbec, se neřídí logikou,
nybrž psychologí — není ni stěrač důsledný."

"to u nás [brusičů] zjednával nejvíce nepřítel"

"Brusiči", NČ 5, 26, 49

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Flajšhaus - u Šol uelavnice

"u Šolem uelavnice nědecké mu' předfisorati, eo by šlo snad
nej spřačněji, uzbřz fouse oznamiti, eo řeč lidu a
dowlady listinně podávají"

V. Flajšhaus, NR 1, 27, 195

naše osady a jejich jucka,

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Flačšhaus, V. — novinařská činnost

„denní novinářská činnost upadá, ... ztrácí svou hralou
jedenost, ... spojuje se občasnými slovy, ... stírá barvy
a lesk, ... chybí její tvrdost a sladké, ...
vytváří germanismus za germanismem...“

NR 7, '23, 259

259-261 přehledy: Sommerovs čes. zprac. něm. verze Husova
listu z 20/6 1485 „věrným Čechům“ v Havelbrotově
Slovani (1850-51) X text Husov
ně. přehled listu č. 27 X čes. list převzat
v Marešových Listech Husových (1891)

262

„ohromný rozdíl správného a živého j-á proti chlému
paprskové řeči mluvené“

Flajšman, — věd. št.
Základy nové vědy církve za obzor.

" Zároveň se slovníkem [Jungmannovým] vyle-
poucí knižice druhá dvě velkolepá vědecká
díla církve: 1836-1837 Slovanské starožitnosti
Safarikovy ... a r. 1837 Janův Svatořada Presla
veliký Nerostofis. Tato tři díla byla pat-
řevněmi základy nové vědy církve."

Flajšman, uť j. 38..., 327

Flajshaus, V. — PS
VT

190

"Ještě tedy PS spolehlivý a ve svém formě zcela sporný
obraz dnešního jazyka, VT zastaralý a nespolehlivý."

~~Flajshaus NČ 15 190~~

191

"Co se týče zpracování textu, o už jsme dosud mluvili,
je PS arci na vřší dnešní vidy, jak již Haller ukazal,
ne můžeme opravuji definitivně dosavadní zformování a
vřklady. Je mnohem liberálnější nežli na pr. VT, snaží se
s mněšími slovy a výraz období řádu řádu. Jeho hlavní základ
je stále ještě doklad — a paralel quod non est in actis,
non est in mundo &. VT spolehá mnohem více na vlastní
řově cit nežli PS. "Oba slovníky vřad nedivně stejně
neomezene fosivost jazykové v základu z naš (jazyk) /

Flajšhaus, V. - purismus

premlira u madarü a slovarü („jejich stopou“)
— u cizích slov u Polákü

moderní generace se tdi' sježe Polákü uedi madarü
a tím tily leccos se stáva brusarstvá, co pěsté
starší generace possedala za povinnou erdovu ja.
a joto frave 'bršeni' 4

„Brusici“, Nub 5, 26, 34

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Flajšhaus - správnost v umel. l-ře

235 „ani nepřetržitě básmi? nemůže říci věs, es se Egri řídávalo
nebo es se řídá fouse v ušlechtilých bádčích - volnost básmičáck
je tedy docela přesně omezena na formy živé a obecně zudné“
~~obě ruky~~ ~~obě noze~~ ale hesem // me, učně // mlu
zlatožlutý, facké čivocobily,
tvarovonchy - hodvobí
koll: ~~štravšeti~~ ~~šlaj~~ ~~mláčetí~~

234

„básmi? sám na sebe přelá mlu; čemu Edo nerozumi, toho
učé; a nemyslí-li básmi? na čenare, tku učné bude
čenar? myslí na básmiča ...“

v Flajšhaus, „Městní čítina“, NČ 1, 117, 234-7

Flajšhaus, V. - o BR.

ověřit

"nejlepší" firmičkou začít, kdo chce ualžiti stručeného poučím,
jeh správně ualžati svého jazyka"

naš jazyk materiál

346

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Flajšhaus, V. — o světu slovníku církevní

pravopis podle "průčine" Weizlovy (vydal Roth a Bily')

uklonec podle gramatiky Gebauerovy

fraseologie podle MB

odraz také na BR (1901)

FS XVI

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Florius Rij - germanizace cistiny
zciřelost

viz Jagić, Arch. f. sl. Phil. 12, 1890

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Franke, Emil [ministr pošt a telegrafů] - jazyk. srozumitelnost
"Počítáme j-ově nedbale' nebo nešťastně' úřední spisy nejen za
zjednodušení věci, jak s solí, tak s touhou, touhou je vyřekem' úředním.
Vidíme mnoho faktové snahy a dobře' více zvláště v tom, aby bylo
vytvoreno úřední názvosloví' v duchu j-a a se zřetelom' k jeho
čistotě." základ už v době Badenových jazyk. úřadů

č. správné úřední frazi. pošt. ředitelství
po přívratě věci o úřed. názvosloví
pošt., telegraf., telefon. provoz. názvosloví
25 používal Emil Šmetáček
nové sloz. označení v č. i. telegraf. komisi za před-
sednictvím J. Zubaček

MHC 732 č. 3-4 [Lubeta]

podle NR 16 188-9

^{Frydecký} Pocátky cirkového básnického... — styl

"Historická vada "Pocátky", vystupujúca vlastne
jako úvod k cirkovej literatúre vedeckej, je
jejich nevedecký, stranný, nešľachovitý."

Frydecký, XXV-XXVI
MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Fučík, J. - Brusičovi

"V našilneku Brusičovi Čes. ja nem' nic čeho. I tote Brusičovi je opicemi se fo cizích vzrech. Jakové Brusičovi by bylo špatně, i kdyby bylo původní, tak, jak se provádí, je však ještě ~~podstatněji~~ prosti."

"Můžeme říkat např. sedcintu sefovi »úševní« , protože spravuje úšev, můžeme ruralistu počítat na »fidare« a realci říkat »zora' činnost« , můžeme z Čes. rodu slova cizí, jako materialista ^{vymyslet} nebo kultura - ochudíme tím sice a posledníme Čes. jazyk, Čes. národu však proto life nebude."

Obrana ja Čes. proti zlobivým jeho Brusičům, ve kufjeme svůj národ

ČESKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Fukš 18, 7. - vývoj ja

Řeč je „záležitost společenská a vyníjí se s vývojem
společnosti. Posto s osvobodovací procesem člověka,
upadá v reakci, prožívá revoluce a ualžvá finis.
Už na stavu ja - nechceš-li jít hlouběji - můžeš
poznat poměr sil svobody a nerovody v Skrací -
Goli národním společenství“.

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM
Tři studie, s. 32

Fux.
Angličtiny

v Programatorůch poklescích ^{Travná} Kopecká a
Jana Kuděry

Ten sort s apdeitorangma obsuana mi vypliv
urazy vorkingu, tak jsem dšob po čekpofntu
třpnul. Srdnul jsem se pod sysmana a
kholertoval jůerhudy, ale šedilo to systym
error. 7

Fux Z čer. kulín 52

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Fux
Definice

Fux, Vlad.

Bez práce nejsou koláče.

- (Vří. Foklenu produktivity práce na uvalu propov'
se botálui nedostatek hubového pečiva pšobí-
cibo obezitu obyvateľstva)

Fux & Čes. knih. do hář, '97, 122

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Fux, Václav - učitel

37, Ano - němečtí učitelé je stručně řečeno hlavně
hledisko, podle kterého snad až instinktivně
pouze u nás každý má hlavní jazyk cizí
slovo, chytají se už na první slovo iže,
negotia. 4 děti, v servisu, dyky dent
Vizldorf, Don Chozo

38

7 / Čes. lehu 37 skauken

diduze, reuerance, sauzon, gawzowra
nojalgi, šicofremy, šicwa (schizma)
isijas

39

MOHÁVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Fux, Vlad.

obec. čes.

[stat' mimodádu]

Roma locuta - causa finita

čil

Prohlávil Rm - ukončení spor

Fux Z. čes. kul., 84-87
do kafe, Brno 1997

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Fux, Vlad. - politizace j-u

"mísení j-u s politikou je ... jednání z neodlučitelých
prvků národnostního nacionalismu"
[o rustine]

Z čas. letu do láje 53

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Fux, Vladimír — spis. čes.

"Zatímco dříve bylo to největší přibližně spis
formě záloucí — jako přibližně & tyžně
částine fy vóchuy — a tato forma byla tedy
prestizní, je to dnes naopak: kelanyu j-ku
& stava "nedefinovatelná polocentia perifer-
ního podřadí"

Z. č. kul. dě. hř. 1, 97, 14

MORAVSKÉ
ZENSKÉ
MUZEUM

G

MORAVSKÉ
ZĚMSKÉ
MUZEUM

Jagnaité), J. - čítina romanů

"Zajímavé je, že čítina mladí romanofily: zájasi
se svým vlastním j-em, nedovedou si z něho
vyrobiti dočasných nástroj vyjadřovací."

19. října 31

cit. podle Hall NR 15 168

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Ječ - Bartoš

v Ruloveti spr. cís. od Bartoše prvý razel
autor ječ. dáleho

„na krajní štádo Brusici“

poskudilo to cemu Ruloveti, štura obsahovala
folie zdraveho jadra, folie yboru
fostiehu

Big. NR 4, 239

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Gebauer - básník

164 Neruda - Zeus našeho Panasu
ale kritika: bude-li řády' z nás z čísel, z
je celý nárok z Evádku

Nerudova
Vneřochopění slova Evádku

5 vyprávění o něm, Čeládko.

Jh. Sýllaba, Jan Gebauer, '86

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Gebauer - básnický jazyk

básnické užívající zřet. neologismů „fodoba“ k, jak říkával
Gebauer, Slavíkům virtuosa, šel, místo obléky bere
septim, protože mu na obléku zůstali rozpuště „proti“

NR 5, 210

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MÚZEUM

Gebauer - Crunčiči

Fr. Bily' i Geb-ovi se uel'bil Pradur Brus
veschvaloval snaby Zarkošov

Geb. púsbil proti Crunčičov

Hodura NR 40 187

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Gebauer - cizí proz

Gebauerův názor: co v j-e už trvá na veš, nelze
prohláseti za cizomluvu, i když se to na první pohled
zdálo doslovným překladem z něm. neb latiny

BV/NR 4, 239.

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Gebauer - sbrázce čistoty j-a

v posled. období života G-ova káňda se správně a ryze učil
zvrcholila

nestřel chybějch věcí a slov ani u nejlepšíh přátel
něl formulovt na uceleně sborníčkem česke inteligence o tvorbě
čistoty a o hrobcích úřadů j-a
nemoc ani v tom zabránila

B, NR 1, 27, 182

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Gebauer - dublety

[Gebauer] mluvil se zásadou, že tam, kde se spis. úzus
dostane do rozporu s pravidly existujícími histor. režim
nebo dialektologickým studiem, musí gramatika
připustit kodexní, pokud se jazykům neustálí.
Měl by tedy pro to, aby se prokazovala v kodexu
případe správnosti gramat. kodifikace, a ale
- v duchu věd. indukce - požadoval neustálé
konfrontování kodifikace se současnou jazyč.
normou. 7

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM
Syllabus J. Gebauer, 1966, 144

Gebauer - fraseologické

měl ještě obav z Bartoňovy fraseologie
usoudil, že by vydání fraseologie přispělo k očištění a pořízení

7-a a sloh
bať se, aby nebylo více vyhlášených za germ. neb. ~~aktivní~~
co se metodou shoduje s vztahy neb. obaty v těchto

7-ich
je třeba upřed. shromáždit materiál stc.

urbaťné idiomu nelze vyuzít

lid. ukuwu nelze považovat za jediný pramen

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

515 NR 4, 239

Jobauer - Germanismy

sdílel se proti diletantství starší generace Bursické, která
v každé věci s ním. vetřela Germanismy a vykládala
jej nejnemožnějšími výrazy
francouzské Germanismy? pro faktivní výraz, cizí, ba všejazykové
ciz. nedouci a ledabyli jej prohlásili, že foule seb-a
namí Germ.

Estl. Nr. 6, 100

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Gobauer, J. - Germanisiny

146 brassici se suazili vymystit vsachna slova, u nichz byl
zpitěn něm. předpok, i když se už dávno vzít,
při dvou výrazových možnostech, odmítání výrazového
prostředku shod. s německou
většina výrazových schémat shodna v čes. i něm.
skutečný germ. i něm. forma se vyplňuje čes. slovy
nepolepšitelně sledná něm.
je třeba dohlédnout, že je to výraz z hlediska čes. chybny
147 korymcovat, výraz už asi i bohem.
klenováni, výraz převzatých z něm. v historickém
vývoji

MORÁVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Cyblara, J. Gobauer, 1886

Gebauer - o Germanismech

na Jakubcovu obhajobu vžitých Germanismů:

"To se rozumí! Aby se každý z nás byl užil fero do ruky,
jako začne psát, že se bude točit v samých Germanismech."

J. Jakubec, Gebauer Brusiceň, NR 1, 17,

12

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Gebauer - Zářem' jazyka

"Nac se nam nasi buditele' starali o zachování našeho
jazyka, když jej tak' tak' nešetřili Zářem'?"

podle A. J. Dolizala NR 13 85

'29

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Gebauer, J. - princip codificatione

one 71 f

"Co se plac tvorí, tu držíme se francie toho, co se v j-u spis.
samo vyvinulo a ustálilo"

Pravidla francie '02

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Gebauer - „arcistejší Kosina“
doporučil přijetí in. příjmově
v dopise Heydukovi 9/2 1892

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Gebauer - Kosina
„arcistejfů“

dojis Heydukova - 8/2 1892
at podle NR 12 97

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Gebauer — moravský

"musím být [v komisi pro Travidla] jako policajt
na straži, hned by mi tam vpařovali moravský."
4

Podle M. Gebauerové, Rodinné vzpomínky
na Jana Gebauera
cit. podle Eisner, Chrást, 1946,
344

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Febauer, J. - urost

opravcové typu T. Vodice
" jsou vedeni chvalitě svou snahou o zdokonalení
a poskytnutí našeho spůsobu, zacházejí
však dáleho a podávají si návrhy, kterými
se správa a statková správa dochovaná forma
a jednota je spíše zlepší formuje"
některé urost v čestné spis. LF 21, 1894,

MORAVSKÉ
ZEMLSKÉ
MUZEUM

Jebauer - kodifikace čes.

"Jaz. udš spis. byl v posledních letech mnohonásobně
měněn a důmyslně opravován. Ale opravy ty jsou
naumozě mylné."

lost, radost / - spr. - t
Chrudin, - i - spr. - ě

Boleslav, - i
přijati / - spr. přijmouti
jeji bratra - spr. jejího bratra

MORAVSKÉ
ZELENSKÉ
MUZEUM

Je Bauer I, třídrucl.

Gebauer - novoty

"... poučadě se ty novoty jcu jcu brnau a
jedna družkou s'ukaji, bylo by snad dobre,
kdyby si ti ja'mi založili učeré » učerú listy
j-a čes. «, ve kterých by národ poučovali,
jako se ma' ^{učeré} jisti jaro, jisti podzim atd.
» brávněť fo česku učeriti.

Mgr. J. Heydukoví 9/2 1892
MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Gebauer, J. - novoty

„Co se týká tvorby, tu se držíme přesně toho,
co se v j-u spisovně vyvinulo a usbálo.
S pozitivního tohoto stanoviska zamítáme
↓ domnělel opravy a ozdoby, vpravdě však
chyby a nesváry, jež v době nedávne
některými theoretikane do české knihy
nauosili“

PCP 1502, předml. s. 4

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Gebauer - Palachy (ČCM 1832)

"nepornositelství j-a spis."

"framenem j-a spis. není spekulace, nýbrž tradice"

"spis. paz. čes. je hovor, dan a usbálen"

Sebrine j-a spis. 326

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Gebauer, J. - pravda

"Hledati pravdy, a když narazí se fricíny ku
pochybnostem, žádati novets zroumání a zroubení,
jest badateli vědeckému nejen pravem, ale i
poviností."

Pokřídka dalších Doušů R. K. Z.

Ve syllaba, Th.: Jan Gebauer, Pač 86,

276
MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Gebauer - překlady
nepečlivost překladu
Vychlicetelů překlad

Fausta
Rostandova Cyrana z Bergeraku
(Zuel mätin - jake' luhóus' radno-
u. dozij' chlap)

Jh. Syllaba, J. Gebauer, '86, 163

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Je Bauer - purista!

„Máme pro te všechny důkazy, že jsou vedeni,
chvalitebnou snahou o zdokonalení a posuzování
j-a našich spis. Te vna přitom zacházejí daleko
sa podobají i návrhy, kterými se sledová a
stáletou tradici dochovaná forma a jednotka j-a
spis. Lze říci porušuje.“

některé novoty v části spis.,

LF 21, 1894, 140

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Gebauer — Slovnik stc.
158 výběrový

v seš. od 4. 1900

díl I (A-J) 703

II z 15. seš.,

na str. 700 při doplnění hesla uvoje svato
Smetáček vydal jen 2 seš. (16. a 17., K-N je nebalivost)

II. díl vydán 76

159

existuje nedostatek slovníku

doplňování, excerpce až do konce 16. st.

Smetáček shromáždil datních 400 prací, u
žubaty' odložil vydávání pro nedostatek nové přípravy
materiálu

160

v ČSAV podle nových principů od N

pro N-Z 350 tisíc listů (v tom archiv Geb.,
Žub., Smet.)

1. seš. 70

Syllaba J. Gebauer, 86

Gobauer, J. - spis. paz.

"Jazyk spis. je věc velmi důležitá, je majákem toho
přebelice. Jím nejpřatrěji se foji jednotlivci v jednotě
národní" Jím se tvorí a bez přístání rozšiřuje
vládní přehojných věcí, kterých s světem životu du-
ševnímu potřebuje národní l-za. Jím udržuje se
souvislý běh života národního, jím vrací se
životní síla i národu umírajícímu."

Seřím j-a spis.

Ju: Kalendar učitelstva česko-slovenského
za rok 1893

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Gebauer - spis. jaz

"Toto čes. uarění z krajiny praž. byvšé povzneseno
za jaz. spis, nezůstávalo beze vlivu uarění
jiných; spřátelové, kteří pocházeli z uarění
jiných, ovšem si je osvojovali, ale také ze svých
uarění ledacos přidávali. Krom toho pak
tože uar. spis. jednoduše uchovala se zmeš,
jiné uarění obecna' podléhala, jednoduše ho
uměle pěstovala a uar. staváns více uar.
faktu uarění obecna'. A tím více stalo se, že
nyčepí spis. jaz. čes. se zádruje obec. uarění,
uplně uar. naproti všem jiným jaz. jaz. spis.
& jejich stádu vyrostky, ale při tom uměle vypěstovaný
Mlw. čes. 2. Skladba. 1897. 222-223
se jví.

Gebauer - spis, jaz.

"Jako nejpatrnější popí se jednoblavci v jednotě
národní, např. Čechové v český národ, a
liši se národní individualita (osobnost)
od jiných, např. národ český od polského,
od německého atd."

Gebauer - třetí j - a spis.
325

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Gebauer, J. — spis. par.

„Záhyb spisovný je věc velmi důležitá; je
majitel ceny převedl! Jím nepřatněji
se popí zdvooblíveí v jednotu národní ...
Jím se tvorn a bez přestání rozšiřuje vlna-
live přichojících věcí, objevili s světem
života duševnímu podřekuje národní č-ra.
Jím udržuje se souvislý, celý život národ-
ního, jím vrací se k životní síla i národu
nemírajícímu.“

Seznam spisovatelů. In: Kalendar
učitelstva Československého 1893,
s. 116

Gebauer - správnost

ověřit

„druhá se vedle analog. novotvaru také ualešit' tvar starší;
k této předkládá se za spr. ovšem jest proti větnu odchleau a chybou.
Ale často stalo se, že novotvar všeobecně se ujal a opomněl,
tvar starší pak se zraněl; v těch případech novotvar skvěl
na pozadí zl. odchleau a dybou, během času poznesl se
za tvar spr.“

Průmysl 00, 425

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Ječ - správnost opírání se o lid. mluvu

vital oficii o lid. mluvu

ale lid. mluvu se přece ostříhal uznati za pramen,
z něhož by jedině nebo hlavně zvěřala správnost
mluvy

Bř. (NR 4, 239)

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Gebauer — sebrání spis. j-a

"udáme ho sebrání také tím, že ho nezaríme změnami
neoprávněnými a novotami zbytečnými. Býval chvali-
tebný zvyk vykládati a opravovat, co se v j-u spis.
chybně postihovalo. Z toho v letech posledních
vyročili některé a jiti se měnit ustálené věci
j-a spis., neboť podle norem správnosti, zvyků
podle zvyků chuti."

Sebrání j-a spis. 1 325

326

propadl by V. K. Tomeš, F. Palacký, J. Jungmann

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Gebauer — Štiky

"jazyk štiky je rozne gubny; jeho stlice je
jedivahodne obratna, a je jasna, jako bylo jasne
jeho uplenu; a zlatou obdobou spisu štiky
jsou bregna, furovaki a dale jadrna a vjevan-
na přehledla a fustov."

Syllaba J. Geb. 786, 339

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Jebauer - tradiční spis p. 28

"Právo a pravda jest na straně j-a spisovatele,
a nicoli na straně těch, kteří novot brátní
se podplácují".

podle N. Č. 3, 13

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Gebauer - úřad

v dopise Heydukovi 9/2 1892

"jazyk si to vytvořil [2. sq. ~~ještě~~ bratru] a to je
nejvyšší autorita"

Syllaba, J. Geb., 1986, 147

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Gebauer - úvod

„jazyk často chybí a rad to i tvar chybí na místě pravidelnosti
si oblíbí; ... jak tyto chyby si oblíbí a tím je oprávněný,
aby byl a aby se braly na místě tváří starších, gramma-
tických zřetelů.“

LF 1879, 236

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Perioda

Gebauprova Mluvnice česká pro školy střed. a ústavy učitelství. Nově zpracoval
Kárlav Ertl. II. Skladba. Vyd. 9. V Praze 1926, 72

[Přítom:]

„Souvětí dvojnásobné, at' souřadné či podřadné, jehož oba členy
jsou více méně obojeně a souměrně, nazývá se obvětí neboli
perioda.“

„Perioda je utvar umělý a lucidní. Vzhled o urřování periody
a zvláštní pravidla jejího složení (třkají-li se souměrnosti,
vyvřcholení, zaobrouhlení, frěhlednosti, romantičtí a rytmičnost
periody) náleží do stylistiky; pro mluvnici je perioda souvětí
jako každé jiné.“

Geissler, Ant. — cizí slova

zdomácněná "dnes není, na nich namozte vůbec vidět,
že by to byla slova původem cizí"
potřebná "pro špire... není slov domáckých"
zbytečná "za než je v úrodnosti j-č dostatečná
náhrada domácí"

O cizích slovech NČ 9, 30,

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

17

[Geisler] - cizí slova

103 " Učiníme si vůbec pravidlem všude tam, kde se můžeme vyjádřit
siti-jamě a přesně po česku, a kde nejde o cizí slovo ^{středně}
zobřehne', tj. označující představy, po kterou nemáme v českém
názvu cizích, vyhýbat se cizím slověem a užívat slo-
veských. ... "

104 " Cit si máš vědět nemysli, čím více cizích slov vpleteš
do své řeči, tím se bude zdát jako řeč lečenejší a
vznešenější - naopak bude to každému rozumnému
člověku jen svědectvím ubohosti řečníka, protože se
nedovede vyjádřit ^{spokojeně} ani svým mateřským
jazykem. "

J-em.

+ cit. z Jobův

[Gei]

Nuť Y

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Geissler, Ant. - obroční ujedobování církevní

"Některí naši lidé bývají totiz utlučenou představou,
že za každé věci slovo a vazba musí být s obecnou
- právic jim nevadí, že obroční ujedobování - vazbu
církevní, jinak jim to » není vyhovující«. ... každá věc -
se vyjadřuje svým vlastním způsobem, vazby, obrázků, věcí -
atp. rostly a vyvíjely se v každém j-u z jeho vlastních,
proto ovšem nemůže od jiného jazyka růst
představ... jest tedy, když nesmysl, ujedobování -
ve všem vědech jazyk

MORAVSKÉ

ZEMSKÉ

MUZEUM

č. 4, 87

Geissler — chyby z let 1897-9

"... prohlížel jsem také některé spisy z let
1897, 1898 a 1899. Pročítaje tyto spisy, uvědomil
se mi třeba napojení četníků s věnovali, viděl jsem,
že velmi mnoho, ~~na~~ slovo věchny dnešní
jové chyby a nesprávnosti pocházejí z této
doby."

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

[Výčet] G. Geissler, Z historie vědecké činnosti,
MÚC 3, 24, 33

Geissler, Ant. — Konzervativismus spis-j-a

" Spis. party jest abychom tal nedli, tuhy konservativce,
skery dlouho uchovava' a drzi ruzne' formy a vzahy,
vyuzivajici v ulhvenem a obecneji u anebo
u i vyuzite' (na jsi v cestine' prechodem) a
konzervate se brani' vsem novotam. Jem ty, stari
se uplne vzily, casem prijima'."

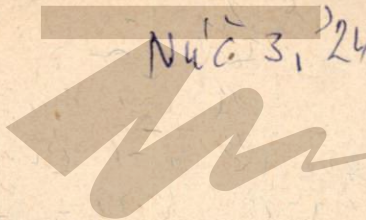
MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Nov 8, 1911, 81

[Geissler, A. D.] - mnohomluvnost

"Vědomí mnohomluvnost (čili: mnoho řečí, málo rozumu): 4

Nu.č. 3, 24, 88

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Geitler] - spis. par. - ob. uluwa

" ... spis. par. & , bohudiš, ti di' podle obecne' uluwy
a časem & j' vždy jiz' p'robaye'."

Nuče J, 155

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Jerssler — odbor. l-ra

"... právě zde jest jeden ze základních pramenů uvojen
j-ových ch b a uemyšl, nabraných me chancí 2 cirk
H-2, tedy z cirků joveho frubedi' ch, kve' sefar
housemate udrějí' právě jone jrobo, že jry' to jone
vpras odborne' (suad — ale ne cěde!) a 20 se
jidh kdy musíme držet zuby uclity. ...
Dui [= cěbi' odborní] jone jbohuzel, jědnu z nej-
horšich štědci' varěto uatěre' ho j-a. "

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

NuČ 8, 174

Geissler - úřední činnost

"... po převratu se psala sice úřední arka cizí,
ale namože^{je} jen českými slovy vyjadřovaly výstřední
výplně po německu. A dokonce třeba generace vycho-
vávali na's, mladou generaci úřednickou, kteří proto
divu, že i z na's mladá^{ch} velmi mnozí podlehli
vlivem cizí úřední řeči."

Kudy z Nuč 7, 28, 50

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Geissler, Ant. — úřed. čítina

4 náv. Antisprache, „konstatěla' nestvůra, směšna' ve své abstrakčnosti
a šroubovanosti“

formace po 28/10 '18

5 „vůlejší psali čerz, ale malo šds dovedl psat po čerz“
„mccem' do úředních slohu“

„vůle být' sojtu“

„začala se tvořit' slůva' úřední čítina, jž' ažjot' duchem
byla čerz, přebas j' ještě mnoho schadelo a schazi“

* psalo se „studené, abstrakčne“ a předně nerozumitelně

- jen tyč vlastnosti čerz podle Antisprache úřední řeč
před' skutečné úřední, nerozumitelnou obecnou smutela

škrti j' práce mají' mlti v učte a knize

podobně se psoují v úpravu

6 nyní se spojili v redakci časopisu

NUČ 2, 223

Geissler, Ant. - Josef Zubaty

NR 4
v četných článkách J. Zubaty nejen ukazují chyby, kterých
se denně dopouštíme, ale i očisťují a zachraňují mnohá
slova a věci, jež byla uvážena dána do slaby řízení
pro lepší tvorbu naší krásy a čistoty.

Řízení naší krásy, NR 4,

25, 66

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Jelmer - germ:

"často dobrý germanismus je už čerstvější než staročes.
fráze" (viz Terge: Suet, Skrz' vomi', 30, 96)

viz Neumanny St. K. ve svých vzpomínkách (104)

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

ovčič

Jellner - germanismus

"často dobrý germanismus je už křesťanství než starověká fráze"
Teige, Svět, Střez noví, 30, 96

"Dobrý germanismus je čestnější než neřádnější liberální fráze"
St. K. Neumann, vzpomínky 104

cit. podle RjAŠ SČJK 94

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Glazarová, J. - pokračení jazyk

"Jak nám ten krásný, plný, jasný a hudební český jazyk
něšel do kroje v celé bohatosti výrazů - a pak teď
se smutkem a lítostí, se kvačkem a často i kvevem
posloucháme ten ~~spěšně odměřený, zvládnutý,~~
všelijak pokračující jazyk, obvyklý slyšící i rozhlás a
televize."

Današ Průt 26
'59

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Goethe - Eazimlun

"Těžký" jest boj proti hadímu plemeni Eazi-
mlun v řeči, ale vítězství jest krásné a
prosperóvé."

cit. podle J. Hradec Eaz. lid. slov
Núč 9, 114

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Goethe - purismus

"Prohlíknám každý záporný purismus, že se nemá ušívati
slova, do nichž jiný jazyk dal daleko víc a nebo představy
paměti."

Eisner Chrást 597

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Gnězn, 1. Jul. - slovan. jazýk v bohoslužbě

"dovůlati se bohoslužeb slovaných budiž pánem
z hlavních odstavců programu, jež sleduje strana
naše. Když někdo stávi proti tomu bráze, musí
být sde" nám dovoleno obekhati se jednou brázi
v tomto boji na život a na smrt a brázi tou
bud' národu našem slovan. jazýk v boho-
službě"

18/5-1887

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

oboz. diferenciace j-ových prostředků
Grefl - stř. psůvky za oboz.

"Dlouhota literární práce ztěžovala v Tělově
citlivý smysl pro hodnocení j-ových prostředků
z hlediska funkce stylistické a vedle toho
z formální, ze umělé spis. jazyky a konstrukce
ztrácejí povahu Ch stylisticky neutrální,
naopak zabarvením svěžího arhaizující se,
takže jich není možno v umělecké díle
užívat mechanicky a libovolně, a je třeba
hledat za ně úhradu v prospěchu živých."
Grefl, K j-ové výstavbě... 149

Grepl
obroz. j-ove' Ch bez stl. zabarvenim'?

"Vzrazové' funkce obroz. čistiny neovztažené'
stylistické' vstupy spis. výraziva na ose hovorovost'
- Enigmatičnost, jako je tomu v j-ě dnešním ..."

Ch Eniz. a archaické' - "ve všech f'semých
projevech obroz. byla"

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM
"obroz. j-a' se je uvádí bez jakéhokoli stylistického
charakteristického"

"obroz. spis. čistina byla jako celek j-em převážně
Enigmatičná, a to téměř až do konce první poloviny minulého
století" Grepl, K formálnímu diferenciaci..., 110

Grepl
diferenciace spojky v obvez.

vliv j-ové teorie

„oživuje staré spojky, napomáhá k novému rozšíření
frekvence spojky ~~vymlouvání~~, a znašobuje také
inventarizaci živých spojky běžných“

„bohatá synonymická spořádaná prohledání“

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM
Grepl, k podstatě diferenciace ...

111

^{Grpel}
tradicionalismus a konzervatismus

gramat. 30. - 40. let. 19. st.

"tvary, formy, slohy a vazy stare" i "umrtve"

zcela z ulovnic nemaji nove slohy uz bezne:

odfor. lec, jeze

cas. zafin co, mezitun co

doulat material z ucleravim. ci.

nebo pripomany z jazy. a doln.

naj. jeste v. z. samand nepituhel' E j-u soudol'sk
spisovatel'u

Grpel, Vyroj spis. ci. za obor. ... 83

vliv j-a lid. od konce 30. let
Jepf -

„začtná zhruba od sklonu třicátých let proměnějí
působit na výrazové soustavě spis. j-a“
prohlášením styliz. rozdělí
ústup nebo zápis zastaravajících variant

Jepf 290

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Prepl - cestina
v 30. a 40. letech 19. stol.

"dochází k podstatnému zmenšení vlivu
g-ové teorie na spis. jazyk"

viz disvody
114-115

Prepl, K formě *Salu di francesce* ... ,

114

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Děpl - gramatika
30. a 40. léta 19. stol.

„V morfolog. a syntakt. oblasti spis. j-a dochází
k velmi patrnému ústupu těch syzygematických
(neboli samoslovných) dvojic, které nemel lid.
jaz., a na druhé straně pak k formování
a obecnějšímu rozšíření právě těch dvojic,
které byly po formování staršího nářečí s formou
v j-e lid.“

MURAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Děpl, Vývoj spis. češ. za obroz. a j-a tonie,
SPFFB4 VIII, 28, A6, 79

Grpel - sputax
Spojky v 30. a 40. l. 19. stol.

S nepřesným přeběhem lid. j-a na jaz. spis. souvisí
také skutečnost, že se u spojky, které byly v jistém
významu nebo význam. odstupu naprosto synonymní,
stává základní a stylisticky neutrální právě ta
spojka, která měla oporu v lid. j-e.

na j. protože X jelikož, proto, poněvadž, an

nejen - ale i X nejen - vyběž i

bud - nebo X (a) nebo - (a) nebo, bud - bud

dvěne než X frve než

Grpel, Vývoj spis. čistiny za obz. a j-ova. ^{(teorie}
SPFAR 6 VII, 358

A6,82

Jeptl - syntax 30. - 40. let 19. stol.

„Kohlebováni“ štěst. diferenciaci učeb. součástí.
gopovanih On a s m' souvisle' vstup, event
i zámě zastaravajících variant jaké k vyjed-
stetující a také k nevyjadřující výpočtu
procesu, publikující MORAVSKÉ 40. letech uvnitř
současné struktury oborů ZEMSKÉ
MUZEUM 45. částí. Zvlášť
výrazně se tento vývoj obracejí v soudobnosti je
učebnicemi a publikacemi.
Jeptl 237

Grefl
odb. a umet. styl v obzemi'

"Hranice mezi oběma styly nebyla vůbec tak patrná
jako v jazyce dnešním, ba docházelo mnohdy -
naši v souvislosti s rozvojem samostatné české
fronky historické - i s jejich dočasnějším j-ováním
sblížení".
[v Pozn. jak vědu, tak i umění
pěstovaly v podstatě tyže
osoby v fronkách desítk-

Grefl, K podstatě a diferenciaci ... 110 letich (19. 7. 17)

MORAVSKÉ
ČESKÉ
MUZEUM

Geopl. - obraz. Čes.
30. - 40. l. 19. stol.

"podstatnou měrou se prohloubila stylistická
diferenciace spis. výraziva."

Geopl., vývoj spis. čis. za obroz. 1, 83

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Grepl - obroz.
Spis. čis. v 30. a 40. l. 19. stol.

"V důsledku rychle rostoucí masy dorozumivacích učen
spis. j-a, tj. s jeho formidablním dovozem funkcí
a k sírším vstřetím aktivních uživatelů, dochází
během čtyřicátých let k přirozenému prohlubování
stylistické diferencovanosti učitelské a učitelské
Čin spis. soustav MORAVSKÉ
ZEMSKÉ MUZEUM
oforn v j-e lidovém (v obec. částech) a ve vznikající
částech hovorové (konverzační), nalézaly na jejich
foradě stále výraznější žánrové formy a nové ~~generace~~
mladší generace spisovatelů jejich užívání postupně
omezovaly." Grepl, Pedagogický směr v j-e Tyl. poz.
33

Prepl
diferenciace spis. justičního v 30. a 40. l.

"Tento vývoj knihy' daleko rychlejší a výraznější v oblasti j-a
uměleckého a publicističtého, než v oblasti j-a odborného.
Je tomu tak proto, že odborné prof. byly u nás jen omezeně
období vzdělávacího publika, kdežto uměl. a publicist. litera-
tura knih a čtyřicátých let se zaměřuje na stále širší vrstvy
naroda. Kromě toho pak na konzervativní odbor. j-a
nemalou měrou přispěl i OČM, který vedl mnoho předních
vědeckých časopisů. Zvláště psaly Valachová, Jungmannová a
Safariková, které patřily k nejvýznamnějším představitelkám
něj. vědy a žily zároveň i politicky za první republiky j-a,
zůstávaly nadále do velké míry v rámci vědeckého odbor-
ního stylu i po úvodu vědecké práce, zcela jasněji
tento vliv patrný ve stylu odbor. prof. V. V. Touřila, K.

J. Eberha aj.
Vývoj konzervativního odb. j-a vedl ke srovnání di-
sledcích k tomu, že se během třicátých a čtyřicátých let vzdělání
stylem odborným a stylem uměleckým podstatně prohloubil: /

Graph -
diferenciace' fones 30 a 40 let 19. st.

a) libolizana' solue' (synonymy) sporne' fructedly
systemove' se diferencijsi' na ose hovorovost-
Smislost. U fructedly napisto synonymy
slaba' se neutralu' ta, stuz'ma' oforn
v je lidovetu a hovorovetu. ...

b) fructedly neystemove' stuz'e se v hojne'
unde dizi' v Smislu' stuz'e obrozene' cistij
do foloviny tricatyh let (individualne orp
i dele), fortijue vloven fructedly se stlysticij
diferenciace' spornete vrazu zam'kap'.
Graph, k je one' v dazobu' ... 140

Úvod
Diferenciace spis. j-á v 30. a 40. l. 19. st.
obor.

Za nejzávažnější obzvláštní vývojový proces
v oborech' čtené tiskárny a chyčárny
let je třeba považovat hlubokou stylistickou
diferenciaci spisovné' soustavy.

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM
Úvod, k j-ové ústavě, 139

Grefl - archaizace
j-a teorie v době obroz.

"je zásadně nesprávné, hodnotit-li se zásady j-ové
teorie v tomto období vývoje spis. j-a čís. jako
archaizující, a svědčit to o naprostejším nepochopení
dehdejšího stavu a podmínek vývoje spis. j-a."

MORAVSKÉ
ZELENSKÉ
MUZEUM
Grefl, Vývoj spis. j-a za obroz. a j-ová teorie,
SPFF Bk VI, 58, A 6, 77

Grepl
vlast. lid. j-a v obroz.

„Působení lid. j-a na j. spis. se ustalo intenzivněji
projevit ... zejména tehdy, když obroz. j. získal svou
literární (Euzijní) formu a stával se dorozumivou
Chy také v oblasti běžného denního styku. Časové
z toho dochází ve větší míře až v letech
čtyřicátých v souvislosti s rozvojem čís. a společenských,
politických, ekonomických a j. lid. j.“

Grepl, K fundamentálnímu diferenciaci ... ,
915

/,

^{preply}
úpravy ketone 'u Tyla

zastaralé slová > božie nebo akorát melnet sudu'

i > a

amiz > O ne, a ne

leč > ak

alebíz > ale

nobíz > mybíz

alebíz > mybíz

mybíz > ale

ne - alebíz > nejenom - ale

nejen - alebíz i > nejen - mybíz i

aneb - aneb > buď - anebo

> O - aneb

an > ze

an, a, o > jaž

an > edžē

> jažunte

jeleč > uobč

-t' > uobč

ly > aly

jarroliov > acčolito

ježto > sferouž

ježto > sferaz

jež > sferž

nečo, jež > nero, čo

Gr Tyl 4042

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

^{prepl}
odstranování zastar. spoj. u žla

"Žlova programová" suacha fortně omezovat
mechanické užívání zastaralých formiček?

žarek. žvaly^m
~~car. stats. fu. h. i. v. d. h.~~

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM
Gržl 404

žla → žla
dmit → dmit
lec → lec
albrz → albrz
nobrz → nobrz
albrz → albrz
nybrz → nybrz

Gržl 404

Grepl - v slovosled
postavení urc. slova ve větách nedd.

„ Slova se současně postavení určitého slova ve větě
nedleží, je za obrození podstatné - silnější než ve
větách hlavních “

Grepl 517

nejistější ve větách vsta zrych f. 521

„ Jíl v mnoha případech proti staršímu znění urc. slo-
va souc veš fosouvá “ f. 527

urč. slova ^{Grepl} ve větách vedl. v obroz.

„Sklon ze současněho postavení určitého slova
ve větách vedl. je za obrozemí ještě silnější
než ve větách hlavních. Také stabilita
totožného slovosledu je v obroz. částečně
neformálně větší.“

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Grepl, Vývoj slovosledu ... , 251

Gramm, J. - cizí výpůjčky

ovčič

„Přibírat cizí slova jest přirozeno, nerytmické, a zájmem
národu se tím neblíží na cti; nebo mezi všemi národy
jest vzájemná záměna slov i věcí, a může ued to, zachová-li
se ne slušné mluvě, přispěti i k oživení a rozhojvení
domácí latky j ové.“

Deutsche Grammatik § II

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

557

H

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller — adekvátnost j-ového projevu & učilu (Havránek)

81 „tato zásada je formulována tak široce, že ve skutečnosti
béměř vylučuje možnost j-ové chyby“
„forma projevu je tu zcela podřízena jeho obsahu“

Haller, Spis. čes. a paz. Kult. II,
NR 17

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller - archaismus

"Neživý archaismus je v j-e / stejnou chybou
jako kterýkoli nespr. nebo zbyteč. novotvar."

Problém III, 7-8

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller - archaismus

"kouz' jazýe spis. se a-u^{em} zlyhá; protože to jsou zpravidla
už dávno odumřelé výrazy, které ztratily souvislost s dnešní
dobou" /

nafi. prof. a. faurvič. in. univ. smilku

archaismy v uměl. dílech

obnovování v kulové odb.

v příslovích, modlitbách a ustálených výrazech

"Výje-li se v nč. textu a-u bez přičiny, je to
chyba"

Hallkuř 34-35

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Hallen - básn. jazyk

746 proti Murárově

"že uměle básně v své době užít i pro své ušlech. a na fi.
i uadeci, slangu a fody; není ještě důkazem nepřísouzení
j-a básn. vůbec, do oblasti spis. j-a nepatří jen omý
jazyky, citáty a jiné j-ové prostředky. ... Vyznívá
přijad, že básně uafise celé dílo v uadeci ušlech. Ambo
ze ušlech. básně ~~uafise~~ ^{je} nepřísouzené, nemůžeme
pokládat za přímou a posuzovat podle ušlech. jazyk básn.
všech. Uafise uafise za to, že i básn. jazyk je druhem
j-a spis. a že básně j-ové jazyk stejně odvozen jako
řeky, soli jiné sloves. Jeho výsada uafise i formování
j-ové normy, uafise ve způsobu jazyk j-ové uafise
normou připadalo uafise, uafise umělem více volnosti uafise
osoba j-ové bez estetických zájmů, ale Gf Gf autorské
V.

baše. j-a sebe větší, je s ní vyloučena zjevná neumělost
a nezálost i ušlechtilost těchto dvou nedostatků - j-ové
dých. Vyhodily baše. Tvorbě j-ových záleží v jiných věcech
než v děláni dých; záleží v neomezené vzbíre výrazů
a v bohatství jejich kombinací, v rozvípení šlechtě možnosti
vyjadřovací, které jsou otevřeny především j-ovému umění
baše, v odhalování nezámyslné struktury j-a a jeho
charakteristických rysů, které domluví každý pozorovatel j-ovo-
žho prvky zautomatizované, atd. ... Baše, které dokonale
zná j-ovou normu, nemůže ani omezovala a její zachování
nemůže přisobit j-ové výrazy, stejně norma odumbla,
proste pro učeb. neexistuje. ... je baše tedy omezena toliče
úroveň svého vyjadřovacího umění, koloude-li s vyloučení na fi.
germanismu, normou odumblanému, svědčí to spíše o chudobě
jeho vlastního slovnice než o nezletlosti zaviněné nedostatci-
mosti j-a. " Haller, spis. čes. a jaz. kult. IV, NR 77

Haller - básn. jazg

"I to, čím se ríeč básnická líši od básne síce konvergenčí
musí být založeno na základech a vzorech j-ⁿ živého
a nesmí si tedy vyhrázovati výsadu naprosté uzavřenosti."

Problém j-ové správnosti II,

Ju. Vých. 287. č. st. reform. reál. gymn.
v ústí u L. 30-31, 16

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

„Bámuť Besmrt se přitvořil a bez vytačené prohlášení za »staromilce« :
hledá' bratru', čiste' tvary oš. j-a - a ualéca' je u lidu
a v spisoch »autorů dákno odeslyca« . Nemůže se smítiti s tím
že se spis. jaz. je přirozene' a starolyt' brabe odcižuje' a jě' bypra'
pravda je v jeho slovech, že umotě z toho spis. (a exsto nečes.) novot
je frazi' ušol. v rukopisných tvorců, vybit' »frisevní a řasádu' j-a!
„jeho pozorování vychází z lásky, z j-u, ji' je vědomo a žm se zas
vrací.“

„J když někdy proti němu můžeme dávatí přednost požadavkům
spis. j-a před brabou a přirozenosti vyrazí starolyteli nebo lidovým,
jme se vracíme bámuťem j-dě zájedno v té jeho upřimé' a uelofakce'
suaze, chvále' naší matěřštině před novotami jme zdědili v
nečistoty, ve důvěrnosti vial' zřetělych a uelobrylch.“

Haller - Brusičtor

"j-ové brusičtor samo... není činnost vědecká, užije čisté
fraktura...; záleží v srovnání fosuzované textu s j-ovou
normou. Vědecká činnost je zjišťování a kodifikování
j-ové normy, a to je docela něco jiného než brusičtor,..."

Haller, Spis. čís. a jaz. Kult. II,

NR 17 86

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller - cit j-ovj

„To není motučnost vrozená, nýbrž ualyba'
zkušenosti (obrazně: zděděná po otcích)“
V tom smyslu se může cit j-ovj také stát
vodítkem při určování spávnosti, neboť
není ^{vlastně} cítem v pravém smyslu slova, nýbrž
ualybou schopnosti posuzovat jízbu.

Průběh j-ové spávnosti I 15
MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller - cit jazykov

„nemí vlastnost suad vrozená, nýbrž je to j-ová zřetelnost
získaná tím, že je člověk od formálních detektů vychovávala
v svém ~~rodině~~ materiálním j-ě, že je s ním intencí ve styhu
pro svému dennímu životu a zvláště pro vědomí dobrého
čtení. Tato j-ová zřetelnost je podmínou z nejdůležitějších
podmínek, na nichž závisí dobrá úroveň j-ové fraxe.
Proto zvláště záleží na tom, aby dítě už od malého věku
v prostředí rodinném a školním žilo ve styhu jen s dobrým
a úspěšným j-em materským. A srovnání potřebné
je, aby spisovatelé tvořili s vědomím odpovědnosti za vliv,
j-ovými jazyky jejich děl, na j-ový cit čtenářů. Tím
spíše si mají tuto odpovědnost uvědomovat novináři, neboť
noviny jsou denní četbou, jejich jazyk má na čtenáře vliv
ustavivý, a proto je také důležitý, aby byl jazyk našich
novin co možná nejdoslovnější. Totéž v stejné míře platí
7.

Haller - cizí vlády

Jakobson: „fiktivní germanizace je odlyt“.

Haller: „Polit. svoboda národa není ještě důvodem, aby se uchránilo
šlechtěným cizím právům vnitřní do j-a; to je věc národní → rasismu,
jak to nazývá dr. Jakobson, ale věc svobodní. Proto také mohly
i u národů u svobodných a netřesných politických uadvládu
cizím j-a nové vzniknout praxistické časopisy s typem cílem,
za kterým jde NR.“

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

NR 17 III

Halegr
Cenica - po 1. válce

"Podle usvolných příznaků lze soudit, že období
formálně české vlastnosti des. občanstva & ces. j-u
už zcela ustupuje nové vzrůstajícímu zájmu o jazz."

Hall S. J. Č. 13

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller - čis. 1937

44 "opravdiv' zájem [verojnost] o j-oue spravnost"
Národní rada čs. (povznesení j-oue úroveň v tisku a ve veřejném životě)
Čs. poličnost normalizaci, Elektrotechnie, svaz čs., Elektř. podniky
hl. m. Prahy, Syndikát čs. učitelských, Reklamní klub a.s.
Čes. učitelská společnost
Svaz čs. distriktní
vládní orgány (zvl. čs. zálohy)

45 pozn. o spravnosti v des. desítkách listech a revuill
čs. rozhlas: namní poznatky o j-oue spravnosti
poznatky v čas. Svět kulury (vyd. V. Pražer) v rubrice "Posluchači"
vztahují k radiojournálu
spis-e' umělecki' i oblb., valná shleda' j-ou' poradci v uarl.
j-ou' poradci zřetena' j-ou' slovan. jazyk, rozpt a N. A. A. A. A.
přípravují se i v Plzni (viz Jindřich Najman v Čes. demok. 17/1 37)
lepší úroveň j-oue práce
preklady j-oue spis.
vriatic. z. b. p. m.

46 sledna' uloha pravopis. radce (přil. Typografie), čas. leze u hodni' de. b. r. a
zauel, ale bude bez valna
reči čarofsem podobným
Hall, Dvacet let NR, NR 21

Haller — čes. x něm. vyjadřování vlastnosti

„němec s oblibou užívá k tomu výrazu zájmených
(restlos, aussichtslos, bedingungslos, unbedingt,
erfolglos), sdejší Čech k tomu, kde se zájmena
stávají zvláště nezdůrazněně, vyjadřuje raději
hladně (úplně, marně, zbytečně, neúspěšně).“

Problém j-e' správnosti II

130-31 23

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller — čes. ↔ něm.

"Neboj mti za baždy' něm. výraz doslovný výraz
česky; neboj se užití výrazu složeného z několika
slov, vždyť jindy zase jediným slovem českým
nahradí někteř slovo německé (nich werde
vertraffen: prodám).

číslo 11, 25

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller - čistota j-a a styl

„styl a j-ová čistota jsou nerozlučné spojny přímým
vztahem přímým. Kde není j-ová správnost,
nemí ani dobrého stylu.“

Hall Nr 15 62

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller - čistění ja

„mělo by se... rozumět samo sebou, že k předání úkolům
naši nové národní samostatnosti náleží povinnost,
osvoboditi také jazyk z cizích fout, která jej stále
jesté tíží. Tedy jazyk čistění ode všech zbytečných
příměsí cizích, bude pravým, plným výrazem naší
národní a politické svědomitosti.“

Problém j-c' svadnosti II

Uč. zpr. Č. st. reform. real. gym.

MORAVSKÉ

ZEMSKÉ

MUZEU

L. 30-31,

22

Haller - deformace básn. j-á

- 743 „Termín deformace a jeho pís. příklad porušování ...
nevyjadřuje správně, v čem záleží práva podstatná j-ové
praxe básnické. Haller lépe vyhovuje výraz přetvoření
744 (přetvoření) básn. j-á (vizil ho K. Oliva ve své teorii
ky pro obchodní akademie, Praha '32, s. 4, 7 a j.).
Haller Spis. čis. a jazyk. kultura

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

NR 77

Haller — dobrí autor:

„relativně dobrí“: Hol, Mach, Čapek-Chod,
K. Čapek

„přibližují se ideální představě“:

Čel, Havl, Raig

Haller Problem ... I, 11

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller — dobri autori

viz Eibl

+ Tyl, Zeyer, Holcic, Herrmann, Herben,
K. M. Čapek, Machar, K. Čapek aj.

Problem j-ové spávanosti I & C

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller, J. - dobry autor

ovčič

"Svad přijde jednou doba, a ne svad, mus' přijít, že také u nás
nebude dobrý autor jenou zbožnou fíčkou, už bez plnou a bezpečnou
skutečnosti, o níž se budeme muset s důvěrou opírat v j-ové
lutice."

Halle No 1, 10

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller - doronalost čestiny

"V poslední době byl neobhrobnat učiněn pokus, doraziti
nedoronalost a uemohavcnost čestiny srovnáti s ja-
zyky jinými, jmenovité s j-ou rousičím."

"Čes. se prohlašuje za jazyk nedovzdělaný, sedlácký,
(lingua rustica), který je odusevně (opjstím spis-
tiské přičastkou než idátičku na'stroyem."

"... čes. sama je sbránce doronalosti v uicem
nezadá jiným vzdělaným j-ím a že uelovit o její
inferiornosti může být čirá šodolibost."

Doronalost j-á 12, '33, 2

Hallery J - Eisner - jeho postoj k Brusicičovi

"... [Eisner] se obrací na nepřávnou adresu Ed, z přeměnění o svěřá-
nosti, aš-j-a háji proti Brusicičovi. Je totiž na ouzlu, Ed se domnívá,
že Brusicič prohlašuje církvu vůbec za jazyč. fonémický; ušli, toliho
jazyč. učeb. spis-u a rol. předkladeli. brávají v fochy burt fo-
kto struce ... Brusicič se snaží bránit právě tomu, aby neporušil
církvu, kterou P. Eisner kde dokazuje, ale o uš se zase jindy, naopak
fordívá, že je fidei Brusicičovi a že ušle ve skutečnosti tucen staj,
ušla takovými špatnými příklady Eisnera."

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

2/8

Haller - Ertl

- 33 od '17 hospitant v NR, '18 člen red. rady, '19 (8 c.) odpovídaj' redaktér
vedle Zub. „nepřístupný vliv“
„kritický názor na dnešní „Brny““
- 34 Ertl uváděoval si zle' náhledy „Brny“
proti odchování j-a, ve věci, v Ertlovi s Brny nesouhlasí
chmurná charakteristika j-a '28 (NR 12, 56 u.)
nedostatek ces. tradice xpi's, své formování nepřijímá
- 35 ujednotovací fud
nechtěl s rozličnými složenými a uct. vzdálostem Enzimu j-a
opíral se o paží starý a o uctoví
hledání paralel v j-i'ch slovan.
- 36 nechtěl s soudas. území MORAVSKÉ
teorie „dobrého autora“ ŽEMSKÉ
BRNŮ
- 38 Brno: dle' poznámky v Ertlovi zpracování Job. Ullm. ('26)
rozpor mezi teorií „dobrého autora“ a praxí
- 39 germanismus sám o sobě není chybné

Hall, dvacet let naší věci
NR 21

Haller — estetický princip jeho správnosti
zvl. u starších umělců Filice, Kralc

"Řekneme-li o některém výrazu, že je krásný,
anebo že je ostlný, vyjádříme pouze jen dojem,
stojící v naší představě, když jej vnímáme,
avšak naprosto nic tím ještě nemůžeme o tom,
je-li to výraz správný či ne."

Problém I, 12

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller - funkční jazyk

- 82 "označení 'funkční jazyk' svádí k mylnému představení"
"jazykové postupy jsou pro každou funkci tytéž a je se
jih různým způsobem užívá"
"bylo by lépe ukažit jen o různých funkcích j-a"
83 "upozornovat na zvláštní vzhled j-ové specializace"

Haller, fis. čer. a jaz. Sult. II,
MORAVSKÉ
ZEMSKÉ NR 17
MUZEUM

Haller - funkční teorie - Eult. 18a

[Spis. ja]
"jsme ... přesvědčení, že se tato stabilita porušuje tím,
když se do jisté míry vnáší nelid. teorie
dosud nedefinované a v praxi nevyzkoušené."

Haller, Spis. det. a paz. Eult. IV,
N° 17 1947

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller, J. - Germanismus

Talé Capier [E. Capier, Rozpr. Av 7, '32, 157] uakor na uemóim
se asi vesetka s obecným souhlasem. Je pravda, že uatí jazyk
trpěl a dosud trpí nevíce víryy německými, ale uelze tvrdit,
že by nás před uimí chránila uenší kvalita uemóing. Uaopá
uázuyí se, jak formálně talé prof. Matheius v sue' přednášce
(11. 1. 1932), že s úpadkem kvality uemóing jřitřvá životnost
Germanismus, a to proto, že člověk, který uemóy uenší,
Germanismus leceá ani nevíuá a o to šake mu
ordem propadá. Štack před Germanismy (v jazyce i
v životě) tedy uenší dáváuá jřti v uicováu uelvík.

pha Nč 16 88

Haller - germanismus

53 uáth. rozlišuje germanismus vřite' a zbytkné, jen sporadicky se vyskytují

vřite': nápadný, prohnaný, vřelopádný, odstraniti

šly.: odviseti, zapřisáhati

54 není to dobré kritérium, je v něm subjektivní hodnocení
proh tomu kritérium fávodu a vřitosti

Haller, ^{čís.}pis. ~~pa~~ a jaz. kult I,

NR 17

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller, J. - germanismus

„Ta reakce [proti slanu němčinu] byla zdravá a nutná, měl-li se zachovat neporušený svéráz naší řeči. Ale u mnoha lidí se ona rozumná snaha změnila v ranjatou žárlivost, takže nerozumně už nebezpečí skutečně odhadli. V každém výrazu, který měl doslovně jako obdobný výraz německý, viděli napodobení němčiny a křik proti duchu celé řeči.“

Stálo před germanismy
MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM
N 10, 133

Halle - Germanitz

... ta nesmrtna' obava pred Germanitzem,
nem' spůsobena jejich větr' nepřátelst',
kybr' spíše jejich jmémem

Strach před Germanitzem
Nč. 10, 34

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller — Hálč

Hálč "pro správnost a čistotu j-ovou radost
nemel surplus. Řeč Hálčova se říká beluší
lasy všeho druhu ..."

Haller Problem j-ové správnosti

T/10

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

H[aller] - Hašovec

21 „Hašovec byl velmi přisuzen soudcem j-ovské dyb“

22 „sám přisuzil Brno“

admistr. do souce vaxby městi s sebou, vstati s sebou,
uči s sebou, stve NR schválila

J. Ort zveslil obraz prof. Hašovece, kyž to vplácil
jádr cloveča smej'uhá se uad NR

H. NR 20
MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller — Havránek

41 vola' se napravo věd. j-a, doporučení očištěn' ja od cizích
"redičněra & současněmu usu" vlivu

život & lid. jazyk

i metoda historická (uafi. v čl. o topivo a palivo NR 2,
161)

44 neoprávněná vyřazení Havránek ve Vyvoji spis. j-a čl. o tom,
že NR upadla do starých Brunerových metod

Hall dvacet let hasi' nocí

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller - historická čistota j-a

- 17 Mathesius brojí proti principu hist. čistoty j-a (černá uvažba
za správné to, co bylo před jacobem 17. st. v j-e)
- 18 "křičí jen to, co bylo před jacobem sedmnaáctého století ve spis. čistotě,
ale předvírá to, co v ní bylo tehdy a je v ní dosud, pokládáme
za správné a finis. "
- neopírá se uctnost vývoje v j-e
"jenom se žádá, aby toto tradiční jádro j-a bylo základem,
na němž se z rozličných, i jiných j-ových změn, usudečují,
aby se jednála uctnost j-ových vývoje uvidela v mechanickém
řetěz napodobování uctností, vyplývajícímu práci uct.
nejčastěji z nezručnosti vykonávaných předků vlastního
j-a."

J. Haller, Spis. krit. a jaz. kult. I,
NK 17

Haller - historie jazyka pro buberium správnosti

"Kvůli tomu [pro budoucí j-ové správnosti] jiné formaci, než to,
co domníváme, naše řeč: sledovati také historii j-a a j-u ve
shodě s u' uplatňovati hadiško funkční. Jinak brojí nebezpečí
anarchie a libornosti v posuzování j-ové správnosti. Vědo-
se nebude bránit ani třeba germanismu, je-li opravdu vžitý
a funkční, ale nesmějí se vyvíjet teorie ovládnající dějání
j-ový prohledat a postoupit pro tom páž sám.

[proti V. Mathenovi]

Haller, Epist. a. par. Eul. - F,

NR 17 54

Haller - chyby

"ty novoty, které nevycházejí z povahy j-a samého, nýbrž
z rozvolnění a nejasnění j-ového předání,
nejsou už částí j-ového vývoje, nýbrž zcela prvotními
chybami."

Núč 11, 32, 2

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller, J. - chyba (germ.) [H. Sýsora]

"Chyby, jichž se překladatel ... dopouští, jsou hlavně dvojího
druhu: buďto užívá cizích slov, která neztratila dosud
svůj konkrétní význam, ve smyslu obřevněm je způsobu jejich
něm. ekvivalenci, nebo jim dává smysl metaforický, který se
vyvíjí sice v paralelních výrazech něm., ale v duchu
j-a něm., a je proto v čís. jen umělym, násilným
napodobením cizích slov a zbyl. novotvarem, protože
vyplácují staré, dobré a užším výraznější způsoby
čísle."

Mall NR 13 223 1/IV

Haller - chyba v bahu. j-e
folema s unbarandem

142 „V hranicích platné normy spis. je totiž možnost
s aktualizací i s určitou deformací výrazu, že žádný
báseň by se nemusel utíkat k j-ovému chybatu, ale svůj
slovní výraz osvěžit.“

Haller, spis. obs. a jaz. kultura

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

NR 1933

171

Haller - intelektualizace

84 "i-e vyběží z individualních vyjadřovacích forem
físici osoby"

"Kdo uplí konkrétně nemít svůj slovní výraz do
abstraktních formulí a nepřibíhá je a intelektualizovaného
stoj co stojí" (fr. Havelka)

"snaha o přesnost výrazu, nedoprovázená zároveň snahou
o srozumitelnost, nemůže poskytnout žádnému j-ovému
projevu"

85 "Gottlob Frege... má povinnost nejen podporovat jeho
intelektualizaci, nýbrž v čas formely ji také brzdit"

Haller, Spis. der. a jaz. Kult. II,
NR 17

Haller - jaderný výraz

= "přízvučně sřadový výraz"

NR 17 143

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller, J. - jednotá spis. j-a

"patrne se vedrovalme toho, ceho by bylo & udprané uamich
fonemú j-oyek nejnake jokrúhí: ochoty & disciplině a
& važnéjším, upřimějším pořádku poměru spis-e
& j-u. Jazyk je utvář. solidní, solidovní a už pro
tuto svou přirozenou formu nutně vyžaduje pochození
individuá celen. Že se však, že je u nás ualé ochoty
obětovat časem osobní svobodu ve prospěch spisovně
jednoty. Zastírá se to jokrúhí nepravdou, že správný
spis-jazyk si tvoří sama každá věc a je že ualé fo-
slušnosti formu uamich

NR 15 188

[& polemice o spis. jazyk
v Lit Nov]

Haller, J. - záreční činnost v K. st.

„Se slukčiny mi zirdy, z nichž čerpane své vyjadřovací
prostředky až podnes, jisto do j-^a též určitého bezcenné
strany, a to se jazyk někdy zbavil hned, ale častěji
ji odložoval teprve po delší době a po větší užití.“

SJČ 13

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller - mizni slova starobyta

"Můžeme si předpokládat, že valná většina starších slov kypičích dnes jen v j-ě spis. žijala také v starším j-ě lid., ale že z nich z rozličných příčin vy mizela..."

Haller Problemy ... II, 7

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller - Suviznost

Umathemias ulaviv' o „zabuchlé' Suviznosti“

„Ostatné i » zabuchlá' Suviznost~~ta~~ výrazu může být ušedý úslyšný,
a tedy právě s funkčnicko stanoviska ušedý vyunitat ≥ j-a
užal, výraz jón foto, že je » zabuchlý'4 .

Haller NR 47, 78

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller, J. - latina

"Poměry ciziny k latině je mnohem volnější než poměr
francouzštiny k latině, a proto učeb. o cizině s plnou
platností dává slovo Alfreda Fouillée, která cituje [E.]
Cappé [v Rozpr. Av. 7, '32, 157], že » hodina latiny byla
vlastně nucoválním materošině, neboť uvidomobalim
podobnosti a rozdílu malý student formoval svoji rodiny
jazyk."

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM
Jižní 16 88

Haller - kontinuita spis. j-a

"... nejlepší zárukou pro v j-e ty výrazy (slova,
vazby, obraty), u nichž můžeme zřetelně kontinuitu
usui od dob nejstarších až do dneška."
"Samo o sobě ovšem nestačí na řešení správnosti, ..."
"Probleme jove správnosti" 6, 7

"relativnost minulosti jazyka j-ovetko Euberia"

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller - kritika j-ová

„Kritika j-ová ... musí být sčepná pro jistou dobu,
protože v j-e sps., je-li ustálen, nemůže být
žádných směr.“

Problemy j-ové správnosti I, 76

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

latvizrace j-a za obroz.

Haller - latvica jaro vzor

Īpi frēlādāni atāz

"Jā tu platī jaro tēmei vōidini jēto soucasni.
blakovu dan frēlādāni, ēo dorovalost a bobā-
dost jazyka lre mēiti foelle mōzumi, stve
jaz? slyā? ē dorovnelum frēlādāni z jazy-
ēlanidzū. "

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM
Haller, O Jungmannove frēlādāni atāz,
Melanges Haslouec, s. 145

Haller - latinizace slyu v době obroz.

"Juegmann tu [v Atale] platil jako téměř všichni jeho
soudarici blahovou dan firmě dočim, že dohodnost a
bohatost j-a lze měřit podle množství, které jaez
slyba' s dohodnostem předvádějí z j-u Elavických."

čís. z NČ 27, 66

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller, J. - křesťanství čes. občanstva & čes. fo. v. vále

"Podle mnohých zpráv lze soudit, že období formování
křesťanství čes. občanstva & čes. j-u už zcela ustupuje
nově vzniklému zdjmu o jazyk, ..."

pis. jazyk. čes. 13

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller, J. - licence spis - e

" Stanoviště NR je tu jasné ... i ani umělec, autor nesmí
nedbat své spjatosti a svou spisovatelkou odlišnost může
uplatňovat jen v mezích spis. j - a. To znamená, ovšem, že by
do j - a nesměl uvést nic nového. Jeho funkce funkce mělo být
j - a, ale není se jí rozumět jako nezabývá, jako by to bylo
právo j - a, libovolně. Všechno, co autor přinese nového, musí
zase vycházet z j - a, z jeho vnitřní struktury, a musí být opřeno
o celý jeho přirozený vývoj."

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller NR 15 164

Haller - lid. řeč

„lidová řeč je po stránce j-ové čistoty a svěživosti
mnobem zachovalější než jazyk knižní, protože
je mnobem konservativnější v přijímání novot
a méně je vydatá cizím vlivům“
ale: „rozdílné funkci obou těchto j-ových oblastí“
kroblem j-ové správnosti I, 5

„nebezpečí subjektivnosti při odhadování výrazů
lidových“
II, 6

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller — logika

„Také vztah j-a a logiky je příliš volný,
aby mohl být vodítkem při určování j-ové
správnosti.“

„Některé není jen výrazem logického myšlení, nýbrž
výrazem nepochopitelných představ, které se
v nás vynořují v pořádku zcela volném a
způsobem individuálním, na logice přitom
nezávislým.“

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Problém ... I, 13

pl - Jan Kašín

o kašínovi měl nepřiznivé mínění Erb
„Jeho slovník [českých varel a křemí] byl urážkou,
jádrem by měl vypadati novodobý Brus českého
hazdra, ohráňující se při každém údeji o doložky
& písemnictví.“

NR 29, 45, 22

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller - nepodobeniny cizích úsloví

"Je velmi poříbné, aby j-ová čítala vymýcovala slovo
zřídoby vyjadřovací, i když vznikly už v době dřívější,
neboť jimi se struktura j-a poruší mnohem
silněji než jednodušími nesprávnými slovy."

Haller, Problém j-ové správnosti II,

Výzpr. č. st. ref. reál. gym. v Uhř. h. L.,

30-31 18

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

ovčič

Haller, J. — o NR jako jediném spoléhavém poučení o nové cestě
v fondru Travníčova z ddu' Seb Větrník
aby se budoucí upravenosti a autorů čes. inkunab. opravdu zavržení
"křídli naši pletí", jediným spolehlivým a společným pramenem poučení
o nové cestě, ať se uvolní jemu věcem z u' se dítelom na
autora vyladu, u'brá j'p'ul celkem" LF 58, 31, 350

havr. odmita' SČSK 83

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller, J. - NR

Převážná většina jejích kritických vkladů se ... všude,
"Ede proto bylo lze najít důvody, ujmá vprazú drůtne
řádků; a ztenčováním počtu chyl zjednoduší a
usnadňuje úlohu, naučit se zprávní cesty. Tuto metodu
zachovávat také něco podobné."

Haller NR 15 166

[v odpovědi na o. p. E. Vachra
v čas. ilustr. zpravodaji '31, č. 22]

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller, J. - NR

„Joan Olbracht na Louce prováděje, že vývoj spis. j-a přijde
před naš. rčc, setrval-li při svých metodách. Je mi opandu
nepřijemné, že nemohu Liannu Olbrachtovi dovolit a že
něsmlu nic měnit na našem problému a její skř. činnosti
Naš. rčci. Její konservativní směr je dána samou jazykou.
Spis. j-a a je úplně shodě s tím, co se v tomto období
dělá u jiných národů, u Francouzů, Poláků a v určité
měře veš. u nás i u Němců.“

MORÁVSKÉ
ZEMSKÉ NR 15 190
MUZEUM

„nedci říci, že by se NR měla vzpírat vůči novotě v j-e;
bez novot není vývoje. Ale ty novoty a směry, které nebudou
ve shodě s duchem j-a, které neporostou z jeho kořínků, vyběz
něsde mimo ně, ty bude NR shledati svou kritickou vřelostí a
vůdčí, jako to činila až dosud.“

191

Haller, J. - NR

„Káre k'c' nemúže jinač než odmrzovat všechny záry j-ové a
všech věckých novoty, které jsou proti psanímu i nepřesnému zářovému
já. Když se nestáhla ani se nikdy staveť nebude proti zdravé-
mu vřuvu j-a, vycházejícím z jeho p'vodněl, d'namětlá šoráns.
Ale všdych j-í bude chránit předě všemi nezualci a zaš'od-
něly, které v své nevědomosti nebo ve falešném povznesení
nad jeho p'rozené p'obry j-í n'avaďeť na sceti. Ce fohud
se uáři sp'í-e' n'evanci' k'p'e svému j'az'ě, než jak j-í v své
všivně knaji d'nes, a p'odě budou své tvůrci' umění j-ové'
oprat o slova tak' diletantské a učeře stvořena', ja co j-í
z'pov'ěšněm', n'alistovati atd. p'otud p'ebudou uáři p'avo-
zváti se j-ovými tvůrci' a f'ur a NR bude uáři svoj' p'luž'
vřumam.

NR 15 194

[odfouh' na čl. P. Ešmera
v Let Nov 31, o. 13]

Haller - NR

„Dosažení puristická činnost, zejména činnost »Masiřáci«,
byla provedena nepravdě, a proto uelil také ualžitelné objasnění
formy metody kvantitativní historické s metodě funkční, a tím
byl vnesen do praxe nový materiál.“ 4

Haller, Jis. čes. a paz. Kult. I,
NR 17 55

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller - principy NR

42 " NR i po smrti obou svých učitelů [Zubateho a Erbela] pokračovala podle jejich záměrů a v jejich duchu. Stále ještě, třeba' platnost akademického uměření... aby hlavním pramenem poučení pro jazz spis, byl každ'ráči jazz stary a jazz lidový... Zub. zřídil při odvezdání ředitelce, aby se na její dorozvedení činnosti nezapomnělo

Haller, dvacet let každ'ráči
NR 21

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller - NR sa foi.

"Kudlo Bileho melo ovnan v NR uz od jatekni fosici daleko
slabsi' nez Smer Zubateho; Bily byl se sojeni uctory v redi
rade vlastni osamocen, neboť se Zubateho se blab. prof. Vlcek
i Ertl a po udrnate z vojny i prof. Smetakova. Nejistneji se
vliv Bileho - projevoval v jazyku soudceho Smita časopisu
a v rozlicnych drobnych formach j."

Haller-Dvacet at NR
NR 21, 4

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller, J. - Naše řeč a spisovatelé

"Uvážím, že k projevu jistého rozporu mezi NR a on. spisovatelem
přispěla svým dílem i doba formování. Válka a vůbec všechny velké
přesuny politické a společenské zanechávají zřetelnou stopu i v j-ě.
Takové věci se v takových obdobích vyvíjejí dříve, rychleji, a fo-
restně nepředvídatelně. Za třináct let, která nás dělají od
světové války, nebylo ani možno orientovat se dovnitř a ne
všem všudy. Hledají se nové výraz, hledá se chce hledat
i j-ova kritická orientace nepřirozenější a nepřehlednější."

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

NR 15 238

Haller - NR^č - zásady

„Nebráníme se údečnému pokroku, ale vyhýbáme se nejistému
experimentování a nové teorie přijímáme s^{ím} opatrnější
dílou pro revolučtější. Zachováváme tak jen hlavní příčaz-
nou: její stabilitu.“

NR^č 17 - 111

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller — nejarnost

„nemůže být správné v j-e, co je nejarné
nebo nerozumitelné, neboť by to odporovalo
smyslu a účelu jeho existence.“

Problém ... I, 13

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller - očistování j-a

„Těsně jazyk očistěny ode všech zbytečných příměsí
měnů cizích bude pravým, plným výrazem naší
národní a politické svrchovanosti. Tento cíl
by měli mít na mysli všichni lidé dobré vůle,
nejen kritičové j-a“

Problém j-ové správnosti II, 20

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller — vliv něm.

"Ta dlouhá léta kulturního úpěšku, v nichž
byl oslabený organismus našeho národa vzdal
ustavičnému vlivu něm. j- a něm. kultury,
musila zanechat hluboké stopy v celém
našem národním životě, tedy také, a to
fyzičtějším, jazyce."

Haller Problem j-ové správnosti I,
MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM
9-10

Haller - německý vliv

„Čes. jaz., obřesný až do nejhlubších základů,
neměl saku v sobě dost síly, aby ten vliv přikonal
keze štody, a tak si velmi snadno vysvětlíme, proč
se mnohé z těch jazyků u náslosti ujaly a proč
se drží namnoze a s podnes.“

Nič M, 32, 2

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller - Kerval

153 "řádná umoboucnost etilistická" galimie & [Kerval]
fokus! aplikovati svůj rozkošný lyrismus na dílo vyžadující
javného a soustředěného postupu myšlenového a formálního, jeví
ovládaného výrazu slovního

"Zdá se, že svému slovnímu výrazu nevěnoval Kerval ani
trochu svého reformátorského úsilí, neboť vězí až po
ve všech jazykových rozpisoch a neumělostech svých předchůdců
a fridavala s ním ještě nově"

154 "Ani ve volbě výrazu se nedovedl K. osvoboditi od
rozmanitých básní, Germanismů a nevhodných slov a
frázi, zůstávaje v tom věren starší generaci, kterou
jinač odsuzuje"

Haller - Herzal

158 [z užívání přechodnic] „jasně vidíme formální a chostejný poměr
vůdce nejmladšího básníka z materiálního j-u“

159 „který murrá přechodnic“
„neměla žádná nejučenější vyjadřování, pohodlnost,
nedat přesně analyzovat vzájemné vztahy“

161 „křepce zápleti s výrazem, v níž autor úplně ztrácí vládu
nad svým představením“
„nedbalost, chostejnost, pohodlnost a ledabylost“

MAROVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM
Hal NR 14

Haller, J. - normy mimonárodní - jejich vliv na země

"Normalisace je věc související důležitá nejen pro stranice
technické a hospodářské, nýbrž i pro stranice j-ové. Normy
vykonávají velký vliv i na vyjadřovací práci příslušných
oborů, a proto se jmenuje řada od ČS. normalisací
společnosti, aby v svých normách dbala též j-ové
správnosti."

NR 16, 32, 210

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller - noviny

"Jsem noviny u nás bohužel už odedávna
pravým zabijákem jeho neformálnosti, mají
dříve už i jisté privilegium psát nepravdu,
protože při svých novinářských nepřehledných
technických předávkách jakéhokoliv brádem
a filováni. 4

Problém... I, 11-12

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller - novinar. oštiná

"frázovita', vnitřním frázduem nahubřela' oštiná novinar'á',
v níž frázé nedostatě vyplenuvete soustředěni' a
ledalylost v log. spojování frázduv vede k takovému
obsahové rozplizlému slovníku, která možnou znamená
vícero na světě, ale ve skutečnosti neznamenají nic"

[li, psalvě]

Hall NR 15 56

MORAVSKÉ

ZEMSKÉ

MUZEUM

Leitzyje Havn SČK 77

Haller - obchodní čítanka

189 "vedle ulavy úřední a novinářské nepřetbi' semeniště' j'ovylch zlořádů, hlavně ovšem germanismů"

190 "musí se jednou začít rozhodněji a vydatněji pracovat také o nové čistě odborné praktické, tedy také obchodní čítanky"

fučiny ^{neče přezně}
čes. - něm. dvojjazyčnost

něm. stručnost (složeniny!), výraz pro abstrakt. pojmy (verfertigen) stručnost korespondence < žádáme Vás o pravidelné vzorky > sáhalo užití pro každ. výřon a pro každ. druh zboží slovo j'ednot

191 "stručnost má své uče", "nesmí přesahovati možnosti j'a samého"

192 spěch, myšlenková nepohotovost a pohovllnost potřeba nových slov, zvláště ve vzorčím něm. chatební úředelní oes. - vester obchodní

193 alefrit vpedvalni čítanku na oblo. školách
194 potřeba "vzorčeho slovníku terminolog. a fraseolog."

Hall NR 74

Haller - obrana vlastni práce v NR

42 snaha o zachování tradice po smrti Erblovi a Zub.
proti neodvůdnému brání vyřazení (kolivati (se) 16, 263 n.; umiro, Snome
17, 292 n.; bude se hodit 18, 142 n.; vyvolati dojem 19, 13 n.)

čirpa' doklady z nového j-a spis. (poště víc než za Erbla)
proti brání "stare' spornost nebo uspa'nost pršte předjizovaly, často jen
od oka a podle osobního vjemu svých autorů, NR j-bve' jen
podrobně a věcně rozbíra'
snaha, dopřít s formou co možná' objektivně a spolehlivě-

43
um'
často názor opacny' než brany

dodržování linie i v j-ových referátech o literárním děle nč.
neopíra se o materiál Brus, o stery se opíral jsto Erbl

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM
Haller Svazek let NR

NR 21

Haller
obraz. čistina - její nepřiznání
charakteristické z pera Hallerova

„Já bych nechtěl a zřejmě u nás
souhlasí veť a s nepřiznáním formě
slov u všech tehdejších spisovatelů (Tato
vlastnost jejich slohu vyplývala z jejich
náhledu na slavnost jazyka vůbec a
vymcovala se proti vlastní formě čísel
jazyka, jak ukazal další vývoj, sledovatelné
přes to ve spisech své doby mnoho archaismus,
dialektismů a galismů, jasně z němčinou ...“
Haller, Spis. jazyk čes., 20

Haller J. - Obroz. cistina

„ Se srukčanjani zisk, z nichž cirkajme sue' vyjadrovaci funkce,
až podnes, přišlo do j-a též umolo bezceune' strudy, a te'
se jazyč nikdy zbarit hned, ale častěji j- odvoloval kape
po detsi' dobre' a po velkem' usili'.

Spis. jaz. cis. 13

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller, J. - očista čestiny

ovčič

"A dnes, když si stavíme svůj národní život od základu znovu,
bychom měli právě tuhle. j. to, co národ národně čini, ucházet
frontě v tom ubohém stavu, do jakého nám jej uvedlo zřepné
państwo našich národ. nepřátel? Ucházet, aby osvobození národa
šlo dopředu osvobozením j-a ode všech stop cizí nadvlády,
Shrň více než uvažujeme sloupy přifomínají naše národní
fomínání?"

MORAVSKÉ Řádce 1
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller - odvolávání j-ových zářiv

- 18 "naš včelník" je - není dnes a nebude nikdy absolutní. To je přelzebání
s probádaním čes. slov a vzezř, kterou máme dnes, že je materiál
a a stromáždění kancelář slovníku j- a čes. náležíte rozšířen a
firmanem s soustavne' frak, nemel dosud u nás ušedo, samelto
jungmannu nezjiť napik. ... prozoumáním onoho materiálu se teprve
objeví skutečný obraz dnešní spis. destiny, a to obraz co možná úplný.
... bude vyneseno na světlo mnoho věcí, které nám idem dosud
unikaly, a bude jím i opraveno, kocoas z uorem dosud platných.
19 "Upeli bychom nyní všichni pořídití uspořezení a vdečnost,
že bude soucne' jednou zjednanu náleží, fořádet v chaosu uadoni
o rozličných sporných vřasech uasles j- a a že bude zřetnan
zřisobem j- a j- jen lidem silám be spoleklyvím a autori-
tativním."

Vyvolati; vyčarvati; NR 19

H[aller] — Ort

"Ort se sáma ušedy swazi' v Lid. uovivata fúsfívrat & očisté
j-a brunočeluni poznaměrami a i slovu' zá'soba jeho
čláku' svědčí' o vědomě' fěci' j-ové' "

NR 20 22

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller, J. - papiřovost jazyka prostředků

„Domnívám se však, že papiřovost je velká chyba
j-a a zd slovo, je-li papiřové, nemůže uletí chybou.“

Hall NR 14 166

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller - papírový výraz

= "výraz klišéový, neživý"

NR 17 143

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller, J. - poetický jazyk

bašnický jazyk

"Ale při všech úpravách a novotách Šterny mi dovažuje svého učení, nesmi ani báseň přebírat libovolně, nese přirozených možností jazyka, t. j. všechny jeho vyjadřovací prostředky musí vyústit z předtý jazyka sameho a být ve shodě s jeho osobitou jobahou."

"Ani báseň se nesmi dopoušteti nepřesnosti a nejasnosti, protože je jen proto, že se jím nedovede vyjádřit pro nedostatek vědomosti nebo pro vyjadřovací neobratnost."

"J-ové chly se nesmi ani u báseň svého projevu zabývatí plastickým uměleckým svobodou a jednoduchostí, i v bašnickém básnickém Šterny si svou frazi usnadňuje"

J-ě svoboda zavazuje Šterny, že nedba' ustálených zákonů svého jazyka, podobá se, jak říkával Gebauer, slavimium virtuosu, Šterny místo octavoy bere septimny, protože mu na octavu nestačí rozjetí frází (podle Erfl v NL)

Haller - jazykové povědomí

„bude vůbec kdy v našich silách dát výrazu »jazykové povědomí« nějaký skutečný obsah? Snad ano, snad nikoli, ale do té doby zůstane »jazykové povědomí« pouhou slovní náhradou a záštitou, představou tak uhlavou a vratkou, že ho nebude lze užívat při posuzování j-ové úrovně, ačli ji nebudeme chít užívat jen tak »od oka«.“

J. Haller NR 25/41 250

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller - frekvantnost čistiny

„Duch učen. j-a je utváran tak, že prisnosti učen. textu
nevadí dova s tak širokým a neurčitým obsahem, jedy
mají na př. bediagen, ausweisen, sich beschränken atd.

Alle taková slova naprosto určitě ztrácejí i nejmenší
zdaň smyslu, jakmile se přiblíží mechanicky do čistiny,
neboť struktura čistiny je docela jiná, směřuje spíše
s výrazem hmotným, materialen a frekvantním.

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Hall NR 15 136

Haller - frequentus' čestiva X abstrakt. němčina

"... byl vyfesorova'n základní rozdíl mezi čestivou a němčinou v tom, že čes. dává přednost výrazu frequent-
nímu, t. j. s významem přesně ohraničeným, před
výrazem abstraktním, t. j. s významem širokým,
kdežto v němčině se taková snaha neprojevuje..."

Problém je' správnosti II
30-31 23

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller - pružna' stabilita j-a

19 pořadane Mathew

Mathewias nezmezi vzájemný' poměr stability a pružnosti.
neurčitý pojem pružnosti: možnost výběru ze dvou běžných
možností individuálních vlastností? ^{útvary?}

20 Sdy & pružnost stavba Morfolo'ie a tedy vada?

J. Haller, Spis. čín. a jaz. Svlt. I,

MORAVSKÉ
MÚZEUM 17

ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller - teorie PLK

[Sis. do. a par. Eultura, '32]

"Teorie PLK. v te' podobě, v jaké se tu podává, je taková
vplivem negací dosavadních metod puristických, a kterou
revolucí proti stavu dřívějšímu, a proto si klesla po fronde
a rázném zřehotění všech revolucí cestu nemilobrdným
oddělením toho, co bylo dříve a co by se jí snad mohlo
staneťi napříč."

MRÁVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM
J. Haller, Sis. do. a par. Eultura I,
NR 17, 11

Haller — PS

"... naz a jordan' Pr. slovník jistě kavalry šádelis, kdo
"uživa' cés. j-a, aby se jítu ~~na~~ řídil. Kavalerijé proto, že dnes
nemáme leží' a spolehlivě' janyčky a že j- v dohledu' dobe-
amí mít nemědeme a vedeme. Od dob Jungmannova slovníku,
tedy právě po stu letech, po jiné' podivná' PS vplou a podrobnou
revizi vesle toho slovníku jordanu ne, a s uaternalen,
jenná nemí v dežinaceli uanho j-a rovnos, a s opatrnosti a
svědomitostí, jáse' ani zdaleka nemajdeme u jnyh del podob-
ných. Před tanto skutečnosti, by měl ustoupit každý sarkozny'
názor o správnosti nebo nepřesnosti toho neb onoho výrazu,
neboť to je dnes jediná' možná' cesta k ustálení a podrobení'
spis; usu. " Příklad to NR, nepřítal to VT

Haller Obat v kaš. rěci? Hall NR 20 239

121 "Důležitost a značné chybění je občas, do jaké míry má náš slovník podléhat
 jovanu normu, ... od díla toho druhu, jako je Příruční slovník, bude se
 asi velkou měrou řídit normativní ~~praktikou~~ výslovností a to především
 z hlediska čistě lexikálního, t. j. vyřazení o správnosti nebo neopráv-
 něnosti jednotliv. slov, jejich významu a vztah v daném spis. či liter. ...
 PS chce být normativní, ... Rozumí se, že je tu potřeba postupně i korigovat
 nepřesnosti a že se musí, rozhodnout podle materiálu i měřítek rozvoje
 jichž nejvyšší stupeň obzvlášť, nedostatky rozvaly se tu musí více

122 než kde jinde. Při normě dosud platné přináší PS - jak je vidět
 z prvního dvou sešitů - **MORAVSKÉ ZEMSKÉ MUZEUM** s literaturou se obecně, usus již
 přikazu nebo závažu ^{parostředím} ^{úhala} i NR (XIX,
 dávně rozcházet; tute slovní ^{úhala} i NR (XIX,
 184.).

NR 19

Haller, Ján — purismus

" V proudu dohladu [v krasátoché Euzie károd se bránil] e obzreuje
i káloženi NK za první světové války a činností rozličných institucí,
kteří si za svůj úkol obraly odbojovou péči o náš jazyk. Ve světle
všech těch starostí i nových dohladů se také český - ož purismus
javí jako jedna z podob, kterou na sebe bral náš boj o život
národa; není u nás umělců nebo dokonce sáhalou vascova-
nou z ciziny, nýbrž vyplývá ze samé podstaty národního
úsilí. My jsme proto musili hájit a chránit své
reálné slovo jazyka víc a horlivěji než jiní. To je v nás
ve všech; ..."

Rec. o Euzie Albert Prádel, károd se bránil.

NR 30, 7. let 139

Haller - purismus

"Teprve jazýk očistný' ode všech zbytků'ch
přimesku cizích bude pravým, plným výrazem
naši národní a politické svrchovanosti."

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller — purismus — nezdar

"Gramatikové, kteří jsou v českém štěpu s jím
starym, bývali umělcem konzervativnější než
skláni umělci, jejichž vírou je obráceno především
k samé svobodnosti. Proto se často setkává
s nezdarom úsilí jich puristů, když chtějí
nový výraz nesprávně (např. Germanismus) na-
hradit výrazem původním. Z toho také
pochopíme, proč se tak často bojuje proti chybám,
které v jím už v době části zdůvodněly."

MURAVSKÉ
ZEŇSKÉ
MUZEUM

Haller Problem ... II, 8

Haller — rovnocenná náhrada

"... nelze zavrhovat výraz, za který není rovnocenné,
stejně žité a významem identické náhrady "

" vstupy kritice lze u chyb, které sou
houzlenatosti přemohly tradici j. a "

" rozumná a co možná přímá úcta "

Problemi ... II 8

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller, J. - rozhlás

5 čs. rozhlás vyzval domy pro čes. uvalo
fructu. Smetanových a Vaingartov
přiluminatě

Nbr. rada/čs. doporučil dbati jas. správnosti (podle uměsí t. s. a
přepaží odboru
2 15/4 35
nedostatek je a rozhlásových propu

11 " čs. rozhlás umm' začít vzdělávat i toto dosud zanedbá-
vané pole. Jeho fci o paž? budeme tam věnovat
pozornost častěji

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

čs. rozhlás a čes. paž?
NR 20

Haller, J. - Kulovet 1940

formy j-ové správnosti jsou často subjektivní
"sva'deji" & j-ovým odchylkám neboli chybám

"Sužil jsem se vyvarovati této zásadní chyby a poskytl
se ve své kuloveti co možná objektivně jodati obsah
platné j-ové normy, a kde se jave' toho potřeba,
takhé její v'klad a doplnění"

Kulovet III

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller - sebečizou j-ová
(doporučena' obchodníkem)

194. 1. Nepiš tak, jako nikdy nemluvíš: vyhybej se při psaní slovic,
kterých nemíváš v hovoru; vyjadřuj se v mateřských větách
ušlechtilé, ale ušlechtilé
- 195 2. Nechtěj mluvit za každým ním. výraz dobový, výraz cizí; neboj
se užívat výrazu složeného z několika slov, vždyť jindy zase
jedním slovem čes. nahradíš několik slov něm. ...
3. Nikdy sám netvoř slov nových; pokusíš-li nového výrazu,
porad' se s odborníkem j-ovým, kladce NR sama ti vždycky
kade a zadarmo poradí, přese vše i ištne
4. Vyhybej se slovic, která jsou ti napadna' novosti nebo nezvyklosti
5. Vyhybej se slovic složeným, kde vystačí se sloven' jednoduchým,
evl. slovic složeným s předponou bez- a proti-
6. Neuzivej cizích slov, máš-li za ně dobré slovo čes.
(eventuálně m. nebo, anebo tak a jod.)
7. Snypl pro přechodný jsi již ztratil, a proto jich raději
neuzivej.
- Hall NR 14

Haller - Smetanův

po celé tváři NĚ v rodaci

"Golekova" záruka, že v jejím vedení ustanou ušlech-
tivě a přímě, ušlech-
bude vždy, podrobně, vše skutečným
já a teh, kdo ho usilují, než rozličným
Pala nezdravým berliem a neovladným
theorím 4.

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

NĚ 21, 40

Haller - spisovatel a jazyk

45 „Jazyk básnířev, to jsou houby, na něž umělec hrává. A jako umění
sází velkých virtuos vykoupiť dokonalest svého umění únavou
a úsilím nepřetržitě práci technickou, tak se umění i velkých
umělců slova, to je slovy a stálým studiem naučit dokonale znát
svůj jazyk. Písm leže jej zna, čím je pro něho podstatnější a
ochotnější, čím je pro něho větší uvolnitelna. Slovesné umění
nemí hra ani hrůza ani hazardní experimentování, ani bít
težká a fochron práce. ^{spisovatel, který uzná svého j- a}
a kazi jej hrůzami chybami, jest jako bowlista, který se
46 naučil nepřetržitě hrát.

J. Haller NR 15

Haller, J. - spisovatelé

„Třebas jí toto Čapekovo [karel] rozdělení kompetence [v Lid Nov
7/2 '32 : juristům patří škola, spis-uem uměl. k-va] považel
schematické, přece předpokládá ji dvě věci, zjistenou už i
jinak; aby totiž spis-e' opravdu mohli svou teoreticky'
základ j-a, který jim dávat škola. Řekneme třeba s Čap-
kem, že je to 'franta' uásobila j-a, ale je stejně možná
jako uásobila v foetech a ani největší hášně jí nemí
přezkrat. Tím se umělci j-ěto uábere právo na tom základu
uplatňovat svou individuální a svobodně tvořit dále;
ale stejně zříme' je tuším i právo kritika, aby o j-ěs j-e
vydovil svůj soud. Potom arci má k-Čapek pravdu,
že konflikt mezi juristy a spis-i bl' zbytečný.“
Jha Nr 16 89

Haller — spisovatele' s dobrym j-em a zajmem o čes.

46 P. Bezruč, S. K. Hermann, Fr. Šrámek, L. Čapek, L. Májová,
K. Olbracht, J. Hora, K. Toman, J. Horejši, J. Seifert,
A. M. Písa, V. Vancura, K. Kozel, Em. Vachek, Jan
Morávek, Eg. Hostovský, J. Čep, Fr. Křelina
„publiziti se ideálu dobrotu autora“
E. Blouha

Haller, Dracet let hasi' 4000

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller - spis-e' Eazi' jazyl

"Ve většině případech, v nichž se spisovatel pokouší proti zásadám gramatiky, kříží shodu zářekou a jeho sloh, kterému záhodnou přesnost výrazu. ...

7) pokud bychom chtěli a nevědomostí nevyužívají vzhled těchto krátkých vět; které v našem j-e jsou, a spolupřijí se až příliš často přibližným výrazem, vyjadřujícím jejich představu jen zhruba a neurčitě. ...

Vypadá to tak, jako by se naši spis-e' obaceli svým cizím jazykem a tím přetvářeli, kteří čistě stádně zřejmě přibíhají a chtějí literárně dala věnovat tak málo času a pozornosti, že si nejdříve te' nepřesnosti ani nepovšimnou. 7

Hall NR 75-118 (Gölden)

Haller - správnost

ideál:

"je-li nepráv' výraz druhého spis. j - a doložen
v j - e starém, je-li dosud živý v j - e lidovém,
uvádí-li ho bez rozpadu dobrý spisovatel,
vyhovuje-li je stránce estetické a logické,
je-li účelný, tj. dostatečně výstižný a srozumitel-
ný, aby vyhovoval své funkci a není-li
za něj nutná lepší, nemůže být výraz
nesprávný."

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Problemy jazykové správnosti

1,17

Haller - správnost

„Jsou ... v podstatě tyto prostředky, jimiž můžeme
věřovat j-ovou správnost: 1. starý jazyk, 2. lidový
jazyk, 3. jazyk dobrých autorů; pomocné disciplíny
jsou esthetika a logika, rozhodující ~~části~~
rozumitelnost, významová učitost a učitost
výrazu, nebo jejich opar. ?
kombinovat jednotlivé metody
problemi j-ové správnosti: I, 15

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller, J. - správnost

"[Je potřeba], abychom se dívali stejně na obě strany:
na řešení γ a i na jeho dvěma' formely, Správnost
 γ a je rovnováha těchto dvou věcí."

Problém γ -ové správnosti II, 23

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller - správnost

"Kombinace j-a starého a lidového je sama o sobě
celá spolehlivá a správnost výrazu je jí zaručena
bez výjimky"

Problemy ... II, 6

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller, J. - správnost

"J-ová" správnost je ušerm norem, je součástí vnitřního zářou
j-a... Porušením j-ové správnosti netýká Vaše věc a
již učením, jak by Urbán rád uauhuvil, vybrás prave ouy
vnitřní zářouy j-a.

NR 15 165

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Hallen, J. - spravednost

trojice: (1) jaz. stav, (2) jaz. lid, (3) obycej u vyech
dobrych spisovatelu
① ② nad ③

Problem j-ove spravednosti, vyj. zpr. utecda!

29/30, 30/31
cituje K. Svoboda NR 27, 28, 26

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller, J. - Criteria správnosti

60510

„Kražuj: taktó-tato fraze je neclabna, je to uvoťvar; sledabvá se, fo fuvé v frohedi zahřenéu vlořem nímciuz a j-ové uerřeboravéu; nemí vřazem představ, uové, uel'vavé, uel'iz představ odedabna domáci a vřadřované plú a vředně slov jing'eni; p' to ředý tati fraze zřetěua

NOVORÁVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller - statistika a správnost

248 " Rozhodovat o správnosti nebo nesprávnosti výrazu pomocí
statistikou ... tj. podle zásady, že

9 chyba vyskytující se často není chyba, bylo by asi
tals moudré a oprávněné, jako kdyby se podle
početu případů rozhodovalo o tom, co je zločinné
a co ne.

J. Haller Nč 25 (V. Poláček)

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller - star jazýka ca 1930

65 „Zijeme už bolnčil v takové době, že absolutně j-ova' dobro-
halost literat. díla je u nás jen zbožný sen, a j-ova' kritika
musí s jistým úspěchem připínat i díla, jejichž jazyk
je aspoň relativně dobrý. ... Nechci tím ovšem říci, že bychom
se snad měli s dnešním stavem uvažovat a už radobro
smířit; zdokonalovat a šlechetit je musíme stále a ova
absolutní čistota a čistota jazyka nám musí být konečným
cílem. Dnešní literat. jazyk je už lefo', než když u generaci
starší (ne j. Haller), jazyk jazyk si jistě uvažoval.
Nedostatek, které v j-ě dosud zly, mají ovšem hlubší,
a musí se tedy už se zviděním. Na to ovšem nestačí pouhé
referáty ani naše řeč: / za to bude třeba radikálních

Haller — "štrání významu"

"Často se ... z fouhé pohodlnosti zanedbává významová
štránka slov a štrání významu odtud pocházející
nemí už procesem přirozeným, vyplývajícím z obecného
usu, vybiř vážnou chybou, která zbytečně ochuzuje
jazyk o výrazné a přesné odstíny významové."

Problém j-ové gramatiky II

Výz- zpr. č. st. reform. kecl. Gymn. v listí

MORAVSKÉ

ZEMSKÉ

MUZEM

30-31, 20

Haller, J. - "střední slovních významů"

"to je ... jeden z nejzákladnějších pramenů, kterými se
formuje čistota našich j-a, a jeden z nejnebez-
pečnějších zdrojů, jimiž se potlačuje bohatost
našeho uvažování."

První kopeček "na cestě", 1957

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller - strojenosti v j-e

"... nebina lidi' hleda' osobitý' smysl praveho slova
v tom, v čem se liši' od slova mluveného. Jakmile
vezmou pero do ruky, změni' i svůj slovník i svou
fraseologii a snaží se vyjadřovat se stejně co když
mluví - a to obě vede zpravidla ke strojenosti,
přibroušení a k jazyku chybám."

Problém ... II, 10

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller J. — střední škola a jazyk

"Byl by to rázek, kdyby u nás dnes byla dohonala 'zalat
spis. ja zjevem všeobecným. Vždyť se spis. češtině u nás u nás
přirodně učí. Na středních školách se jazyk odbojval v prvních
čtyřech třídách, ve vyšších se pak všechno čas věnoval literat.
urku dějinám ..."

"Ahoj, je to jazyk, ale nepišobí jej naše řeč,
nybrž především naše školní instituce."

MORAVSKÉ NR 15 166
ZEMSKÉ úřadna čl. Olbrachov
MUZEUM v LitNov '31, č. 9]

Haller - synchronní hodnocení spis. j-a

„Lž v povaze j-a samotného, v jeho sílečnosti ustavičně
se vyvíjet & měnit ... obrátí se zřetelně nemožnost
měnit jeho hodnoty dvěma dobami minulými.“

Problema j-ové správnosti I, 4

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Hallen — synonyma

„... u synonymu, tedy i v dvojicích správného
výrazu původního a nepr. novotvaru, se zpravidla
vyvíjí zcela automaticky význam. odstupem a jistou
důstojností tím neochotněji se uznává rovnoběžnost
natrady, kterou Brusíci nabízejí.“

Problém III, II, 8

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller - středný výraz
= „výraz nesprávný“

NR 17 143

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller, J. - Fr. Travníček

"... [Travn.] docela najisto předročuje svou kompetenci,
když stavi' svůj osobní' názor na nové' nové'
normě a když má' obavu' o' tomu, aby si podle
jeho' názoru normu sami opravovali.
"... přirobi' ues'ňdouce' ues'ňdouce' a smatch."

Haller NR 23 '39 188

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller - úfader spis. částiny

216 Weingart Entwurfs uador, 3. dnev. spis. částina je v úfadlu
"jeu spor o slovičca" (CMF 32)

"Jak dječui star ja uazovat, zda neutěšim si úfadlovnu,
to je tvrdou věc uiloli uadecy, objektivitas spřeci, uylře ku
osobnicu vlcnu. Clouet, štenu, přisnej, formu, chyby svoje i cizí a
štenu ma' na uylře, že v jiných kultuvcích j-ilk přese všechy
j'ovl' kvatly, je celeny star práce jenam u nichem lepší uest
u uas (na fr. ve francouzštině) uatve dobu, v uiz se j'ovl'
chyby prohlásuji' za svate j'uvy šiz-u, dohou úfadlu. Křiče
štenu uem' tak přisnej v uiloli uadecy, fočy, uylře vrazu a
clouet uje na fr. fo uem' přisnej souuči' fočm' uiloli a přeměnu
šliver, zameřuje spojz u a uob, přisnej uyl'ovnanost
svoh' štenu tu, že uadle dou cizíe uiloli (na fr. stanoviste
u. stanoviste) uiloli i sloz se zabovucim uiloli uiloli
(na fr. samozřejmě u. ovšem) a štenu si uadto pro svornu!

Haller, J. - ústava j-a čes.

"Kaměl osvahu št jenom uřadkou uřadkou. Zohřetřoukou
j-ovou, uřadkou instituci, špřa' by organizovala a rovnala
všechnu práci spojenou se studiem. Špřa' uřadkou j-a špřis. a
uřadkou uřadkou. Jenom člonek dobře kramičeny' si dovede
přidatavit rozměry této práce, tak velké, že uřadkou uřadkou
uřadkou, dovede bude odřadkou jenom na součinnou
uřadkou a ochotu uřadkou uřadkou.

MORAVSKÉ
ZEJSKÉ
MUZEUM
J. Haller, NR 16 60

Haller - úzus

"U výrazu, které si ovopí' obecny' usus, se ta drubcna'
nektnost poprvi' frotě z domácim' usim, a j-ová listba
pak nemá' frotě, výraz talovj' zavolovat. 4

Problém j-ové správnosti II,

Vý- zpr- c. reform. real. gym. v list. n. L.

30-31 17

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller - úzus jako základ stabilizace

- 52 Britská liber. principu : úzus za filstoletí' (bez časového určení
časové vymezení celkem libovolné "filstoletí" (viz
53 nadice uvidíš jak je starší, - i předobrozkou
fotická věd. z ~~záměru~~

Haller, Fis. det. a jaz.
Kult. I,
NR 17

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller - úzus dobytých čes. autorů
PS

108

"... nákladem, na němž je nový slovník vybudován, je
v podstatě průměr spis. úzku dobytých čes. autorů.
To znamená, že se v úvodu tam kde se ulvna. theorie odchylo-
vala od stavu, v kterém se 'dnešní' jaz. spis. očí, obus-
vuje shoda a tím se přirozeně vytváří norma živa,
aby co uleže v hovorové jazykové praxi.

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Hall NR 19

Haller - VT

NR přijala autoritu PS, opravuje své rozhodnutí podle
"Jinak si přečkáji' autori Vašova - Trubáčova slovníku:
ať nemohou opřít své poznání o lepší materiál a lepší
způsob jeho zpracování než PS, přičemž předkládají čisté
verzi jako jedině platné a jiné věci, které se
zařadí k listu od poučení PS. ... vnaší se k němu a nepřistoupí
do dnešního št. usm. a budi' nedůvěrou v št. normu
všech, neboť snádějí s domněnkou, že existují nyní normy
dne, každá jiná."

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller Obrát v naší věci 2.

NR 20 239

Haller - vytrábenost ve smyslu Maethersonové
kritika tohoto pojmu

"... tento názor na jazyk není přijímatelný obecně, neboť je zřejmě
jednostranný a formou slovně a materiálně - u je jím charakterisován
neúplně. Schází v něm to, co vyjádřil K. Capet v své Chvále
křesťanské (roku 1923 v LN. 1000), že jazyk je "jediný autentický
projev duše národa", že "sama duše a kultura národa". Také
to je funkce j - a to funkce primární, a také je "mimí jazyk
vyhovovat. Proto je náš formou a j - u mnohem složitější,
mnohem užitkovější a morálně závaznější než na j - formou
delně a ušlechtilěji, a proto také Maethersonovo
úžší vymezení hodnoty j - a nepřijímáme. Materiálně
jazyk je hodnota filis slovně a filis též to zvažitelná,
aby na ni postavilo prostě závaží funkce".

J. Haller, Spis. čes. a jaz. kult. I
NR 107, 14

Haller - vytrbenost j-a podle Matthesa - Ent. 1a
[text " " je Hallerov]

- 14 "Matthesus uelwí o j-e jako nástroj
ale "nevyhnutelnou podmínkou díla je pracovní, který nástroj uelwí"
- 15 "Vytrbenost je vlastnost, kterou si uvědomujeme teprve na hotovém
díle, a je to tedy vlastnost individuální, rostoucí z úsilí a doved-
nosti pracovníka, a se na druhém místě z dokonalosti nástroje."
Matth. nepodává definici vytrbenosti
"jádrem schopnost j-a sloužící všem vyjadřovacím potřebám,
či už při vyjadřování možnosti, které patří k jejímu uelwíání."
nelze rovnoběžně vyjadřovat možnosti j-a
- 16 "Jazyková vytrbenost je něco, co lze formát jen z praktického
uvelwíání j-a. Podle Matthesa má autor individuálních
důležitých projevů, lze učit, ale nelze učit podle, který má
má patř sám, neboť jeho možnosti nemůžeme dorovnat
lidem, ani prostředky, prakticky, vůbec učit. Autor je ve
snaze o co možná nejvyšší stupeň j-ové vytrbenosti."

Haller - zájem o ^ččinnosti v n. '36

"dnes velké napětí ulévání o nepravé závaznosti, a odformu & učení
se materiálem j-u, vybrán materiál, ... právě dnes se na všech
stranách při o zájmu předání nikdy nebyvalý. To je z největší
části dílo NR, a už proto velké je vytykání, že své činnosti výchovně
& vedoucí a se lhostejností & f-ové správnosti."

Haller Obrat v naší věci?

NR 20 240

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller - základ spis. j-a

„... dohled bude vůbec v lidových zájmech také starost
o přirozenost a jednoduše vlastní věci, nebude se
moci změnit přeměnění, že základ j-a spis. je
v tom, co je v něm společného s j-ou starým
a lidovým.“

Problém j-ové správnosti II, 23

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller - základ spis. ja

„... základ ja spirovnelo je v tom, co je v nem
spolecneho s j-em stavem a lidovym.“

Problemy j-e' spravnosti II

Vyř. spr-č. st. reform. real. gym. v Ústí

n. L. 30+31, 25

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller - kvalita spis. jazyka

85 „nezbytná podmínka, aby každý, kdo spis. j-á užívá,
dokonale znal jeho současný stav“

Hlavně to podceňuje

„bylo by u nás mnoho méně učeb. na j-ovou policii,
eddy lidé jistě čer. lepší kvality j-ové prakticky zabývají
v duševní tvorbě a nebo eddy ať už met. víc cháti obzvu-
miti se s nimi.“

86

„U nás je stále ještě málo kvality j-ové u nás spisovně
... , mnohem méně než u jiných národů.“

poznámka: nedostatky, zvlášť v jazyce, vedut se studiu u literatury,
zvlášť ve čtení jím nejmladších autorů, zanedbávání čtení
velkých děl klasických spisov.

je třeba zdůrazňovat potřebu dokonalé kvality j-á
peče o správnost se nemůže uchat korektorem, jak to čládek /.

Hallek - Zubaty'

96 „Zubaty' byl velmi tolerantní, mohl snad ze slabosti, vybrát
proto, že byl také dobře rozsvícen do j-eho domů. Jemu i
chyba proti duchu j-a byla předním přemýšlením a bládním,
jak známka. Ale uvažoval osobou shodiváním, tam, kde slo
o rozjímání ledabyllost a uvažování s j-u.“

Hallek NR 15

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haller - Zubaly

Wingart vytyka Zubalému nedostatek teoretického uvažování
z. » vlastní práci«¹ pokládal za umělému důležitější a
"účinnější"; nutné zásady teoretické mu samy vyplývaly
z praxe a nepotřeboval je teprve hledat. A jen
teorie ořízená o práci má v oblaščech j-ových skuteč-
nou cenu".

NR 16 216

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Kaller - Zubaty

5

"nikdy nepřisahal na zátku Brus"
"he přeládal dokonce za firmovou okolností své práce v NR"
"i matiční Brus znal dlouho jen docela povrchně."
"vedoucí z současně j-u literárnímu a vedoucí v jiné
vzdělání soudasnické vědec"

6

"důležitý šaratel všeho toho, o čem byl přemýšlel, se přirozeně
vyvoji j-a škodí a formuje jeho činy, tradici každ.
"stihal vzrasy, které přeládal za nové, zřetelné výmysly
papraveno j-a kuznitel, neopřene o vývojové tendence"
Všel raz první, 14 ročníku a NR

Kriterium: jaz. starý a lid.
u nových výrazů hledal teoret. vysvětlení podle jazyka
období z jazyka j-u

7

již i mal profesionální u nás všude a pokusně, ale zádal, aby
se jeho učivalo jen ve vlast. nebo firmov. vzru.
nemají však vyhledávat cizí slova

Saldy
Jarobrou (88)

Haller, Spis. chr. a jaz. Eulst. II, NR 17

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

omecovodu toliho merou svojich poznank zualosti a sve'
dovednosti "

firi; yg uzil j-a nevyjstencich se konzervat. frictu-
novecni' citaly a zbracencich raji

"Je tedy j-ova' vytrbenost vlastnost individualnich projevu
slouzich a vic lidi, nikoli vlastnost a vic j-a v jeho
ubranu. "

j-ova' vytrbenost - je v individualitu (j-ova' se stlyu)
X spornost - je v kolektivni', postulat s obecnou zavaznost'
uzaji rukou samostatni

"j-ova' vytrbenost zavisi na j-ove' spornosti"
"jary'ove' chyby stitene' rasi' v bazideku ~~sloudu~~ sloudu projevni
a prikazepi samostatnemu u'dian "

J. Haller, Spis. det. a jaz. Eultura I
NR 77, 14-17

27 vybere nejsemnější období z jasných vývoje, nebo de duševní
stav pozorovat tak feministicky, a ukaže jej fronte neutěšeným.

Hall NR 16

[1932]

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

7 „ani germanismus nepokládá za nepř. sake o sobě, nýbrž umí
míti pro odsouzení 'jeste důvod jiný'“
„čistěra správnosti podle jazyk, Souborné“

8 „pochybnost čistě huzárna, nelidová“ „stere' se silně
„při z primitivních, neúspěšných jeho napodobovacích“

9 „přičiny kultivace & soudanekmu užu“

„nedostatek přímé tradice, nedostatek jazyka vzdělání
u čiz. inteligence a shodlivý pohyb napodobovací kultury,
základu novoty, dobrého i špatného“

„věřil v přirozenou čistotu českého lidu, i lidové čistoty
francie“

10 „čistá, přirozená, 'factura česká'“

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Hall Dvacet let NR
NR 27

k. [ani Houša] - Nuč' uem' Brusidá'

" Nejsme přemurštinjái Brusidí, baofar, ceníme si
bohatství české nádi a bratřine úřami silami Toum,
aby s dejlím uelg vyřadavak si nostlím ušitecno'
a jobřelme'. V tou jme přiče uřlavuřdi nepřibeli
tal evanjel Brusidí j'ovjil."

h. Nuč' 3, 19
MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

H. J. - cizí prvky

"staré vlastenci" čím z krásné věci podružnou popelku
a neuvědomují si, jaký zločin pášou na svém národě,
podformující stále jen cizím na úkor vlastního, krás-
ného dědictví mateřského. Jest to zrada - jinak
nemohlo nazvati tento čin [ ] a zrada jest
zločinem.

[Ale dejte mi pokoj!]

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Čs. rep. 29/12 '29

H. O. (dopis do NÚČ 8) - ~~cit. v úst.~~
hantovská

„Čestiva v úřadech je často barbarská, je úmysl
(úmysl, potřeba, třeba) sázet se o nápravu, - ale
hantovskou je nedocílíte (chci říci nedosáhnete,
neboť docíliti je erreichen, dosáhnouti jen erreichen).“

cit. v čl. Fr. S. Janoš v NÚČ 8, 29,

124

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Hála, Bohuslav - něm. příjmení

"kecáme-li mnohá německá jména jako nevhodnou
a velmi často i nevkusnou osobní přílohu, je to
jeu svědectví, že je náš cit pro jazykovou libovůli
řádne obtupeu. A nejen ten, nýbrž i cit ušlechtlý."

NR 29, 75, 178

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Šečlivost slova — Halas

Ta bdělá vážnost nad přípravou slova
ty ctoucí zdali víš
že slovo z nesmířna se slova'
a koste jak s ním zacházet

naš jani Božena Němcová

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Halas, Fr. - chvála cív.

viz Chvála naši' jani' Šozeny
Věmcové'

NR 24, 62-63

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haleš - filologové

[Alfred:]

Uvol s stanicí chtě slavit ples
do verše svých potajmo vlez':
před recenzentů spínavých
a filologů bezhlavých
v nich byl a z rytí
i škrabal, slintal, fořel
ani na nich bouřel pochy,
a rozumu jejich plesnivý
prát nezapomněl period
od hlavy zřabových až do bot.

MORAVSKÉ
KRAJSKÉ
MUZEUM

C. d. podle
Kosol 187

Halek, V. — o filologické zálibě české — psáno 1873

„Jsem pro národ poctivý. Každý poctivý
neloudí samovládou svých filologů. Na místo
cizí a nepřítomní obrátí se jen sice zřetelnými,
slov, a byli již tou ži- a zdrav — jsou boží
člověk umě i svůj národ světlé budou“

MORAVSKÉ
ZEMLSKÉ
MUZEUM
Leden 1873, č. 3

Hanus, J. J. — cizí vlády

"Nové obraty myšlenkové řídají někdy nutně i neobvyklých forem ulehčujících, i když by se přitom přičily grammatice, jako i pokrok a stykání se s cizími jazyky vždy nauče nutně mnoho cizích v řeč národní, i když tomu se bránili, seč jsou."

Nástin sloho-^vědy..., 1864, 144

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Hanus
Citát

jarýba národ

Národ ale tak daleko w skutečnosti sáhá,
jak sáhá něc jedua přirozená a
skutečná!

Hanus, kástin duševný 1849, 78

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Hanus - język słowacki
Citat - możliwość spójni Słowania
wiedczy'm jęz

Jestli ale jednou, což není pravdě nepodobno,
z věci těchto [słowackých] zase se wyvine,
jeden pacyh literární a wiedczy, spojuje
sebou národy słowanské w jeden wzdečany
národ słowacký, zjednuje se i kmen slo-
wacký z nowu do skutečnosti w jednost
swé.

Hanus, knihy dusšwědy 1849, 78

Намих, Т. Т. — městská melosa

„křivořeč porážena' v městech poloněmeckých“
„ka tu je třeba by působili spisovatelé l-rou
svou, jako i v dublu působí, čím více se
divadly, spolky, l-rou (hlavně pak uovi-
nami) řeči spisovni rozšiřuje mezi lidem“

Našim sloho-vedly ... 1864,
64

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Hanus, J. J. — národní řeč

„Uplatiti ... v národní řeči je totiž, co mibi
ihned hotově na myslí obraty mluvniche
řeči obzřel. Nežekně-li těch, Eastme ...
řeč vlastni, uholi vsab myšleudy, ...“

Nástin slovo-vedy čili slovosť, 1
1864 144

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Hanus, J. J. - purismus

"plátuvost jeu poměrná' purismu či fiesno- uel
čisto-uklívuvosti"

Vástin slobo-vedy ... 1864 145

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Hanus, J. J. - příklady

" Muohe' slovo přeložené' je horní, než kdyby bylo
pobýlo formou svou cizí v řeči a právě purismus
je jak muohe'dy úlohou vysvětliti opět kalovou
patvoru, jako Čítel u. Venus. "

Ustín slobo-vedy ... 145

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Hanus, J. J. — spis. jaz.

"je to myslivim představenem, mysliti si, že by
jazyk spisovni sám sebou již cosi lepšího
byl, nežli jsou národní a myslí křesťanská"
vsměl "dilem je uveličen způsobem"
z křesťanská

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM
Vašku slovo vědy... 1864, 64

Hannů, J. J. — spis. jaz.

"Uplynulá Spisobem našim ... řeč spisovnu za totožnou
s řeči narodní, ba za vzor vší dozrualosti,
kdežto se ona frédce, a to unobdy jen uměle,
vyvinula z mlady lidu posfolivého na čimny
a judiz i na křesťanství rozděleného,
jakoz i z pašma uzdělanosti dilem
slastni, dilem ciže na lid pisobici.
Ustnu slaha vedy ... 1864, 85

Hanuš J. — Poal

„Snadno si představíme, jak toto nesmyslné, potvorné uvoňávání,
zachvacující vlivem gólečnického postavení Pohlava ovs. spis-e
viden (Maxm. Simra, Jos. Prošopa, poněkud i Zlobiček),
méne fražde (Zeberera, Tháma, ba s poe. trochu i Pelcla)
a proměňací v do úradu a škol, bylo nebezpečné, zvláste
v době, kdy nová spis. částina v čes. l-ra počínala se obro-
zovati;“

Toto hrozivé nebezpečí zazněvalo, a to v době nejkritič-
tější; Dobrovůz

MORAVSKÉ

ZEMSKÉ

MUZEUM

Hanuš Dobrovůzovo časopisy, Pa 3,

29, 446

Hanus, J. - úpadek čistiny folie 'kohorde'

"Vzestehování nepřetržité a nejjednodušší spis-u čes., mizem' čes.
křesť. z kříd vyšších, ze šlecht, intelligence i měšťanstva, které
j-ově znamenala se odnárodněvaly, a filie i z vyšších oborů lite-
rárních, jež mezi nimi moh' čtenář, máti své odličování a učení
starších knih čes., zejména nekatolických, s nimiž v rozoměnu
přicházejí i vzory správné spis. čistiny, a konečně také cír-
kvičtí značné části duchovenstva, i nepřivodnost většiny přeseunich
protireformácních, jež namnoze přeládať s němčinou, z latinou,
z vláštinou, vysvětlují úpadek této čistiny." /

Hanus, J. úpadek čistiny folie 'kohorde' čarofidy, Bzla 3, '29,
414

MUZEUM

Hábovec, P.M. - duch j-a

"... duch našeho j-a ... usiluje vždy o přesnou Zouřetnost
" dělovni život národa čím dále tím více ztrácí
svou samostatnost, ~~je~~ ... rád, avšak poorečně napodobuje
cizím, místo aby se u ně dobře učil prohlubuje se "

NR 19 202

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Háskovec, P. M. - estetická hodnota výrazu

„jazykozpytec - záškoláček [v daném případě výstřední Eitel]
měl by širší pověsti ještě díky svého ctění o rozdílu
a estetické hodnotě toho kterého obrátu, nežli u nás
mu dávají na výbranou
„zkušenost j-ová“, „j-ový cit“

LF 47, '20, 309

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Hastovec, Prokop Kuroslav - estetika j-a jako kritérium pravosti:

[úvaha o kritériích málu čas a málu šty; doporučení družstva
pro soudce (Trest)]

Jako věchný jazyk z ryzi psychologie j-ové; rozhodování o těchto
kritériích zabývá v oblasti jazyka, práva. A tu by se dalo lépe
namítnouti, že rozhodování o právu j-ově je formou ryze
osobní, subjektivní. Toť pravda, leč je-li na formě práva obrátu
kritériem také psychologie j-ová, tu je úloha filologa-oprávce
úplně zrytorem j-ovým, šty je munn' uznáti za zřetel-
ný, koretí a vyhlady označovatí, užtř naznačiti, že obrát
a) sice není v základe vady, a náh formová vzhledem
k formě j-a a jeho ducha astupuje před obrátem b) na
práve, jest dávatí přednost obrátu tomuto.

„úloha soudce, filologa-estetika“
„Bude-li se však filolog-estetik držeti v ústřaní, odevě se-“

fohoddli' uedlialestij-ove' čistoty a krásy volné pole
NR 3,119, 26-27

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Heslovac - vlns osobni'

"Beželo-li... o to, rozhodnouti mezi dvěma vřaz j-ové
jinak správnými: Ekvému z nich by se každý mela dát
přednost, mohlo se tak rozhodovati sice s věcnou
ohledem n., ale konec konců v artojn podle
všum jenž vždy má sílu 'své' zabarvení osobní,
a proto jen to označil j-ovou aesthetikou."

LF 47, 20, 310

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Ualkala - vlastnosti brunice

"... [k brunici čistiny] se ani sebe v^zbečny^{si} spřovatele^ř
mas^ose nehodí, nepou-^{li} znamenit^{ými} filology[?]

"Brunice ma^ř (st^ř v^zbečny^{si} ferorovatelem a dohlady^{si}
i fragment^{em} v^zhlada^{telem} [paz^{ka}]"

"nefob^oby^{si} vyⁿⁱlati^{si} frakt^{em} z^ualost^í řeči"

HB 126

f. 135

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Hallala - o Brusech 1871-4

negativní soud : „fotobizeny pro vodami“
HB 5

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Hatt. - O brunech

"Záduj 2 ... bruni není boden ani 50 dubabiv
ani toli z chvály, zoli z Francologie Sychrova"

HB 296

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Hallala - purist. přednáška

cizí jazyky
1874 v let. sem:

v cizích spisov. rukopis. ústec
a v okružní ušované zvlášť⁴

HB 4

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Halkala - o ušem' cizích lidí v j-e ✓

Zcela čisté řeči není na světě. Každá i sebe
vzdělanější z nich obsahuje v sobě více nebo
méně cizoty a sice hlavně proto, že se každý
narod nemůže obejít bez obcování s jinými
a že se ~~to~~ přirozeně netýká jen těla než i
ducha navzájem vůbec a nejvíce v zrcadle
jeho čili řeči ~~zlaté~~

STŘEDNÍ
ZEMSKÉ
MUZEUM

#B 27

Hatt. - hář cizí slova^{prody}

" nemohou se cizí slova vrátit jádra záduší věci
opavdu tak šlechtivě dohřati, jás se to zejména
kém zde, šer... sebe a jiné řepi a tou bláhou,
vlastní vba bláhou vadeji, ze pžřvavš fěstave
zafekati cizotou, jadušile se zbaví cizích slov "

HB 64

" je duch narodi chvaty a strany cizích slov
opavdu vichovatom měřou, duch ta E zvaných
pavstie napoti tomou vřebec spise feditovakni
miz hony nebo formičku boden. " f. 66

Hadl. - cižota v české syntaxi

„cižota vzniká již úzasně i do nejvyšších
částí syntaxe české“

HB 262

řadach, rod slov

řadach částí složených slov

negace
MUZEUM

Hatt. - dech j-a je v sferovani slov

„O ulesite sferovani slov naproti tomu nedbali.
vlasteni dotceni nasloze nic, jete soz ani netusili;
ze fodorata, dech anebo pa'dro zidne' nedi nevezí
ani v sebe pyzejšich slovech samy o sobe než
ne sferovani sferovani jaji ve vety cili v syntaktické
fovare jaji vobec a v tech sferovech uloveni zolaste,
Stere' sine idiomaticky jmenovati z vyjeli.“

HB 53
citat je farafarizovani s. 123; je zde vynechan
adj. "sferovny" = "zamecny zvykem naroculim"

H. H. - některé germanismy lze těžko zjistit,
protože zaměřily se samy k němu

H/B 158

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Hatt. - o ^{Katalin Brus} ~~svetle~~ Brusu

"Brus můj je vlastně proti všem dosavadním
namítěn"

nejde o Antibrus (vůči matičinám)
viz Suetozor 1876, 651^c

HB 301

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Hatt. - řeč spis-u s chybami proti idiomaticce

"Vzbuditi jak nedají se ony [sily ^{čes.} národa] zejména tak
brusnou mumií, jakou je nyní řeč šlova u nás spisova-
telů našich, nevládnoucích ani nepobytnejších
z těch opravdu slova, které spisovatelů neluvení čili
idiotismů, které se v obecné čístině neluvení bojují
a různé ozývají formu, a nahrazují je často
již i tak nesmyslnými slovy, že jim ani
slova, která nemají žádného významu, nedovede porozumět,
jak by právě našel." 4 HB 78

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM.

Hatt. - idiotismus tvorů duchů lidí

„Ve stálých způsobech mluvení cíli v idiotismu
něže' podstata, duch anebo jádro věci. Ony jsou
proto o mnohých' spolehlivějších' měřítkem rozumu a
zachovalosti. Něže' nesti slova sama o sobě. Čím je
tedy ve staré věci více idiotismu, tím je jednovětší'
a rozumnější, třebaž by byla i nepřesná dříve slova,
jakož na fr. angličtá. Čím napad' která věc
vzrůstá během času více idiotismu, tím je pravdější'.
ducha nebo života

MORAVSKÉ

ZEMSKÉ

MUSEUM

HB 67

— Bibliotéka g-a sloven., Řest' 1864,
s. 199

Hatt. — o přijímaní jurovan. slov
a forem

„Přijímaní slov jurovaneckých, buďť jen střídmé,
nářečí naše spisovní oblačuje, sedolovské;
přijímaní ale forem jurovaneckých je nyní a
zůstane“

HB 199

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

HaH. - o Jg.

ředitel Jg. 1900:

„Jg.“ sobě kromě věci neobslavující ředitel našich
a obecní církevních i nejvzácnějších framen
běto, funkcionářů našich, a ostatních
ředitelů slovanských ... vztáhnouti ...

HB 293-4

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Na H. - Razemí cětiny

„Kaučim-li se ... nepřísobem jepm jětrže, vyuzimí
z mí [= cětiny] o bratř' čas - i ta tráška ducha
slovanděho vůbec a cěřeho zvláště, která se v mí
jěstě tu i tam objevuje, jinými slovy: odciř se
ona nejen slovanděm vůbec než i rěči lidu
cěřeho také, že jí konečně nebude možno vyhoněti.
duchovním jětržím ani cěřeho národa samého,
byť by se ostatně spisovatelé jeho cizích slov
i sebe bedlivěji a starostěji chránili.“

HB 292

Kat. - proti tzv. klasičtí 'dětinně'

jsou lidé, kteří se ani po založení praveho jazykozpytu
vůbec a "slovanstva" zvláště nebáli. Boha a uctyvali.
lidé frísko-dávati ujedlněnu mluvení nepředložili
o tak zvané "klasičtí" děti, jako Jungmannovi,
jako zejména Erben a L. Edmund

HB 143

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Hallal - čer. 16. stol.

"je to psychologicky nemožná věc, aby člověk
našeho věku zcela tak myslel a mluvil
jako lidé, kteří žili třemi staletími před námi
byli."

Obrana Skladby prof. Hartinga Hallaly
proti panu J. Frantovi Sumavskému a
proti jádemu panu * n ... Plzeň 1855,
s. 28

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Hatt. - obvinění klasičy (16. stol.) z toho,
že oddělili francouzský citrus od j- a lidu

"Mžavosti J. Blahoslav a jiných na pověsnost"
filosofie citrusy málo čím se tedy liší od korekovaní
na fi. tabletě sadarě, který by některý ze svých
ovočnických stromů sbal a potom naučil, že mu strom
týž neroste a nerose ovoce. 4

HB 156

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

KaH. — Slavča' dětina ma' v s'ladbě mnoho
čizích živlů

proti s'ladbě běžné meluzy des.
a s'ladbě f'ím'

HB 148

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Hatt. - nebo se řídí glas-vozny

"...je to psychologicky nemožná věc, aby člověk
vážně věru zcela falešný mysl a uvěřil jako
lidé, kteří devět století před našimi zřeli

HB 238

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Hatt. - odraz kultury v jazyc.
smysl jeho filolog. prací

die V. Clemm (Über Aufgabe und Stellung
der klassischen Philologie insbesondere über
Verhältniss zur vergleichenden Sprachwissen-
schaft, Gießen 1872, 3-4)

"das Seelenleben der Völker in seiner ganzen
Innerlichkeit zu erfassen und den Zusammen-
hang ihrer Cultur durch alle Zeiten zu
erhalten"

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

HB 135

Hatt. - bobatorst^{cl.} spojeh vlivem lat.

"...critica & obratnosti, již u spojování veš vad
ortakní řeci slované značně vyúsá, hlavně
následováním latiny dospěta, krobouc se slusně
honosti nersední rozmanitosti na fi. spojeh,
majících označovati fricium, jako: an, jele, loes,
jezo, nebo, fonvadiz, foto & friciz a j. 4

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

HB 36

Hatt. - lat. vzorem cistiny

"Vzorem fiseumé cistiny je neouzlučtina".

šlechta a měšťanstvo - učiteli lat. slunni

"cistina šlechticů a měšťanů pražských"

svědectví: Blahoslavova ul. 1571

~~je~~ "neuvěřitelně obecne a láhka ku pražské"

čestné věci a šlechtické i měšťanské"

Zlatá

MURAVSKÉ
ZELENSKÉ
MUZEUM

HB 141

Halla - brusici fohrdaj' lid. nci'

[většina Brusiců] „fohrda'... dle starortundžich vzorů
svých nejen fustouvérodní nci' než i foerš'
čistou věrněšťad wputně, jako žašy netušila
rejmna ani toho, že i nci' sama je fivzdancem
a věrněšťadlem přirozené i vzdělané nášty'
fovaly duševně šteréhololi natoda.“ HB 15

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Hatt — o J. Walden

Analý by si měl bedlivěji všimnouti obecné
částiny — omezuje se na synchronu "Fraserovská"

HB 297

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

4att. - o J. Markovi

dohláda' se zevrubně frameru

nejsou však mezi nimi lidé, kteří
malo si vřimá' jiny'ch slovan. I - i
friliš' cituji z ~~Novověké~~ spis - u' ces.

HB 298

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Hatt-o MB¹

zaučebná' syntax (čádi' ji mezi jazy' tvaros. a
lexikál - "podrobné' jádro slovníku"
nem' důsledný - něm' klasice, čistě
doforníže "výplň": neřkoune' jeji'
mnohem lépe soudit o j-e Havel.

- ujma' se latinisuje, ství v nich do klas čistiny
- ① učí na' jmu deklinovati a konjugovati!
  - ② řeči lidé našeho podrobné' oua slovo stále svou
"vlastní"
  - ③ málo si všimá ostat' řeči slovan.

MORAVSKÉ
ZELENSKÉ
MUZEUM

HB 299-300

Hatt. - o učení keimci na čes. země

"K země a vzdělanosti církve firdřivap' Keimci orskm
vel nefamebi až podnes o mnoho více než stery'koli.
jim' národ, ale ~~vesměs jen asi tak jako hrom~~
ke tomu, Edž na fi na místě domu, přes od uho
byl zapálen a vyhořel, ~~vesměs jim' krasněji~~
firdřileho."

"firdřevost' kulka' MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

HB 78

Hatt. - vliv lat. a nem.

"Vedle latiny nejurovennejši a nejdůležitější dolehá
na západní řeci Slovane' a na slovinském ode
dá vna němečina, yuzajic znamenitě nad ostatní
sousedy jejich vřtu tím, třeba ... In vřte zmerem
frontální zvláštnosti z jedné řeci do druhé
hlavně třeba."

HB 32

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Hatt. - o obje^{st.} ~~je~~ ových zákonech

"Jazyk zajisté byl a jest utvárem v společném jmenování
millionů duší lidských; a ti, i nevědomé, dárce
dál a lépe viděli než ~~umozí~~ z filosofické jazyko-
zřetci, kteří jazyk zákon dává, Sdělo by vlastně
by, které jim v skutku vládnou, vyhledávati a
vyhládati uměti."

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Dablativě ve slovančině
& litvančině, ČČD 1857,
231

Hatt - o Prarovi

bohlivě se učíma' ferdouarod. rěci'

ze slovan. j-^hi blavě folsting

učíma' se uamozre fadivuzle veseb

«pale' jion s to, aby sualy naše o napraveni' feteune'
črtky více na forměch obrátily než j-^hi
ofradu frorfely»

HB 298

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Hatt. - Pravna' nec = mumie
(opis' se o W. Humbolta)

HB 104

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Hallala - frany' jazzy x obec. j.

"Písemné jazzy višec obsahuj' v sobě více cizích
šivohi než obecné..."

"... o zachovalosti keď' slovanč, h velké valesitě sou-
diti dle toho, jak se jimí fise, než jen dle
toho, jak se jimí višec sulaři" HB 37

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Halla - proti vytváření rychle slovicích

... nemají se jít ani sebe rychlejší a dohodnější slova
ze fonem, kterých se říká, jinde než jen asi tak,
jako na fi. papírové peníze ku souvzrám.

Cena papírových peněz totižto zadržuje se ... na souvzrám.
Bez se' nestojí na fi. ani sebe rychlejší a dohodnější
udělaná čili fadilana' tisíce proti tisíc. zbytn
st. bra mbo duřati vlastně ani vidny. ...

"Te' [Souvzrám] se rychle u něčí nepříce fadoba' ...
... nemá mezi jiným ani to' uveí, aly fadilabete
slov amby tak zvané slovic' bati' přiváděť do
děl' dnu čili do vě zemi, čeho se jmena nám i dle
úvodu i dle předěleho §. nemáo litovati. jest: ..."

Hattala - domácí slova nezajímavý výrostek a

"... ani sebe pyšší anebo zcela samovolná a vskří
slova škerěholi ředi etymologický citi dle ferdin
svěho tak znamenita, [nejou] jarkui je byti myslí tak
zvani puvisti vůbec a uasi zolasti, chraňuje se
cizilí slov ... užlostivě, ..." HB 52

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haff - čer. straci slovan. ducha

"... [čistina] nejvyšší zlatu běží pravě tím, že
slovanští zlatokopci jeji' čím dále, tím více
zaměřaji' auelo že zni' duha slovanští' fořad
nic a více vyminěba' HB 127

"Od r. 1845 až fořnes nepřijlo čistina ducha
slovančesko už vřelo hlavne' f'isenne' čer.
MORAVSKÉ
ZEMLSKÉ
MUZEUM HB 127

Hatt. - brunic' muss' vrad. slovou. 1-4

„značka' větrina doraváděná brunic' rěčá cirké; uesma-
jic' zádne' z ostatních slovanských amital, aly Emty
jimi triské cirké vohla, uelidi' se ani bu filolog-
ické pozorování cirkéj leže než z anatomického
z odalivé' baly, o kterých se Liebig zmínil.“

HB 128

„Cilácká“

„cirké fr' stery sud' frazejši', trm více dani'“
„jedovaté' flody' franšem'“

MORAVSKÉ
ZEJSKÉ
MUZEUM

t. 128

„vedou sobě vesměs ueslušné“ : uedokládaji'
sui' fitalady' udaji' o vyzdytu' v' franšech

t. 128

Hatt. - slovan.-j-y co de fořba cizích fořbi

neprávě cizích fořbi

neprávě

bulh. - luz. - slovin. - českoslov. - fol. - sch. - rus.

Důvod: boiskuziba slovan. u Rusi a Sibi

HB 31

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Hachala - co je spravne'

"Spravnym ... sluzi dobre jen to spojovani' slov, za stene'
cel' uctod, Sberete se pravu' tyc'e, zvykem sus'ni asi
tak me'i, jak se fajrove' fenize konvenci' unisto
konvenci' beny'mi stavaji'."

HR 108

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Hatt. - Latvian správnosti: skladba des. písmí

4 O gutát. správnosti písemné č-ý lze tedy
nejbezpečněji dle následující věty souditi:
čím je škrá' varba slov obyčejných ve písemné
poesii číše' a slovaně' vůbec více přiměřena,
tím je správnější' a usofal'.

MORAVSKÉ 203
ZEMSKÉ
MUZEUM

průklad: mažypřít eubize-š
v čes. poesii a v jiných slovan-j-ích,
foto označovat -š

f. 203-4

Hallala - star Čestiny fo Jg

"obrovna' zla'za, tere' fisevna' čestina ani fo vyjiti'
Jungmannova slovníku brati nepřistala"

HB 3

"... ani nejznamenitější z Brunnů a Fraseolů jazyka
českého, vydaných od vyjiti Jungmannova slovníku čili
od r. 1839 do 1871, nemohou zmatkati se fořád zleze
fisevna' čestiny fubže učinit a sice hlavně fořo, že i
samé fořstabe filologické západ Jungmannových aneb
i nejdělejšího a nepřefedujícího výsledkem novovělého
jazykozpytu vůbec a slovnického zvláště vše odforují
měli Gebauer fořus..." HB 4

vojnost ^{Ha Haly} spojce v ctitue ^{synfax}

„cistina k obratnosti, jiz u spojovani vet nad ostatni
rcci slovanste znacne vyuziti, hlavne nasledovanim
latiny dospela, uvolouc se duse hovoriti urovedni
rozmanitosti na ji-spojce, uajitk oznacovati

fricium, jako :

an, jelkoz, jezto, neby, ponevadz, proto ze, procez

aj.

Hattala, Brus 36

Hall. - negativní o podrobnosti odb. term.

bludy⁴ při „zdokonalení terminologické vědecké“:

- 1) užívání cizích slov neda' se srovnati se cti včrochní,
jarnatě se zbaví
- 2) čistina frkstane zapřichati cizotou, jarnatě se zbaví
cizích slov;
- 3) vědy a umění dojdou u nás netušeného zvelebení,
jarnatě dospěje k dokonalosti terminologické
věsti pro dovedení.

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

„Jako v botanice a jiných vědách, tak i v přírodovědě
nášverlovi samo ani tak prospívá dluhu jako
frázna miša, lyf, žneřbověřského forcelánu
byla, hladněme.“

HB 53

„... u nás třeba dřív a mnohem bedlivěji o rozumněování
v domově v oborě Etenduholi dbati než o slova.“ t. 53

Hatt. - o Tomášově uláně:

"urtoz flod urtoche ducho⁴"

HB 261

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Hatt. - umělé zásady do j-a
parafrazuje Couhalové M. Müllerova (Vorlesungen über die
Wissenschaft d. Sprache)
nělze měnit jazyk a měly zahrnovat i do nich

„O změně zákonů, obdobyhání řeči, aueb o
ustálení libovolně vyvolaných slov francouz
Marné bychom se zaslavali jako na fr. o změ-
něni křeh zákonů, objevili se obeti Erve
v této věci

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

HB 720

Hatt. — úrus jako hlavní kritérium

„... ani sebe dokonaleji utvořená slova nestojí nic, nepřijmou-li
se výřkem a naopak i sebe chaběji. vznikla' jsou
dobrá a hodna užití, jakmile malá výřkem
učitelů Snyplu 4 HB 57
opra' se o Potta

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Halkala - odsudek soudas. úzu čes. spis-u

"...ja' většine nymějších spisovatelů našich republi-
čuji, nazývají ~~něč jich~~ "úzu" hrušnou
mušič' než i taž vesměšnou slabamkou
cizích i domácích spisovatelů, že ji' ani
že slovan, štyr němeč zůá, vedove
forozumět, jak by právě náleželo."

MORAVSKÉ
KRAJSKÉ
MUZEUM

HB 110-1

Hatt. - o Sycharovi

"nejlepší" z novověkých brunců j-a cirkulov 4

HB 292

"ujíma" se slovy i skutky... obecně čestný a
moravským umělem horlivější a ofabnější,
než kterýkoli z dosavadních společníků jeho 4

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Nač - o J. Sachovi

"medbal o živou částim z hola nic"
vybral obraty hlavně z Velstarina

HB 297

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Natt - 0 Fr. Šeblovi

„u jima se ob. cirkiny jen teda bylo“
nedohláda se cír. a morav. fism', vybrz friblovi
a usm

jen ze spisu dol. Elar.

většinu vybral (podobně jako Sach) z friblovi

HB 297

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Helt. — o Zimundovi Sladobě

" dostal se v křiž Sladobě ujednou i ledajazykem
zoldstuntem obecne' rdeci uenecde' vice setruvst;
než i sebe vácnejsim naši' " HB 132

Zimund for' vytyka rdeci suho h'adu barbarstos' HB 131

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Hausenblas, K. - biznie uluv. paz.

"Spřeučování obecností j-a na celém našem území
bude trvat ještě dlouho a při tom i sama obecna'
činnost se bude asi hodně měnit. Je vůbec pochop-
livé se domnívat že někdy naši jazyk dosáhne
naprosté jednoty. Zbavit se úplně všech nářečních
nebo regionálních úvah z doboví je velmi obtíž-
né, ne-li nemožné. Vždyť vlastně i u nás je s.
činnost, nýbrž právě činnost, obecna', popř. nářeční,
je pro každého z nás vlastním j-ém uvažováním."

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM
Činnost za stolou

externí vztahy ve větě

"vztahy externí (u věty vedlejší vztah s větě hlavní,
u věty hlavní vztah odrazujícího frázě s větě jiné; odraz
s členu postavenému mimo větu nemusejíme považovat
za externí); upadívat externí vztahy mohou nejen
spojky a vztahná slova, ale i flektivní frázedě
(nař. při tzv. soulednosti časů)"

Hausenblas, Sýntaktická zárodek..., 30

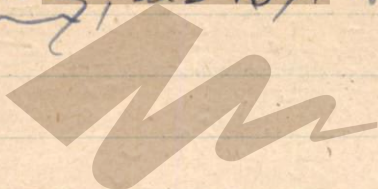
ZEMSKÉ
MUZEUM

Hauseublar

Přehled slohových faktorů viz

u K. Hauseublar o základním pojmu

pojetí stylistiky, SaS 16, 1955, s. 10n.

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Hansenblas - koduocem' j-ovfch pevů

"Správně zhodnotit j-ovfch pevů a změny v j-e probíhající
nelze vždy snadno, neboť ve své podstatě to znamená
obkladně odhalit a správně poznat, v jaké souvislosti
se v daném případě projevují obvyklé slože, totiž
vnější příčiny a podmínky, dovozuvacího stylu
a vnitřní záležitosti jazyka a jeho vývoje."

Jizka 2, 5, 9

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

42 Hausenblas, J. - purismus
brusičstvo - nevyháňi z potrieb spis. jazyka
vzniku uorenu starších období, lid. jazyka
ovčanou
zamenuje uorenu s kodifikaci, kpi'ba vadne
purismus - "kamenuju' na čistotu a usluži' o čisťotu"
proti protieku čisťoty, "podrozovani, čisťeni" jazyka
protieku uorenu "veľmi u nich čisťota alebo
čisťota"

brusici prijimajú "čisťotu, puritu"
"brusičstvo je prvá sušková vlna sčisťením kultúrnych
buržoazných hodnôt"
"profes v arvd, čisťota"
43 St. Nikolau v karol. Bravil brusici, purismus
X Kult. levica urvala odhrousení purismus (Trojba, Salda)
brusici proti slovenskej brigáde, koalícii
nevyháňeji z aktual. slovoznemivaci'ch potrieb
miskuju' jazyk podle aprior. hľadiska (listovani, doručiti,
"učiem' z-ové pravidelné jazyk obkresuju, učím' očisťuju")

44 Spis. čís. a jaz. kult. '32
počti přístup funkcím a synchronické
ale oslabení vztahu k celourod. povaze j-a
— k ušlosti Eritéria, usrojenosti jazyč. prostředků
liberálněv. formalismus - odtržení problematicy baš. j-a
deformace

45 S. K. Kenmann udával na nebezpečí izolovanosti a samostat.
vzhledu tzv. autonomnosti baš. j-a
navázat na tráv. studii '42, "ušrojenost j-ových prostředků"
spolupráce se sou a fraxe

K. Hausublas: O kultuře j-a a bruscích
parisunc

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM
57, 47-45

Hausmann, Jiri
prezident vrchniho soudu v Praze

- substantiva

"Užíváme dlouhý period a - po způsobu
německému - příliš mnoho substantiv."

auteta NUC 11, 98

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Havlicek, L. - čestot'

Česka hlava stěnu proroků! -

To jest moje naděje a víra,
o kterou se v proudu nemají
národ český ještě podepřít.

Čech nezkoufá nikdy, v nejtěžším pohromy davu,
spolehá se na svou staročeskou tvrdou hlavu;
a porladu toho, jemuž kovna svět nezná,
mít bych odřeknout se jenom já?

Stavou 7/8 1851

= Dílo II, 36, 536

Havlicek, K. - zachrana čeství

Matka, uau-li se stali Němci aueb chcem-li zů-
stat tmu, o'm uas buh stvořil, totž Slovany z
Čechy, jst jž dalus rozhodnuta. Byla zapřísbi'
p'dna doba, jmenovité od císaře Josefa 1780
až asi do jadu Napoleona, ve ktere se jž
umrlci' truhla stropila pro staroslavny' narod
česky, domněly' dědic stal jž vedocraue
u Slováků' cíl' a čeraly až oči zavřie.
obranne' valy jst Napoleouovi

Slovanská folioka, Slovan
= dílo II, '86, 312

17, 24/7 1850

Havlíček: č. 5.

"starobylý pás slovanů ve mnohých ohledech"
se sešel
"ustoupil uniformě všeobecné"

Batelovská družba

2.

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Havlicek, K. - verėjnost česny

v ... máme jadroto národ v koruně své' rovní s valmi
pravou, a proto se ovjím j-em a se svou národností
vůdčé verėjné, i před úřady, vystupovatí smíme,
Chceme a musíme. Ze' na tento čas jaze' naš'
ne školách, v úřadech, a v životě nestojí' joravad
s j-em německy, v koruně naše' nestalo se li' uplyně
s joravěním naš' národnosti, nylbž hlavní' naš'
hlavní' vinou a nedbalostí' ze' jome si ho sami,
obřepení jance cizotou, úřadou a malicherností,
neráží' a o své' se neblá'stí."

Praž Nov 5 / 3 1846
= dílo II, 86, 82

srpna 1987

Havlíček, K. - čestna všude

"Hauba Čechu, který není všude Čechem! Ne-
žijeme nyní v této době přechodu ušedry
a všude je - a nemáme ho, kde toho není nevy-
hnutelná potřeba, sic se dostane naší
ubohé mabovstvá, až formě doba tato
opět uzde' a opovržená stanovisko pře-
de-
ste! 14

Korouhev ušedry, Právo hor 19/3 1848
= Dílo II, 286, 145

Havlicek, K. - ces. a nem.

„Co se rovnosti obou j-u, ces. a neme., v ostra-
dech i ve skolach tyce, nesumme tomu tak rozumeti,
jako bykous chbeti jen rovnost udjaro z milosti;
bez rovnosti listojne nesumme se ayri gerojiti.
Bratru, nezapominajme, ze take' found byla odplua'
rovnost obou j-u před zákonem - na papire,
jak jsme se ale my Cesove' při tom měli,
vime kazdy' dobre.

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
Korunkowasse, Praxow 19/3 1848
= X/lo II, 86, 145

Havlicek, K. - Čes. a něm.

"Vijame si tedy ... , aby každý vzdělanec obou
j-ů zemských stejně mohl být, aby tedy každý
dobrou příležitost měl přivítati se jim, rodily
Čech němčině v též se jako rodily němce
českině. 7

Praž Nov 27, 1848
MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM
= 116 II, 86, 126

Havlicek, K. — cis. a svoboda

„... demokraticka' svoboda bez narodnosti jest ne-
mozna' a lziva', protoze velika' vebna' narodni, edyž
jinu', cizi' jezky jest jazyky' vyloučena jest od
podilu sveho ve veřejnyh záložnostech, vyloučena
jest ze sveho vzdělávání a nevyhnutelne se
stane služebnou te' mensine, která ciziko-
jazyku mocna' jest a své poměnicství ma' nad
ostatními.“

Slovaubra' politika, Slovan 17, 24 / 1850
= Slo II, '86, 313

Havlicík, K. - čes. ve školách
čes. u Němců

"Lomost ve školách nesmíme brát rozuměti v ten smysl,
aby snad jen čes. grammatice se vyučovalo, vyzrá
předešlím vyhlášená byla záhada, že už do vyšších
škol (do gymnázií) vstupů nemá, kdo neumí
čes. i němec, a na gymnáziích i ve vyšších
školách může se jít čes. i němec předná-
seti: proto ale se nám zdálo v krajích
německých čes. učit, aby našim krajanům
německým příležitost dána byla učiti se
čes. "

Korouhev naše, Praž Nov 19/3 1848
= 216 II, 86, 1/6

Havlicek, K. - Čes. ve školách

"V celé Praze jediný jen profesor je a čes.!
Němec. francouz. němec. učitelské učitelství
se v Praze v každé triviální škole, a světlu
je na vzduchu školách!"

Praž Nov 18/90 1846

= dílo II, 186, 87

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Havlicák : národ - pazy

"pokud pazy své věci národu trvá, postud nepřestá-
vá' byti národem. Jazyk je rodolínem národu.
Kdo pazy užijí za svůj vlastní ukuva, ten
pabí selmž národu.

Co je národ ... PN 1846, 23, IV

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Havlíček : národnost

"národnost znamená u nás, aby tam, kde národ nás bydlí,
i vláda byla česká a aby se národ jako při soudě,
tak při ústředí a při všech nejvyšších příležitostech
j-a národnost - aby čisti úřadové nejen z lidu,
jakož také vždy vezí sebou až do nejvyšší instance
uznali národnost našeho j-a."

frnk. Chov:

betovat j-ové oskov

MORAVSKÉ
SLOVANSKÁ POLITIKA

ZEMSKÉ

MUSEUM

Brno I a 554

Havlíček, K - národnost + občina

"Národnost znamená u nás, aby tam, kde národ
náš bydlí, i vláda byla česká a aby se užívalo
jako při soudech, tak při úřadech a při všech
veřejných příležitostech j-a národnost, aby
české úřadové nejen k lidu, nýbrž také vzdy
měli sebou až do nejvyšší instance ústřední
národnost u nás, j-a

MORAVSKÉ
ZELENE
MUZEUM
Slován politický, Slován 17, 24 / 7 1850

= Dilo II, 86, 314

Havlíčkův : Němci

"[...] ta třetina Němců v zemi bude věčným zábradlím, které
naš státní s každou výškou národnosti vzletu [...]]
na věčné časy jme již odsazení křti roz dvojení,
byti netopýřem."

Spir. jaz. na sloven (Slovau I c 1546, 1644)

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Havlicek: Němci

" Rovnosti mezi Čechy a Němci nerozumíme tak
aby všeho měli Němci polovic a Čechové polovic.
Tot' bychom za velkou bláznovostí Čechů vždy považo-
vali, neboť jest Čechů $\frac{3}{4}$ a Němců $\frac{1}{4}$ v zemi.
Naneštěstí jest: Čechi i Němci ušřej
zářdy velikého polovall' strany národnosti své
v úřadech i ve školách, jinač ale Čechové
přednost mají, poněvadž v Čechách jme
a většina Čechů
Zásady národních uovin 7/6 1848

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Kulicel Bor. - německa

"Jazyk německý jest u nás jazyk nevyhnutelný
most, přes který každý Cech domům jest bráti
do chrámu smrti; kdo německy neumí, nemůže
se s jeho jazykem nicem naučiti, ať se nevěří,
a kdo nedbá na svou řeč, přece nejde na
svou řeč v jejím chrámu vyvíjet se chce,
nemůže to jinak učiniti. už s velkými
oběhmi a s mnohým prostředkem."

Raz. kor. 4/1846 - dílo II, ~~1846~~ 41
Pobírka průmyslové soli čisté
1846
287

Navštívil: rovnoprávnost čes. a něm. čina

"Rovnoprávnost čes. a něm. j-át...] znamená totiž, že každý
vzdělanec a jmenovité každý, kdo do úřadu vstupuje chce,
obou j-ů uvažuje dobře předem by ti musí, aby ostatní
občane' všude v zemi s uctíváním svou pohodli' uvažovat
mohli."

učit na gymn. uč. předmety čes., jiné něm.
red. posu. & učební úst. výboru
Touřova

MORAVSKÉ
Národní soubor 1878
ZEMSKÉ
MUZEUM

Havlicek, K. - německé váhy

"nehodlám a nemůžeme zapřít, že jsme my, celý národ
českoslovanů, nejvíce však obyvatelé katolické země,
že všichni slovanští národů nejvíce pobratili naše svůj
zlatý a národnost: sotva ten jež že jsme si zachovali,
a to ještě ne všichni a ne čisté. Německého na nás jež,
na naše smyslem, na naše obce, držitel na vichřici
a na's velič a smad je nenapavitelný vplyv provedlo:
nechceme-li tedy, aby se a na's křičí, vstalo že jsme
také německí, jedoucí Českou ulavici, musí být lidová
naše starost vyhledávat všemožné věci, čím se
slyší národnost naše označovala a neb dítlem ještě
podnes označuje."

Slovan a Čech, Praž. noviny 15/2 - 72/3 78
= dílo II, čs. spis. 86, 61

Havlíčkův, K. — obyvatelstvo — počet

„... dle úředních zpráv (r. 1846) jest v Čechách
(vyjmeouc Práhu) 4 362 000 obyvatelů a mezi
nimi asi 2 743 000 Čechů a asi 1 619 000
Němců, při kterém počtu jistě ještě menší
počet Čechů přijat jest.“

naše nová ústava, Slovau 8/5 1850
= Sv. II, 286, 254

Havlíčec, K. = odgermanizováni

Emancipace od Němců musí být v každém ohledu
naše heslo, a proto buďte studium j-ů a l-ů roman-
ských, zvláště pak anglické a francouzské, hlavní péče
všech našich nadanějších a vzdělanějších mladíků.
Toto studium přesvědčí každého, že naše největší část
vzdělanosti německé a vesměs té záležitosti není
a nepřesně, s nimiž se Němci naproti nám tak
rádi chlubívají, vezena jest od Angličanů a
Francouzů a kterákoli pro nás velice prospěšná
bude nabíráti zrovna z pramene tam, kde se
nám nabírájí milerádo jopíše bez všelijakého
vychlubování a učebání.

Slovanská politika Slovany 17, 24/7 1850
- dílo II, 186, 325

Kněžice, Borovitz' - jéic o jazé

První a nejhlavnější jéic naše mudi' byti
o národnost' a jazé

motto u Pulce

Učeme a fíme spravne

čty'! 29, 3

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Havlicek Bor. — píseň o puz

„První a nejlibší píseň naše musí' býti
o národnosti a puz“

cit. Nuč 3, B

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haveliček P. - propria - český pravopis

„Čes. a morav. vlastní jmelna musí se i v němec.
spisech dle dobrého česk. pravopisu psati (nejlépe
sklínou), a to v každém pádě, poněvadž čes.
jác koudy má' talové, pro něž v němčině zradky
nemí. 7

Praž Nov 30/7 1846 =

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM
K. L. III., 26

Havětický: Rakousko

"My rakouští Slované máme největší potřebu
a užitek z toho, když se / Rakousko pohromadě
udrží, poněvadž se také i my Slované pohro-
madě udržíme: jinými slovy o to celou
silou svou!"

Plánek o čtení by de si finál, aby jsi
každý přičítal se rozvažil
24. 11. 1948

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Havlíček, L. - Rudco

"... Rudco jest kramě despotička', a my ostatní,
svobodní Slovane' musíme se, bohužel,
tohoto vlastního bratra svého co nejhoršího
nepřítele varovati."

Článek, o kterém bych si přál, aby jej
každý přečetl a rozvažil,

Var Nov 30 / 8 1848

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Díl II, 1986, 161

Havlíčkův Bor - Dubro

"Dubřé uvraty a ostatní kubič věci uhasily ve mně
poslední jiskru vderbované Cisty; ~~často~~ ^{často} politickým
jsem bertolet nikdy nemel ani za mlad v dete,
a tak jsem se vrátil do Prahy Cechem, pouhým
neústupným Cechem, ba s jistou Tajnou lypé -
lostí proti jmenu Slovau, které mi, zejména
dostatečně Rus i Polku, jistou ironií zavařelo.

Slovau a Cech, Práv. nov. 15/2 1846 = dílo II, '86,
57

Havlicík, K. - Samostatnost

"Samostatnost ouplna' byla by pro nas' Cechy za nejvíci
časů, kde samé vesměrné tu se v Evropě foostaly, jenom
holé neštěstí, byli bychom předně vždy jen uboudřivost
slaboucké, od finyln odvislé, a k tomu naše
narodnost vždy v nepřetoi nebezpečnosti. Takto
ale, ve spojenci s finylni Slovany v Rakousku, můžeme
pozívatí co zvláštní koruna číra' vělice' samostat-
nosti a zároveň vělice' výhod a ušitru veličko
našeho státu."

VORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM
Kobouhev naše, Páezkov 19/3 1848,
- Dílo II, 786, 744

Havlicek Bor. — Slováci

„A kdo by si byl pomyslel, že se Břetislavem
Hurbanovi a Štirovi, dvěma markyži, více o
slávu svou spřátelkou už o blaho národu
svého starobřevnu, ostatně dosti nepřátelům
lidem (přirovnávej-li je k slavujm a zaslou-
žilým Slovákům předtím doly) podává místo
velikého spojením všech Slovanských odtrhnutí
Slovensko ještě od nás ostatních, s kterými
oprávdu již v l. se a v národnosti první
spojeno bylo! nepodoba-li se to nepříteli
ironii? 7

Slovani a Čech Praž. nov.

= dílo II, '86, 59

16/2/1846

Havlicek, K. - slovan. jazyk

"S ohledem na jazyk je dobré znáti věci slovanské,
hlavně původem a formami, což jest germanismu
aneb jindy vicešrost, a ostatních slovanských j-ů
chlebdavati moudrě to, co jsme zbrabiti neb čeho jisti
v věci své nemáme. Znamená to se vyprávěti konverzaci
věci své, která až posavad u nás vzdělána není,
poddává nám kritiku a politiku velmi bojných
jazyků, jenomže při této úpravě.
Slovan a Práz. uvození 15/2 - 12/3 18 46
= dílo II, 86, 62

Havlicek, K. - slovan. jazg X věmčina

"Abz vědy Slované všichni jediného j-a v l-ře
uvěřati mohli, je nic nemožná, a proto každé suazení
z toho nevyplývá a jako uavření času s Eodem.
Mělo zde nepoučaraj na věnce, že oni jsou nyní
v jedné l-ře spojili, ačkoliv mezi jednotlivými
národními ústředními věstí uvozují jsou než mezi
slovanými. Němci byli dříve již politicky
spojeni a odložití druhé u nich l-ru jedinou
utvořily, nejsou mezi Slovanu. 9

Slovan a Čechy, Praž-Nov 15/2 - 12/3 1846
= dílo II, 186, 87

Havlíčed : slovensčina

Od té doby, co se tam přičiněním pp. Stura a
Hurbana počala tatarská literatura, přestalo
byť toto pravidlo gazyra čerchot s uoravou
a s Čechy v spojení

[Havl] Ces. Věsta 1846, 20, I

27/1 1846 oprava : tatarská
pravidlo

Slovensko "na vešti a Čechi" vstěži pro budoucnost, než
Čechy a uoravy; při všech věch vyví, tak nepřiznávají
ohodnotech staly, že práce slovensko časem svým
první zemi československou odhánějí by vyšlo znovu-
rozem' Čech a uoravy, odhánějí vůdčinství a síla
celého země československé. " Spis. jaz. na sloven.
slovau I c 1546, 1644

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

7.

Havlicek, K. - stud za čis.

mužský, opustiv národnost svou a přichytě se pampijci,
způsobí sobě jak přístup k mačipikmu a uadlickej-
šim životu, poněvadž ale k této cestě všem ostat-
ním, kteří národnost svou zachovali, zavřena
je, stavá se požehnalá, že domácí národnost
je v výšších, méně vzdělaných stavech fitbulky
maléza, ana cizí mezi všemi vyšími pampje,
a delšími kylem přede jak malá važnost,
ve šere (boluzel) užší stavové u vyšších
byvavojí, i na národnost jejich, na každé domácí,
takže se loučine šardý, přijav na sebe cizí,
pampjica národnost, za svou přirozenou veřejne
středí.

Daniel O'Connell, Praž, Nov 13-27/1847
- dílo II, 86, 108 16/1847

Havlicek, K. — Školy

"Jsou hlavní školy, edizto učitelstvo již od r. 1848
vítězně vzdoruje všem rozkazům strany uvedení čestiny
co keči vyučovací, jsou gymnázia (a sice velká
většina), kde se konopřevrácením zcela jsou pro formu
odbyde, ..."

Slovem se loučí s Václavem dem'lem,

Slovem 7/8 1851

= Dílo 1, 86, 535

Havlicek, K. — úřednický čes.

„Podávejte s úřednickou vážností jen po česku a nepřijímejte žádný rozkaz, žádný spis jinak než po česku: ten, kdo nemůže rozumět, považ, že jest velice možná, že jiných krajů nerozumějících a že on skovivavostí svou špatný zvyk nedbalých úředníků podporuje, a tedy jak tímto svým krajanským štodí?“

Jak se chová úředník?

Úř. listy 27/12 1849

— dílo II, '86, 230

Havlicí & K. - úředník

„Když se některý z uvořeh v čes. obvodu ustanovených
úředníků shledal jakožto nemějící nádue česky,
neproměkejte žádnou chvíli, abyste tu věc veřejně
čned uvořkami oznámili, vybiž také zároveň
žalobu a stížnost proti tomu rovnou cestou
& ualnostnicí královské do Prahy neb
do Brna podali...“

Jak se chováti k úřadníkům ?

Varhov 22/12 1849

= dílo II, 1986, 229

Havlíčková - úřednicko - cestovní

"... věnování v důstojnosti úřednické funkce vyžadují
základní zeměpisné, který od řádků v Čechách úradu-
jících výkoně záda **úplnou znalost jazyka** (tedy
i gramatiky a pravopisu). Cis. vial. jazyk není se u-
lde kč na vysoce ústřed. ... a konečně vzhledem
ke práci tak vypořádané ve školách nepřerázejí, vytr-
stující se učitelské školy gymnasiálních a d-
vědě v učitelství úřednické, které tím zjednotěním
jazyka se česko-gramatické

ČESKÉ
MUZEUM
Slova a Čech, Právník 17/2 - 12/3 1876
- Miloš II, 186, 65

Havliček - včeslovanost!

„[T]reba mi mnoho raději než učiti se
jinošlovanských nářečů, než učiti se ani pravopis
svého vlastního, [...] blaženilo se o jistém včes-
lovanském, jehož společně nářečí a zanedba-
váno se vzdělání vlastního země.“

(2)

Senar 1650, s. 1488

ZEMSKÉ
MUZEUM

Havrdánek, B. - akademický slovník

21 ".... byl u. 1905 z podnětu poborných vědců prof. Traut-
Pastuka a Jos. Zubatého přijat v tehdejší III. třídě
Akademie plán vybudovat velký akad. slovník
spis. Čes. "

od '11 kancelář slovníku j-a čes.
řídila lexikograf Louise (předs. Pastuked do '19,
'16 vznikl ústav pro jaz. čes. (Zubatý a fotom
Smetánka)

23 PS od '35 (red. Huser, Smetánka, Weingart)
par. Havr, Šmil, Zlámal)

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ

MUZEUM NR 36, 753

Havrdnek, B. - aktualizace jazyka funkční

- 53 "kritika jazyka funkční taková, že samo bude jazykem
a je přírodním jazykem neobvyklým, jako zbraně automatizace, disautomatizace, na ft. živa básnická metafora (na rozdíl od lexikalizace, která je automatizována)."
- 59 "maximální, samostatná aktualizace" v j-2 básni.
"jazyk esejistický": zaměřen na aktualizování typických přírodních sdělení (obsahu)

Haas SCJK

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

archaismy

" Kromě rozlišovat mezi archaismy a novotami
v j-e trváhou - a vůbec v j-e 'one' doby je
nejm velmi nevhodné, vybrá i v zásadě nedostí
vhodné " ... "

" ... i archaismů, nejde-li o starší slova a starší
formy nebo varby, které udržovány, vybrá o ty,
které jsou znoví do j-a uváděny, bylo užíváno
níkoli jako vědomé sloz charakterizující jazyk
jako archaický, vybrá toliko jako sloz j-a literár
ního, resp. básnického; jsou to tedy prostě nově

jevy nové do j-a přijímání, lišící se od
neologismů jen provedením a mírou učelem.

Havr., Jazyk český, Studie, 263, 180

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

"Do [...] Slováci ve svých horách pěstují, starý a čich
někde našel země československé nejvíce zachová-
vala a do tedy jen odtud cizotou vachle
Čechy a Morava zase rovně životní síly do
sebe vati a tak v jistém způsobu omládu
mohou: jest věc více než opalování a dodání
dušaku nepotřebují." 4
Spis. 12. u Slováci 7.

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

9/11/1916

Havránek, B. — automatizace jazyka prostředků

52 "takové užívání jazyka prostředků, a to buď izolovaně anebo vzájemně
53 spojovaně, tj. je obvyklé pro určitý účel vyjádření, totiž takové, že
výraz sám nebudi' formou, vyjádření' je kónkrétní formou j-ové se děje
a je přípustno jeho souvenění, a chce hl' srozumitelné' a již jako
součást j-ového systému a ušl'í' to'fwe doplňován v součes. j-ovdu
projeval ze situace a souvislosti."

konkretizace slovních skupin

"o automatizaci lze uvažiti jen v takových případech, kde se uvažl' ukv-
cího není' předpokládáním účelem, kde zdáněna mezi ukv'lem
a účelem není' zpravidla možná, uvidi-li o zdáněnu prostředků,
jeinně hl' projev j-ov' aktivován, anebo o rozdíly doboré"

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Havr SČK

Havránok - básn. jazyk

1. "Něci básnické" se však [přelové prvky] stávají středem pozornosti, která je upoutána na abstr. vyjádření, jsou aktualizovány, a to tak, že jsou v ní tyto prvky a vztahy současné věci sdělovací která je základnou j-ovému čtení, včetně přetváření. S touto stanovou se jeví odchylky j-a básn. od j-a sdělovacího jako účelný systém.
2. "Morfologické" ukazuje o deformaci, termínu není slábnutí (převzat z franc. a rus.)
fr. déformation X différence "znetvoření"

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ HAVRÁNOK NR 14
MUZEUM

Havráněš - brasičtor' 70.-90. let 19. st.

„Rozmach čes. slovní zásoby a frazeologie v 19. stol.
vychází od let sedmdesátých 18. st. → brasičtor'“
Které šly na staré j-e a nebo na lidové slovní
posledního feudálního období. Konec století znamenal
to neodpovědné zachování vým. kvalitou a autoritou
Jan Gebauer.“

Richard Wrojer čes. j-a s hlediska marxisticko-
letu, NR 35, 151, 94

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

230/

Havranek — Brničan 20. let 20. st.

"Loucem první světové války a po ní se znovu zvedla
vláda brničského zastupování mnoha nových výstav,
které vyžadoval pokročilý výrobek, techniky i věd. V bojích
v letech třicátých učených k ledu, jak píše j-a
a jeho rozvíjenost, byla na jedni, správně správně
prohlášená nezřízenost a nepřávnost tohoto obuo-
meného brničana a pro kodifikaci spis. j-a správně
obrácená pozornost na současný jazyk a jeho
základnosti, ale na druhé, správně učené docenění učených
příkl. k celonárodní povaze spis. j-a a k tradici,
a jejího otvorení k kosmopolitickému bytí,
v různých dolech a k formalistickému experimentování
v l-je."

Některé vývoje čes. j-a k ledu charakteristické,
NK 35, 57, 91

Horadník - cizí prvky

"jazyk spis. ...
anebo tvorí
typ tvorění
čiz. slovy
části překladá cizí slova nebo přípony
podle cizích jazyků nová slova a
nebo formy složená slova a věst,
lexikální a gramatická ..."

Funkce spis. j-²⁹ = SSJ, 63, 16

"Vydělat spis. j-u stopy cizího vlivu je prostě
neporozumění v její spis. j-a a jeho uvolnění;
stopy toho vlivu v výslovnosti jazyka, že byl
nositelem kulturního vývoje svého národa ..."

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

t. 17

Havr. čítina v 16. stol.

Výsledky výbor tohoto snažení šířěji se projevují
ne spisovně čítině až v XVI. století a prožívá
tak čítina spisovná v té době novou vývojovou
etapu, druhou, v níž se opět čistě vyrovnává
k soudobným předotavám o dobovalem j-u spis.,
fidensim v prose netvárné, populárně počínající,
jednací a beletristické; v básnictví a rovněž
v soudobé vědě v té době slono přivláda čítina.

Havr., Vývoj, 50

~~historická~~ věd, vývoj
cirke 16. stol.

„zdomačovala začala v složitých periodách
cicerovských“

„Tento suahou o složitost vrbne sledy napi-
lfo cirtive optaltichy frohcedni novyeh
a do te doby snad zcela neznamyeh, ale ustale
se fieny význam vrbnyeh spojil v te dobi...
a jazyk fisenyeh fropni uahel bezpečnosti
v fisenem vyjadrovaní vzajemné souvislosti
a složitosti myšlenového pochodu.“

Havr. vývoj 50, 51

Havranek.
Funkce spis. j-a

"Spis. jazyk je j-ovím výrazem kulturních a civilizačních zívota, vprádím postup a výsledky myšlení filosoficko-náboženského, vědeckého, politického a administrativního právního, a to nejen s cílem praktického sdělování, nýbrž i odborného poučení a kodifikace formulování."

Havranek, Funkce spis. j-a, Studie, 13
(1929)

Havranecký B = fundici 'diferenciace' spis. j-a

- 41 předložek & fundicibus rozlišení spis. j-a
obory vyjadřované spis. j-em zrou. normanté 'si' než u j-a ~~spis.~~ ^{lid.}
- 42 odb. vyjadřování fraktice, vědecké, básn. jaz.
X funkce komunikační s j-em lid. nebo s bohor. formou spis. j-a
bohor. forma málo u dá's aristokr. (středně fraktice)
- 63 "Hodnotiti lze j-oví, propis. ičivě podle jeho adekvatnosti & účelu,
podle toho, zda vhodně plní daný účel"
- 69 "fundici" jaz & je určen obecně učeně normovaného souboru
j-oví fraktice " funkce j-a (langue)

Havr SČJK

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Kavz - funkcií diferenciace spis. 7-a

255 ujednotit funkcií diferenciaci (rozlišení) a stylistickou bohatost
spis. 7-a

Obřady SČJK

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Havranek, B. — funkční vazanost jazyka funkční

- 61 "je nemožné a nepřesné považovati některé funkční jazyč nebo
slova za funkční ostatních"
- 62 "ježtoť tvor. nemůže být funkční spřísnosti pro j-y jazyč funkci"
- 63 "nelze hodnotiti izolovaná slova, oddělená od jejich funkčního využití
a automatizovaných spojení"
"automatizovaný význam v jazyčném spojení a v jazyč funkci nelze bráti
za jediný možný význam slova"

Havr SČK

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

o intelektualizaci

Nov.

B Havránek Úlohy spisovatelů a jeho
kultura, sb. Spisovatelů -ova' kult. , Olše
1932, 45-52

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Haoránek

- intelektualizace spis. j-a

"Intelektualizaci spis. j-a píšob' také' folieba vyjad-
řovat vzájemnou souvislost a složenost nepřekročitel.
pochodí"

následně vj, di - jina, křovod, jedněb"
proboze, gouvadě X lid. že

Frnce spis j-a '29 = SSJ, '63, 24

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Havránek, B. - intelektuální j-a

45 = racionalizace j-a

"fyzikologování" j-a stoum, aby jeho j-ové "projevy" byly "tyto" užití "a" firmé"
podle j-ových vlastností a aby byly schopné vyjadřovati souvislost a jednotu
myšlenek, tedy racionalizaci intelektuální složky, r-čí"
včetně v j-e vid. (teoret.)

46

48

zvl. ve struktuře lexikální a zčásti i gramatické
struktura lexikální: nová slova - termíny (formule, pojem, představa, pojem)

slova jednoslovná: živočich x zvíře, květ x květena

speciální rozlosování: přídava - důvod - podnět
vlastní - dráha - mapka

altern. výraz shromáždění: slovník, vozidlo
souvislost a složenost vyjadřování slovní

49

typy tvoření slov: substantiv, participia, slovesa
nomina agentis - tel, tel - tel, raději vizovaná participia - ci
(učil, zámeř; dočítati, vyzkoušedati; bezvýsledný; napředkem)

51

intelektualizace se účastní i jiné typy slov (hlavně pro vyjadřování
vlastní)

Havr SČK

intelektualizace j-а

"... интеллектуализация языка, т. е. превращение его в язык определенный и точный, в случае необходимости абстрактный и способный выразить сложные взаимосвязи ~~мысли~~^{мышления}; эта интеллектуализация находит свое максимальное выражение в теоретическом функционировании языка, в употреблении слов-терминов к поточности и приложимости к суждениям."

Навр., Основная проблематика 11-го века,
Studies, 763, 86

Havr - zásady jazykové úpravy

25T související jazyka soudobých jazyků s učením teoreticky stanov-
venou, zprávy o odchylné (dial., arch., barbar, neolog...)
rozdíly "mohou být i nedostatky teoreticky stanovené učením ... nebo
mohou být formální vývoje dalších, které není možno zachránit,
anebo to může být záměrné odlišení..."
"Z podstaty věci je a vada phae, že určování jeho rozdíly
od učením za tímto účelem bylo proti smyslu"

Ob Zásady SČJK

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Havránek, B. - Sodifikace spis. j-a

83 "Věsta o j-u, lingvisticky, zasahuje do tvorby normy spis. j-a a do
její stabilizace. Může a má podporovati i funkční rozrůzněni a stylis-
tickou bohatost spis. j-a; musí s tím učen dobře a jednoduše znati
existující normu spis. j-a, aby s tím jenom rozlišovati rozli-
ně voly a formy spis. j-a a snažiti se o to, aby jim spis. j.
svými jazyky prostředky mohl vyhovovati a vyhovoval; nesmí
proto sama spis. j. o jeho jové prostředky ochuzovat a jeho
rozrůzněni škrtat.

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM
Havz SCJK 83

Havrdnek, B. - Kritika jazyka prof. vni

79 Kritika se stanovuje v hodnotiti
"hodnotiti je totiz je mozno jedine podle jezika adekvatnosti
Ejove potvrdy
s ucelu prof. vni a je treba dbati pri tom vzdy take u vyse autorova
a jeho funkce na osobni vztah

nesou se do hodnoceni vni set hodnotici hierarchie, která by
fokalizovala vnit. funkci a s ni vnit. funkci jazyk nebo styl
za nejlepsi
nelze hodnotit podle predem stanoveneho kritéria (lozost, jarnost,
i nepřímá vni set u celna
respektovat vlastni vnit. autorit, osobni vztah
vyzitat se dogmaticke formy a zakonodarelskeho gesta
"hodnotit kritiku jazyka a kritiku obrazu

Haller napr. odrazuje pracovitost jeho u fadeli vyseho pro boval-
ni odpovednost

81 předklad: co nejlepsi? znalost soucarni spis. chr., znalost teoret.
Havr SČJK

Havr - kultura spis. j-a

245 " kultura spis. j-a rozumí se vědomé' festiní' spis. j-a "

a) lingvistickou teorií a) tvorbou výlohou c) spisovatel. praxí

ad a) podpora ustálenosti (stability)

- u - jeho funkčního rozlišení (diferenciace)

základem musí být "teoret. poznání exist. normy souč. spis. j-a "

246

č. změna ustálena za obroz. a zčásti teprve koncem 19. stol. (pol. Gebauer)

slovník češtiny od 80. let 19. st., u j-a odbor. ještě později

nevidí být ani dřívější norma spis. ani jaz. lid.

nebo formovat jeho normu jen z j-a věst. funkce nebo z j-a věst. literat. směr.

v předemná literat. praxe j-ová za předpokladu federat. let "

ale nebo vycházet ani starší l-ru králov. a odb., na niž se v 19. st.

dvěmi stabilizace funkce (Val, Havl, Konec, Lj)

je svou reálnou rování sloz

247

j-ová fondovní intelektuál. výtěr a jejíh ustní j-ová praxe (úzus spis.)

Občasný SČSK

Havránek, B. — o interiéru lidovosti

61 „romantické idealizování lidu, ovšem » nezdržené“
„skate' dopomocování hovor. usu lid.“ X ^{nač} ^{ved} ^{každý} ⁱⁿ ^{problem} ^{danou}
^v ^{mluvě} ^{studentské} ^{ovšem}
^v ^{mluvě} ^{mládeže}

Havr SČJK

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Havranek, B. - logičnost v j-e

- 45 lze o ni' uvažovat jín ve věd.-funkci j-a (opak je adaptován jako výraz pro
různými logičními myšlením?
je podstatný rozdíl mezi logičním hodnocením myšlení a stavbou j-a
j-ové formy samy o sobě nejsou logiční ani nelogiční (viz Zb. NR 1, 169
Ekl. NR 7, 197)
- 46 sřadné 'pojetí' poměru mezi logikou a j-em u Stručá a Hallera

Havr SČJK

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Havráček, B. — Kultura spis. j-a

32 „vědomé teoretické předání spis. j-a, ... suacha a práce vědy o j-e,
hugovství, usilující o zdokonalení a úspěch spis. j-a.

forma ha' v háře' normu spis. j-a

bohate' a rozmanité prostředky pro všechny své formy, a Pol (vol. speciální)

cíl: kultivovaný jazyk a j-ova kultura a užívání

71

„fritma' formo-^{evoluční} ^{tem} složkam, jinně se spis. j. liší od j-a lid. *
odb. term., funkcí a spl. využítí j-ových prostředků, kritika formulo-
ve stanoviska funkce.“

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Havr SČTK

Havrdubek, něm. vláda na ovlb. jaz

• Tato věc [= vláda církve, hl. něm. na ovlb. jaz] dolehla na nás více
než na velké národy a má tedy tuto bolest naš věd. jaz. na vst.
Je proto povinností ^{invence a filologa} ... uvažovat si formálně
odstranit tuto překážku. Vliv ^{invence} ^{promi} El. již ^{liberálně}, než
až zmizel, odstraní-li se pouze vláda něm. věd. l. y.

O škari. slovníku, NR 3, '19, 73

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Havránek, B. - j-ova' norma

- 33 podle ^{stanovit} funkci' lingvist. ma' normu jen jaz-sfis.
jeho norma je uve' domilejší a d'razněji vymláhana, zadržnější'
- 34 „dob' normy spis. j-a uáleží... to, co je v soudobném lesu spisovném
Erlinor „dob' autor“
anah uisoh jedine usus rozhoduje o normě spis. j-a
- 35 norma spis. j-a se vytváří usuisá i date vyvíjí v'zly za teoret. zábalu
složitéjší soubor j-ových prvků
fožadavek stability je d'raznější'
lingvistica zasa hujé do vývoje spis. j-a
- 39 věta' funkcin' a s'fist'icha' diferenciacce

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Havr SČTK

Havránek
"styl objektivní"

Termín "styl objektivní" viz u B. Havránka
(K funkčnímu rozvozu spis. jazyka, ~~ČMF~~ ČMF
28, 1942 = ~~Věstník~~ Studie o spisovném jazyce, Praha
1963, s. 64), ale zde je ztotožněn se stylem
funkčním (tj. "lounčnickým").

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Mapy a
Začátek obrození

„Začátek literárního a kulturního obrození císařstva
v poslední čtvrtině XVIII. století není sám sebou
již také počátkem nové spisovné činy. Jazyk
literárních památek z samého počátku obrození
neladí se zhruba od j. a v domácích físcích
ze XVII. a XVIII. století: ...“

Havr., Vltov, 79

Havranek - odb. čís.

72

„Obší je vidětiho jom nepoměně věči' už usude j'a literárněho.
Odb. slovný a fráz jednobl. věd jom tvorom uměle, vidomě, častě
uplne bez ofory přirozeně, pravidla uvědoměti, tvorom lidověho...
je samo to uměle tvorom jest nebezpečně ušrah, etymu proplati dověd
je tvorce nadav jennytu oitem j-ov'ú, dobrý malc vlastnost j-ov'
a rochořný soud, každém výrazu uměle vzniklém jomadi' vždy je
volný výraz skutečn' fráz j-ov'ú.
Ale odb. jazý se tvor uměle dokonce jest za vlnu j-ú cítěti,
nědy až nepřítelství.“

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Havraneč —
Jurisimus — oden'tant

„kazorová v'zbroj umohých uživatelů j-a, z'škana'
ka ške a ulutá lecdy j'eti v' d'luč j'-oveho
purisumu a stoletého brunicostu, které edy si udávaly
směr péče o spis. jazyč, restaci ovšem dávno pozá-
davku a j'obíhání šutečnu' dorozumivací praxe,
z'olasté odborné j'...“

Havraneč i kulturní revoluce a kultura
j-a, NR 43, 760, 2

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Havranek — PČP 246 = 247

"nova' Pravida & vyrovna'ni kodifikace se
soucasnou normou ucinila veliky' pokrok
ve vyrovnani' se starisimi vydavimi' Pravidel"
priblizila se ke sb. SČJK, ale ne tak jako PS
SAS

Základy PLK a nova' kodifikace spis.
čís. SSW

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Havránek, B. - purismus

- 23 „diletantství“ purismus Fr. Bileho "zasahoval do NR"
"reakční brusičství" pod vedením Jiřího Hallera "
v sklad. slovníku purismus "záhy přečouali"
24 po únoru '48 "osvobození" NR ad přežití šovinist.
brusičství"

NR 36, 53

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Karaluck, B. - primitivus

- 39 " obrana urodnu existence, zejména atributem je spis. Apollinij jaz. 1, vella & primitivum, cuare o scitotu j-a spis. r XIX. stol. u uas pod. u Charrati X sua sculure strudivo belhrad.
- 51 " na indexu rytualih, ale bez sledujih zakazi setla'vane se frarne s vebnu foctem sloves, adjektiv, adverbis a fradobich nez substantiv.
- 52 " spisovna' lntina oblastna' paristy nema' umoto fradobku pro ypadreni' frak' existence, nemila g scoro fradobky pro ruzne' stupne' neurcivosti, pro paralcluvot bez vztahu shody nebo fricivnosti, pro eventualitu a foct.
- 67 " usus spis., tak uzerny a racetronny od uavich bruscu je lopsi' a bez fecivsi oporou spis. j-u nez jejich zakazy a nafady

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Havr SČJK

Havráněk - spis. jazyk

12. Podstatu rozdílů mezi jazykem spis. a jazykem lid. vidím
jinde. Spis. jazyk je jazyk "vyšší", vzdělanější; užívají
ho všichni vyhradení, učenici, učitelé, vedle toho i jazykem
hovor. obec. života, míst. nářečích; užívají těchto
různých jazyků podle obsahu a formy jejich projevu,
nehledě k věku a situaci, která vzniká, užívají-li
s frásou "lépe jazyk vyšší".
13. "Spis. jazyk" je jazyk obecný, kulturní a civilizac.
života
- MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM = SSV, 63, 12-13

Havr. — spis. paž.

„... má za úkol vyšetřovat výsledky civilizace
procesu i života — kulturního, výsledky myšlenek
filosofických a vůbec vědeckých, sociálních a
politických, právních a administrativních, a to
nejméně s postávkou praktickou, výbízí s cílem
obdobného poznání a kodifikujícího formula-
vání“

SSU 20
MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Havráněk - spis, jaz.

"... demokratisaci [spis. j-a u dle] chápát pro-
tvo. řízení j-a s lidu - to by bylo přité' buržoas-
ní chápání lidu, ale je třeba spis. jaz. zjedine'
úlohy j-a úské privilegované řídy, zbevíť j-
běti exkluzivnosti, uzavřenosti, aby se stal
vhodným nástrojem nového, opravdu lidového
společnosti"

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUSEUM
I. Havr. Čes. jaz. do febr. lety
N 33, 79, 7

Havranek, B. - Spis jazyk

- 35- rozšel a postědlně kultury a civilizace
připravám se upřesnit rozsa^h jeho užívání (geograf. a zeměp.)
vítězi' fofy, škre' jím selofny expozice
- 36 předaně rozumětelosti omezuje geograf. a zeměp. rozšířením j'a
- 37 "Stojí zde proti sobě: na jedné straně forma i obsah internacionality a exkluzivní
a fo větrnostobu i tradici a na druhé straně suaka je zracionalizovat,
spojena' s jurnismem, a fo přiblížen' k věci lidové."
- 38 předaně rozumětelosti met' z zachování tradicového úzu
přehledem dosavad. úzu v oblasti odborné X suaka zachováti úzu a tradici
suaky organizované v oblasti biž. komunikace
- 43 "suaka o rozšíření met' a fofage (za reformace, osvícenstvá)
trčelní v'lečnost"

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Havr SČJK

Havrduek, B. - specificita spis. jazyka

"... toto specifické spisovné jazyka je v bohatých
včetnějších úlohách spis. jazyka které souvisí s vektoru
a široké rozšíření spis. jazyka. A dle specifické
kys je vědomější a zvláštější poměr k normě."

Teorie spis. jazyka, NK 521 769, 67

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Havrůvek — spis jaz. a obec. čítiva

"tam, kde jaz. a spisovný ma' možnost sblížít se,
s obecnou čítivou, vítězí prvědy shodně
s obecnou čítivou a rychle mizejí ze spis. j-
a zbytkové jeho formy zastaralé

Dveřní čítiva NR 34, 50, 8

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Havránek, B. — požadavek stabilitě spis.-j-a

40 zřetelně znač usmý - stabilita

platí i pro usmý spis.-j-a

zasahují do ní teoretici, např. Sobr. a Feb.

stabilita nesmí vést k uvelizaci, totiž ke knaze "dosilování" úplné jednot-

41

nosti, a tím, že se odstraní všechny "solísání" a všechny dublety, všechna

synonymata gramatická a lexikální

spis.-j-a. a se zbaví prostředků funkci. a styl. rozlišen'

Havr SČJK

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Hovor - stabilizace spis. j-a

248 normativní zásady teoretické

nejprve do francouzštiny
měně do gramat. stavby j-a
nejméně do struktury lexikální

1) zásady mají podformovat stabilizaci spis. j-a

2) nearchaizovat, nezadřívovat vývoj, ale dosáhnout stabilizace určité 'účelnosti'
všurem doh, a shodou se soubor. stavou
(stanovisko funkcí, ob. estet., synchron.)

3) neprohlubovat rozdíl mezi j-em hovor. a spis.

4) odstranit všechny 'solísání', dublety gramat. a lexik., univelizovat
nezbavovat funkční stl. disimilace

MORAVSKÉ Hovor Občasný sčSK
ZEMSKÉ
MUZEUM

Havráněk - spis. čes.

"... nediferencovaní jazyk spisovný, který ovšem
jehož vždy pat pedagogický (jako k r. 1873 vyložene
tato situace české Durdikova kaligrafie)... 9

Havr. K funkci rozvozu spis. jazyka
CMF 28, 32 = SSJ 63, 67

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Havr - stabilizace gramat. stavby spis. j-a

252 Kodifikace resp. stující vývoj

nezadržovat vývoj archaisovaním (jako NK, pravidla)

neprohlubovat rozdíly mezi j-em živ. a liter.

dublety funkcí, ale i bez funkc. rozlišením (inf-ti || -t)

253

odhalit morfolog. strukturu, označit archaismy

v syntaxi udržovat archaismy, nestřát funkc. rozdíly syntakt. dublet

zaměřovat na funkc. diferenciaci

Havr Obzřady SČJK

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

stabilizace
Havr - V slovním spis. j-a

254 nejmeně tu zasahuje lingvist. teorie, jen pomocí její tvorby od b. terminologie
v podstatě se zachycuje to, co je 'funkční rozdíl'; aktualizace je
vímno j-ovou úrovní

neubelízovat na slovních jedinec z funkcí spis. j-a
nová slova formovat nejen ze stanoviska jejich form. a
semant. typů slova dosavadního, ale i ze stanoviska jejich funkcí
hodnoty a ze stanoviska form.

Havr Občiansky SČSK

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Havránek - Synonymie

... nesmíme ve snaze po obrazné 'plastičnosti' řeči odhazovat
prostě, ale správná řešení jsou snada pro jejich jednoduščnost
nebo z domněnky, že je se dvou možných způsobů vyjádření
vždy jeden naprosto lepší.

V oba směry nikdy nerozhoduje; to se mi líbí, to se mi

správnost
zda i 4

B. H. S. N. 3, 56

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Havrančí
syntax od pol. 19. stol.

„televisní stavba sps. citlivý, zejména morfo-
logická, se nemění po celou tu dobu [19. st.],
nelektivně-li? s podrobnostem celkem bezvýznam-
ným. mění se však od poloviny 19. stol.
výstavba složitějších vět v souvislosti s postu-
pující rozšířením znalosti i užíváním spis. j-
2. p-ry vníká do úřadu, do škol, do života.“
„... v tomto období zbyly zastaralých slov a lema-
nističká složitá stavba větná; částečně i v přímé době
obroz., ustupují novému slovníku a jednodušší skladbě.“

blížejší věci udrževne' 4

Havr. , K obecnímu vývoji za Loui Forstem

čís. 1-2,

Studie, 263, 98-9

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM